

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ В БИДГОЦІ
(РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)

КУЯВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У ВЛОЦЛАВЕКУ
(РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)

ЕКОНОМІЧНО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ У ВАРШАВІ
(РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

17–18 травня 2024 року

Львів-Торунь
Liha-Pres
2024

УДК 336:330.5(062.552)
Ф59

Голова організаційного комітету:

Машенко О. В. – доктор економічних наук, професор, перший проректор, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування Класичного приватного університету.

Члени організаційного комітету:

Салига К. С. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та оподаткування Класичного приватного університету.

Пужай-Черета А. М. – кандидат економічних наук, заступник начальника Центрального міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків.

Миронова Л. Г. – доктор економічних наук, професор кафедри економіки Класичного приватного університету.

Метеленко Н. Г. – доктор економічних наук, професор, директор Інженерного навчально-наукового інституту Запорізького національного університету.

Трохимець О. І. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри національної економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин Класичного приватного університету.

Шапошников К. С. – доктор економічних наук, професор, начальник відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України.

Семенов А. Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки Класичного приватного університету.

Рита Бендаравичине – доктор економіки, професор, Університет ім. Вітаутаса Великого, Литва.

Фінансово-економічна система національної економіки: стан та перспективи розвитку : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 17–18 травня 2024 р.). – Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. – 160 с.

ISBN 978-966-397-392-0

У збірнику викладено матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансово-економічна система національної економіки: стан та перспективи розвитку» 17–18 травня 2024 року, м. Запоріжжя), у яких розглядаються проблеми економіки, готельно-ресторанної справи та туризму, обліку і оподаткування, менеджменту, міжнародних економічних відносин та інші питання.

УДК 336:330.5(062.552)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ЕКОНОМІКА

Атамас О. П.

КРИТИЧНА ОЦІНКА ДИНАМІКИ ІНДЕКСУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ПРИВАБЛИВОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ПОВНОМАСШТАБНОГО ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ:
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПІСЛЯВОЄННА РЕВІТАЛІЗАЦІЯ 7

Bobro Natalia

KEY ASPECTS OF DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT 11

Волошин Є. О.

ОПТИМІЗАЦІЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ ПАКУВАЛЬНИКІВ
КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ 15

Згалаг-Лозинська Л. О., Марченко А. В.

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ
КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА 19

Зубова Ві. В., Банзюк І. А.

РОЗВИТОК РИБАЛЬСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ:
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
З ІНШИМИ КРАЇНАМИ 23

Канівець Т. О., Шергіна Л. А.

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ У ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВИЙ
СЕКТОР У СПРИЯННІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ
ТА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 28

Кривошлик М. М.

РОЛЬ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ
В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ 34

Лемешенко І. Г., Титаренко І. О.

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА
ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ 38

Мармура М. В.

НОВІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ 43

Пилипак О. В.

УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ: МЕТОД ЧУТЛИВОСТІ
В ОЦІНЦІ РИЗИКІВ ПРОЄКТУ 49

Романовський В. В. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	55
Середюк К. М. ВПЛИВ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВА	58
Сосюра В. В. РОЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	62
Філяк М. С., Назар В. О. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРИЧИНИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ ВЕЛИКОГО МІСТА У ПРАЦЯХ ВИДАТНИХ ЕКОНОМІСТІВ	65
Ходус А. І. КЛАСИФІКАЦІЯ, ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	71
Шлягов В. Д. УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	76
НАПРЯМ 2. ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА ТА ТУРИЗМ	
Яворська Т. І. РЕКРЕАЦІЙНЕ ПОЛЮВАННЯ У КОНТЕКСТІ ТУРИЗМУ	79
НАПРЯМ 3. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ	
Дошак О. В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУТСОРСИНГУ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ.....	84
Овсяк Н. В., Терещенко Є. Ю. ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА: АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД.....	89
Шевців Л. Ю. ЦИФРОВІЗАЦІЯ – ВЕКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	92

Ясінська А. І., Река В. І.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ЩОДО ІНФОРМАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ПОБУДОВИ УПРАВЛІНСЬКОГО
ОБЛІКУ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....98

НАПРЯМ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Давидов О. І.

РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ ОЦІНКИ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ
У ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОМУ УПРАВЛІННІ
ПІДПРИЄМСТВАМИ 101

Деревко Ю. О.

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ
ЛІЗИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ..... 106

Селезень О. М.

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА
ЯК ПОКАЗНИК ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ..... 110

Чикалюк М. М.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 114

Щегинін А. І., Ульянова Л. П., Чайка Ю. М.

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ 119

НАПРЯМ 5. МЕНЕДЖМЕНТ

Дарміць Р. З., Сухоставський В. В.

ВРАХУВАННЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ІТ-МЕНЕДЖЕРІВ 124

Крикун О. О., Крючко Є. С.

СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ
СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ 128

Середа Є. Г., Шепиленко В. Ю.

SMART СІТУ ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ
УПРАВЛІННЯ МІСТАМИ 134

Суворова І. М., Ігнатуша М. С.

АКТУАЛЬНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ В АВІАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ..... 138

**НАПРЯМ 6. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

Ємець В. В.

ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ
РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ..... 144

НАПРЯМ 7. МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Краснопьоров П. В.

ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У КИТАЇ В УМОВАХ
ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА УПОВІЛЬНЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ..... 147

**НАПРЯМ 8. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ
І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА**

Дармограй Д.В.

ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ СЕКТОР ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ:
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ 152

НАПРЯМ 1. ЕКОНОМІКА

Атамас Олександр Петрович

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-1>

КРИТИЧНА ОЦІНКА ДИНАМІКИ ІНДЕКСУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПІСЛЯВОЄННА РЕВІТАЛІЗАЦІЯ

Післявоєнна ревіталізація економічної системи України є однією із основних проблематик сьогодення. Інфраструктурні зміни потребують переформатування акцентів уваги в контексті забезпечення стратегічного розвитку інвестиційної привабливості національної економіки в довгостроковій перспективі. Трансформаційні перетворення економічної системи держави потребують акцентування уваги на післявоєнній відбудові, а такі трендові процеси, як інвестиційна привабливість є основоположним аспектом. Концептуальна парадигма забезпечення сталого економічного розвитку зумовлює потребу нівелювання зон потенційних ризиків з метою їх диверсифікації та переорієнтування стратегічного контексту економічного зростання. В цьому аспекті необхідним є врахування ступеню впливу іноземного інвестування на забезпечення зниження ступеню ризику потенційних економічних загроз, формування стратегічних орієнтирів сталого

розвитку, розширення ступеню впливу інноваційних трансформацій.

Від початку повномасштабного вторгнення Україна отримала фінансову підтримку від міжнародних партнерів на загальну суму в розмірі 66 млрд дол. США. У період 2022–2023 рр. основними закордонними інвесторами виступали компанії (бренди), що вже мали потужності в Україні на момент повномасштабного вторгнення. Серед них: “Carlsberg”, “Cersanit”, “Kronospan”, “Laude”, “Nestle”, “Phillip Morris”, “Velux” та ін. Переважна більшість зазначених міжнародних корпорацій виділяли кошти на релокацію виробництва, ремонт пошкоджених об’єктів, соціальні проекти. Однак, безумовний фокус міжнародної спільноти направлений на оборонну промисловість в Україні.

Аналіз динаміки індексу інвестиційної привабливості економіки України в період 2008–2023 рр. зображено на рис. 1.

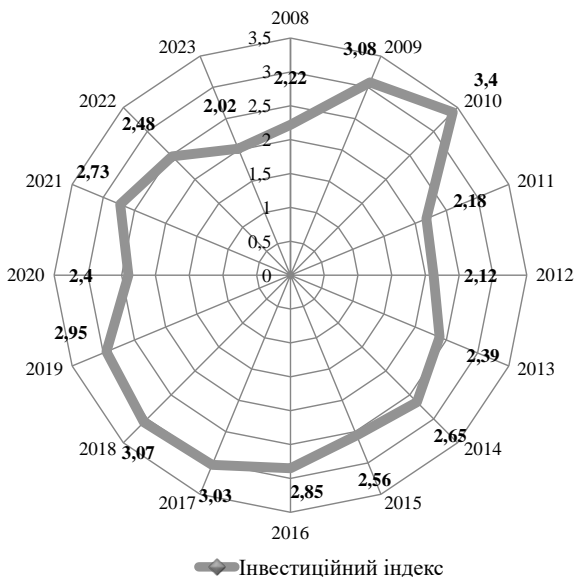

Рис. 1. Динаміка індексу інвестиційної привабливості економіки України у період 2008–2023 рр.

Джерело: побудовано автором на підставі [2; 3]

Міжнародні корпорації BAE Systems (Велика Британія), Bawkar (Туреччина) та Rheinmetall (Німеччина) працюють над початком будівництва нових підприємств на території України навіть під час воєнних дій на її території. У рамках цього заплановано інвестувати в економіку України більше 300 млн дол. США. Крім того, особливу увагу закордонні інвестори приділяють вкладанню капіталу у сферу будівництва на території України. Наприклад, у 2023 р. такі корпорації, як Rolls-Royce (Велика Британія), Chicago Atlantic (Сполучені Штати Америки) та Wasatch Group (Сполучені Штати Америки) вклали більше 250 млн дол. США інвестиційного капіталу [1].

Синергетичний ефект трансформаційних перетворень у сфері сталого розвитку економічної системи держави зумовлює необхідність моніторингу рівня інвестиційної привабливості національної економіки та визначення ключових аспектів прогресивних зрушень.

За даними індексу інвестиційної привабливості економіки держави значення, що зафіксоване у показниках від 1 до 3 – вважається негативним для додаткового фінансування капіталу та потребує негайного вирішення проблемних аспектів на макроекономічному рівні. За весь період, що аналізується, від 2008 р. – по 2023 р. рівень інвестиційної привабливості економіки України не підіймався вище відмітки у 3,5 бали, що свідчить про потребу переорієнтації стратегічних векторів економічного розвитку на світову практику, враховуючи глобалізаційні аспекти та трансформаційні економічні зрушення.

Підсумовуючи проведене наукове дослідження варто відзначити, що високий ступінь інвестиційних ризиків для потенційного іноземного інвестора обумовлений функціонуванням економічної системи України в умовах економіки війни. Відповідні аспекти ускладнюють реалізацію економічних прогресивних зрушень та перетворень. Відповідно, необхідним є комплекс рішень макроекономічного характеру з метою диверсифікації потенційних

ризиків та формування прогресивних передумов сталого економічного розвитку.

Подальші наукові дослідження необхідні у фокусі формування комплексної моделі протидії економічним ризикам державного рівня.

Література:

1. Смагло О. В. Іноземні інвестиції в Україні: національний аспект. *Інтелект XXI*. 2019. № 2. С. 111–114. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27359.pdf>
2. Інвестиційний індекс. Європ. Бізн. Асоц. URL: <http://surl.li/hsavm>
3. Індекс інвестиційної привабливості України. Європейська бізнес асоціація. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2022/08/EBA-InvestIndex_1H-2022_UA.pdf

Bobro Natalia

Ph.D., Doctor of Philosophy,

Director of the Digital Department of the European University,

Director of the “NooLab & AI”

Scientific Laboratory of the European University

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-2>

KEY ASPECTS OF DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT

The widespread introduction of digital technological solutions into management processes has significantly changed economic relations. This is the result of the rapid development of information technology and its impact on various spheres of life [1, p. 112]. Despite this, there is no single definition of the term digital economy today. In general, scientists note that it is associated with the development of information technology, so it is advisable to consider the digital economy as a development process related to technology and economic agents or the Internet [2; 3], but this is not enough, because the digital economy is primarily the development of digital information technology.

For this reason, we believe that a much more complete definition of the digital economy would be to ensure economic and social development through the introduction and effective use of modern information technology achievements in all sectors of the national economy of each country and various aspects of public life.

The digital economy is not limited to e-commerce, the production of goods and services related to information technology, as well as healthcare, science and education, construction, energy, transportation, geology, cadastre, and archives. It ensures high efficiency in each of these industries.

Information technologies are the initial foundation of the digital economy. Their evolution is divided into several stages and has its own peculiarities. Undoubtedly, the emergence and development of digital

information technologies is an objective process that meets the needs of society. Today, the main goal of promoting the digital economy is to create an information technology system at a level that allows solving any strategic tasks, and making decisions on the implementation and optimal management of socio-economic processes. This affects the development of the digital economy.

Currently, the Internet is the most popular and widespread technological means of developing digital information technologies. Technologies of distributed systems, and global, regional, and local networks are actively used in various fields of science, production, and business.

Today, the main goal of the transition to the digital economy is to develop the national economy of each country at the optimal level, and even more so to ensure the material well-being of the people. The rapid introduction of digital technologies in the national economy and all areas of the social sphere is a priority for any modern country.

The rapid digitization of processes has stimulated the development of the digital economy. This type of economy opens up significant opportunities for producers to effectively market in the business and social spheres. It reduces costs to a minimum, allowing for maximum profit and successful sales of goods and services.

According to estimates, the transition to the digital economy will increase the productivity of companies, and their efficiency, increase production, ensure transparency of activities and absolute volume of products, and dramatically reduce their costs, and this is its greatest advantage [4, p. 43].

The digital economy provides quality service to consumers, customers and clients and creates a number of other conveniences. This includes ordering lunch during rush hour, calling a taxi, cross-border business cooperation, e-commerce space, etc.

The introduction of digital technologies and their rapid development have become the top priorities of different countries. They are characterized by a long period of implementation of digital development and continuity of priorities. Starting with the creation of basic

information and communication technologies, countries formulate acceptable policies in this area and support programs for the widespread introduction of digital technologies.

Thus, the characteristic features of the digital economy in the current environment are:

- intellectual capital in the digital economy is beginning to prevail over financial capital. It is becoming one of the main instruments of power at both the public and private levels;

- increased interest of both foreign and domestic investors in new technologies, new developments, and know-how compared to real investment, which is explained by the higher share of profits from successfully implemented new technologies;

- today, the valuation of companies can be based not only on the real capital of the company, but also on forecasts for the development and implementation of new technologies;

- the prevalence of information exchange over real exchange in all spheres of the state's economy, which makes it necessary to increase the level of information security at both the enterprise and state levels. ensuring information security is one of the main components of the economic security of the state;

- the growing development of such concepts as intellectual property, patents, etc., which require the state to revise legislation and develop new tools and methods to protect intellectual property;

- the internet is becoming the main means of communication and information exchange. phones and tablets are becoming an integral part of the work of all employees in virtually all sectors of the economy. the exchange of information via the internet, as well as business correspondence, is now a faster and more efficient way of business communication;

- small businesses are more adaptable to changing market conditions, more efficient, and more sensitive to environmental and internal factors. many large companies are trying to reduce hierarchical levels, making their organizational structure more flexible and efficient;

– small and medium-sized businesses are becoming flexible and efficient in the current economic environment, so the government is downsizing large companies and transforming them into smaller and medium-sized ones;

– information exchange is moving from the regional and national level to the global or world level. therefore, companies that have access to information at the global level are more advanced and efficient.

Global digitalization has transformed the structure of the economy. The digitalization of the economy has created an opportunity for a significant increase in labor productivity, which stimulates economic growth. The integration of digital technologies into all areas of activity allows for the automation of many processes, reduces the cost of resources and time, and improves the quality of products and services.

However, along with the obvious benefits of digitalization of the economy, it is also worth considering possible dangers. For example, as the amount of electronically stored information grows, so does the threat from cybercriminals. The main attacks are on mobile devices and financial mobile applications related to remote banking. This situation requires the development of security and information protection systems. Thus, the opportunities offered by the digitalization of the economy can make life much easier, but it is important to keep in mind the threats that come with the transition to a new stage of human development.

Література:

1. Бобро Н. С. Систематизація процесів управління на сучасному етапі трансформації економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 7. С. 112–116. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.7.112>

2. Frenken K., Fuenfschilling L. The Rise of Online Platforms and the Triumph of the Corporation. *Sociologica*. 2021. № 14 (3). С. 101–113.

3. Rani U. et al. World Employment and Social Outlook: The Role of Digital Labour Platforms in Transforming the World of Work. Geneva: International Labour Organisation. 2021. 270 p.

4. Chalyuk Y. O. Modern trends in the development of the labor market in the conditions of digitalization of the economy. *Entrepreneurship and innovation*. 2023. № 4. С. 70–79.

Волошин Євгеній Олексійович

магістр,

Київський національний торгово-економічний університет

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-3>

ОПТИМІЗАЦІЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ ПАКУВАЛЬНИКІВ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ

Формування конкурентоспроможного кадрового потенціалу підприємства за умов оптимізації чисельності виступає запорукою конкурентних його переваг незалежно від форм власності. В перспективних планах формування кадрової політики виробничо-торговельної фірми «Лукас» збільшення асортименту продукції високої якості до 50 видів та інтенсифікація потужності виробництва кондитерських виробів широкої номенклатури та асортименту за оптимальної чисельності працівників на дільницях. Упаковка і пакування на сучасному етапі розвитку виробництва виступають провідною операцією з організації логістики продукції. Процес упаковки за визначенням провідних спеціалістів виступає сучасним виробництвом, після якого здійснюється пакування продукції [1]. З метою максимального скорочення циклу реалізації доцільно провести дослідження процесу виконання трудових операцій з раціональної упаковки, пакування і логістики в умовах розбудови ринкових відносин та раціоналізації кадрового потенціалу. Основна мета проведених досліджень полягає в оптимізації числа пакувальників кондитерських виробів на підприємствах малого бізнесу при обґрунтуванні управлінських рішень щодо регулювання штатного персоналу.

Багатоетапну стохастичну модель обґрунтування чисельності доцільно використовувати в умовах прийняття управлінського рішення на основі випадкових значень показника. Варіанти послідовності прийняття рішень і порядок надходження інформації

щодо значень випадкових величин розроблений спеціалістами в математичній постановці. Для виробничої ситуації можливі випадки, коли в результаті рішення оптимізаційної задачі регулювання чисельності пакувальників приходять до різних варіантів обґрунтування, що в кінцевому випадку вимагає економічних обрахунків. При вирішенні задачі мінімізації цільова функція записується у вигляді математичного очікування квадратичної форми. На першому етапі рішення полягає у виборі значень тих змінних, які підлягають визначенню до того, як стануть точно відомими значення хоча б однієї випадкової величини. Оптимальні значення змінних першого етапу визначаються у відповідності з наступною послідовністю: замінюються математичними очікуваннями величини, які розраховані за допомогою відповідних безумовних розподілів ймовірностей; вибираються члени з однаковими змінними; прирівнюються нулю похідні квадратичної форми; розв'язуються рівняння, які отримані в результаті виконання попереднього пункту послідовності; визначається з використанням відомого математичного рівняння чисельність пакувальників. У результаті перелічених операцій з'ясовується важлива особливість моделі – оптимальні значення змінних першого етапу лінійно залежать від математичного очікування. В літературі з дослідження операцій наведену модель називають моделлю лінійних рішень [1].

Після розрахунку значень змінних першого етапу у відповідності з наведеною схемою настає період послідовного обґрунтування чисельності. Розрахунки здійснюються до того моменту, коли стануть відомими фактичні значення інших випадкових величин. Така процедура повторюється в процесі прийняття управлінських рішень для відповідного виробничого об'єкту. При математичному підході здійснюється перейменування змінних другого етапу, які тепер за логікою називаються змінними першого етапу. Може виникнути необхідність в уточненні або в повторному розрахунку математичних очікувань, якщо отримана додаткова інформація обумовлює таку необхідність. Для фірми

постала необхідність визначити кількість пакувальників, які потрібні для розфасовки кондитерських виробів, в кожний тиждень впродовж періоду заданою тривалістю. Щотижнева зміна пакувальників вимагає значних витрат підприємства внаслідок того, що підготовка досвідчених пакувальників пов'язана із затратами. Не вигідно залучати як занадто багато, так і мало пакувальників. У першому випадку зростають витрати, які зумовлені виплатою пакувальникам заробітної плати, в тому числі за відповідні умови роботи. В другому випадку виникають збитки внаслідок втрати споживачів відповідних видів та асортименту кондитерських виробів за відсутності потрібної розфасовки. Точно визначити число потрібних пакувальників складно, внаслідок щотижневих змін як обсягів споживання великої кількості кондитерських виробів, так і величини трудовитрат на обслуговування обладнання з пакування продукції, в ємності відповідної розфасовки.

Працівники планово-економічного відділу підприємства мають можливість розрахувати обсяг трудовитрат в чоловіко-годинах на розфасовку запланованих обсягів кондитерських виробів для конкретного тижня. Нами опрацьована модель оптимізації трудовитрат на обслуговування устаткування з розфасовки в заданий тиждень, на який орієнтується керівництво підприємства при складанні календарного плану. Розрахунок дозволяє обґрунтувати управлінське рішення з регулювання чисельності. На наступний тиждень розрахунок необхідно повторити. При цьому працівниками відділу замінюється в моделі на математичне очікування потреба у трудовитратах для наступного тижня з врахуванням повної інформації. Обґрунтування оптимальної чисельності пакувальників на роботи в типових умовах раціональної організації виробництва здійснюється з урахуванням досягнутого рівня технологічної оснащеності й організації робіт. При використанні непрямих методів нормативи встановлюються не за трудомісткістю робіт в конкретних умовах, а за факторами, які безпосередньо впливають на чисельність пакувальників. Для

логістики до кількісних факторів відноситься обсяг вантажно-розвантажувальних робіт в тонах, вага готової продукції, площа виробничих приміщень, що обслуговуються транспортом.

Література:

1. Павленко А. Ф., Вовчак А. В. Маркетингові стратегії фірми : монографія. Київ : КНЕУ, 2015. 245 с.

Згалат-Лозинська Любов Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,

*Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
“Міжрегіональна Академія управління персоналом”»*

Марченко Аліна Віталіївна

студентка,

*Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
“Міжрегіональна Академія управління персоналом”»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-4>

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Управління системою кадрової безпеки підприємства є однією з найважливіших складових управління в сучасних умовах бізнес-середовища, особливо в умовах зростаючих кіберзагроз та поширення кібератак [1]. Підприємства повинні постійно вдосконалювати свої системи кадрової безпеки, щоб ефективно захищати конфіденційні дані, забезпечувати відповідність законодавству та запобігати можливим інцидентам з порушенням безпеки [2]. У цьому тексті розглянемо ключові аспекти управління системою кадрової безпеки та шляхи їх впровадження на підприємстві.

Першим кроком у вдосконаленні системи кадрової безпеки є розробка стратегії. Підприємство повинно чітко визначити свої цілі та завдання у цій сфері, а також визначити методи та інструменти, необхідні для досягнення цих цілей [3]. Стратегія повинна враховувати специфіку бізнесу підприємства, його ризики та потенційні загрози, а також відповідати сучасним стандартам кібербезпеки. Отже, постійне вдосконалення та адаптація системи кадрової безпеки до нових технологічних викликів є критично важливим для забезпечення ефективного захисту інформаційних ресурсів підприємства.

Другим важливим аспектом є розробка та впровадження політик та процедур безпеки. Ці документи визначають правила та стандарти, які повинні дотримуватися всіма співробітниками підприємства щодо захисту інформації та персональних даних. Політики та процедури повинні охоплювати такі аспекти, як контроль доступу до інформації, захист від внутрішніх та зовнішніх загроз, а також процедури реагування на інциденти безпеки [4]. І також, партнерство з іншими суб'єктами бізнесу, а також з правоохоронними органами та спеціалістами з кібербезпеки може виявитися важливим ресурсом у розробці та впровадженні ефективних заходів з захисту інформаційних ресурсів підприємства.

Третім кроком є навчання персоналу з питань безпеки. Персонал повинен бути свідомим ризиків та загроз, що існують у цифровому середовищі, і знати, як правильно діяти в разі виявлення аномалій або підозрілих дій. Навчання має бути регулярним і охоплювати всіх співробітників, включаючи високопосадових керівників та кадрових працівників.

Четвертим кроком є систематичний аналіз та аудит системи кадрової безпеки. Підприємство повинно регулярно перевіряти ефективність своїх заходів безпеки, виявляти слабкі місця та прогалини, а також вносити відповідні корективи [2]. Аудит також допомагає підприємству виявляти нові загрози та реагувати на них вчасно [5].

П'ятим кроком у управлінні системою кадрової безпеки є залучення зовнішніх експертів та консультантів з кібербезпеки. Іноді підприємствам може бути важко впоратися з усіма викликами та потребами у сфері безпеки самостійно, тому експертна допомога ззовні може бути надзвичайно корисною. Залучення фахівців з кібербезпеки допоможе ідентифікувати потенційні загрози, розробити ефективні заходи безпеки та забезпечити відповідність стандартам та законодавству [4]. Ефективне управління системою кадрової безпеки також передбачає регулярну оцінку ризиків

і вжиття заходів щодо їх мінімізації, а також виявлення та вирішення проблем, що виникають у процесі її функціонування.

Шостим важливим аспектом є створення культури безпеки в організації. Це означає, що кожен співробітник повинен бути залучений до процесу захисту інформації та персональних даних, розуміти важливість цих питань і бути відповідальним за свої дії в цьому напрямку. Створення культури безпеки може бути досягнуте шляхом проведення інформаційних кампаній, тренінгів та регулярних перевірок, щоб підтримувати свідоме ставлення до питань безпеки серед персоналу [6]. Забезпечення культури безпеки серед персоналу, включаючи підвищення обізнаності щодо кіберзагроз, виконання правил та процедур безпеки, є важливою складовою успішної системи кадрової безпеки на підприємстві.

Нарешті, сьомим кроком є постійне вдосконалення та адаптація системи кадрової безпеки до змін у технологіях та загрозах. Кіберзагрози постійно еволюціонують, тому система управління кадровою безпекою повинна бути гнучкою та готовою до швидкого реагування на нові виклики. Це може означати оновлення технологічних засобів захисту, вдосконалення політик та процедур безпеки, а також посилення контролю за дотриманням внутрішніх правил та політик безпеки [1; 2; 4; 5].

Загалом, управління системою кадрової безпеки є складним та багатограним процесом, який вимагає систематичного підходу та постійного вдосконалення. Шлях до успіху полягає в розробці чіткої стратегії, впровадженні ефективних політик та процедур, навчанні персоналу та систематичному аналізі та аудиті системи. Відповідальне та компетентне управління кадровою безпекою дозволяє підприємствам ефективно захищати свою інформацію та забезпечувати стабільну роботу у цифровому середовищі.

Література:

1. Ponemon Institute (2021). 2021 Cost of a Data Breach Report. Available at: <https://www.ibm.com/security/data-breach>

2. Cybersecurity and Infrastructure Security Agency (CISA) (2021). Best Practices for Cybersecurity Management in Organizations. Available at: <https://www.cisa.gov/best-practices-cybersecurity-management-organizations>
3. SANS Institute (2020). Information Security Policy Templates. Available at: <https://www.sans.org/security-resources/policies>
4. Brown A., & Jones B. (2019). Cybersecurity Policies and Procedures: Best Practices for Implementation. *International Journal of Cybersecurity Management*. No. 5(1). Pp. 35–48.
5. National Institute of Standards and Technology (NIST) (2020). NIST Special Publication 800-53: Security and Privacy Controls for Information Systems and Organizations. Available at: <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/SpecialPublications/NIST.SP.800-53r5.pdf>
6. Anderson E., & Smith J. (2018). Building a Culture of Security: A Guide for Leaders. Available at: https://www.nist.gov/sites/default/files/documents/2017/05/09/building_culture_of_security.pdf

Зубова Віталіна Вікторівна
старший викладач закладу вищої освіти
кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Банзюк Ілля Андрійович
здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-5>

РОЗВИТОК РИБАЛЬСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ З ІНШИМИ КРАЇНАМИ

Рибальський бізнес в Україні є важливою галуззю економіки, яка забезпечує робочі місця, виробляє продукти для внутрішнього споживання та експорту, а також має значний туристичний потенціал.

Розглянемо декілька ключових аспектів цієї галузі [1]:

1. **Рибальське промислове виробництво.** Україна має частину рибальських підприємств, які займаються промисловим виловом риби у річкових та відкритих морських водах (частина Чорного моря на півдні Одеської області де можливий безпечний вилов).

2. **Аквакультура.** Розвиток аквакультури у країні сприяє вирощуванню риби в штучних умовах. Регіони розвитку: Центральна та Західна Україна.

3. **Рибальський туризм.** Україна має багатий водний потенціал, що сприяє розвитку рибальського туризму.

4. **Законодавство та охорона рибних ресурсів.** Урядом прийнято законодавчі акти та здійснюється контроль за використанням рибних ресурсів з метою збереження біорізноманіття та регулювання вилову.

Для розвитку рибальської сфери в Україні необхідна реалізація комплексного проєкту з розвитку сфери в цілому та збереження

біорізноманіття. Крім того, в умовах воєнного стану необхідний розвиток всіх галузей економіки, які здатні забезпечувати надходження до бюджетів різних рівнів [2].

Основні напрямки комплексної програми розвитку [3]:

1. Збереження природних ресурсів (необхідність прийняття стратегій збереження та відновлення рибних ресурсів для збалансованого використання).

2. Підвищення ефективності вилову (необхідність проведення порівняльного аналізу технологій вилову, інструментів для підвищення продуктивності роботи).

3. Стимулювання економічного зростання (присутність значного потенціалу рибальського бізнесу у ВВП, створення нових робочих місць у галузі, визначення потенційних сегментів збуту та розвиток стратегії маркетингу).

4. Розвиток інфраструктури (визначення потреби та модернізація базових установок, розвиток нормативно-правового середовища).

Дана інтегрована система має на меті забезпечити баланс між економічними і екологічними інтересами, сприяючи сталому розвитку рибальського бізнесу в Україні та збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Для аналізу ефективності комплексної програми необхідно провести порівняльний аналіз розвитку галузі в різних країнах (табл. 1).

Враховуючи аналіз, проведений у контексті розвитку рибальського бізнесу в Україні, можна зробити наступні висновки:

- **Потенціал розвитку.** Рибальський бізнес в Україні має значний потенціал для розвитку, який може бути використаний для стимулювання економічного зростання у сільських та прибережних районах країни.

- **Необхідність збереження ресурсів.** Важливим аспектом є збереження природних ресурсів та біорізноманіття водойм, що потребує розробки та впровадження стратегій збереження та відновлення рибних запасів.

- **Модернізація інфраструктури.** Розвиток рибальського бізнесу передбачає необхідність модернізації портової інфраструктури, баз та причалів для забезпечення ефективності вилову та збереження рибної продукції.

- **Сприяння інтеграції.** Інтегрована система розвитку рибальського бізнесу сприятиме збалансованому розвитку сектору, забезпечуючи взаємозв'язок між економічними, екологічними та соціальними аспектами галузі.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз розвитку галузі країн світу

Ісландія	Норвегія	Китай
<ul style="list-style-type: none"> • Рибальський промисел. Ісландія має багату традицію рибальства, особливо вилову тріски, лосося, морських креветок. Рибальство є важливою галуззю економіки країни, її експорт включає як свіжу, так і заморожену рибу, а також рибні продукти. • Економічний внесок. Рибальський промисел відіграє значну роль у господарстві Ісландії, забезпечуючи робочі місця для місцевого населення та важливі джерела експортного доходу. • Управління ресурсами. Ісландія активно веде політику збереження рибних ресурсів, включаючи впровадження квот та обмежень на лов риби для збереження стійких популяцій. 	<ul style="list-style-type: none"> • Рибальський промисел. Норвегія є однією з найбільших світових потужностей у виробництві та експорті лосося та інших видів риби. Країна також має розвинену аквакультурну промисловість. • Економічний внесок. Рибальство та переробка риби відіграють ключову роль у економіці Норвегії, створюючи тисячі робочих місць та приваблюючи інвестиції. • Стратегічне планування. Норвегія активно розвиває стратегії сталого рибальства, зосереджуючись на збереженні рибних запасів та ефективному використанні морських ресурсів. 	<ul style="list-style-type: none"> • Рибальський промисел. Китай має найбільшу аквакультурну промисловість у світі, а також великий флот для вилову риби у водах інших країн. • Економічний внесок. Рибальський бізнес є важливою галуззю економіки Китаю, забезпечуючи не лише внутрішнє споживання, але й великі обсяги експорту. • Виклики сталого розвитку. Китай стикається з викликами сталого розвитку у рибальській галузі, такими як забруднення водойм, перенаселення в аквакультурі та зниження рибних запасів.

Індонезія	Перу	Україна
<p>• Традиційне рибальство. У Індонезії рибальство є традиційною галуззю забезпечення життя для багатьох місцевих громад, особливо в сільських районах та прибережних зонах.</p> <p>• Аквакультура. Крім традиційного рибальства, Індонезія також розвиває аквакультурну промисловість, вирощуючи рибу та морепродукти у штучних водоймах.</p> <p>• Управління ресурсами. Країна зосереджена на впровадженні програм збереження рибних запасів та розвитку сталого рибальства для місцевого споживання та експорту.</p>	<p>• Експорт імобілізованого анчоуса. Перу є одним з основних світових експортерів імобілізованого анчоуса, який використовується в якості компоненту для виробництва кормів для худоби та риб.</p> <p>• Переробка та експорт. Країна також має розвинену промисловість з переробки риби, що дозволяє їй експортувати широкий асортимент рибних продуктів.</p> <p>• Стале рибальство. Перу активно працює над програмами сталого рибальства та охорони навколишнього середовища, спрямованими на збереження морських ресурсів.</p>	<p>• Експортні можливості. Присутній потенціал для збільшення обсягів експорту риби та рибних продуктів, що може стати джерелом зовнішньої валюти та збільшенням обсягів торгівлі</p> <p>• Розвиток інфраструктури. Необхідність значних інвестицій у розвиток портової інфраструктури та інших супутніх галузей</p> <p>• Забезпечення харчової безпеки. Рибальський бізнес може допомогти забезпечити харчову безпеку нації та зменшити залежність від імпорту харчових продуктів</p>

Узагальнюючи, можна зробити загальний висновок, що рибальський бізнес впливає на економіку, створюючи робочі місця, забезпечуючи експортні можливості, сприяючи розвитку інфраструктури та забезпечуючи харчову безпеку. За умови комплексного підходу та впровадження рекомендацій, рибальський бізнес в Україні може досягти сталого розвитку, сприяючи як економічному зростанню, так і збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Література:

1. FAO (2018). The State of World Fisheries and Aquaculture 2018 – Meeting the sustainable development goals. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
2. Висоцький В. В. Риболовство як важлива галузь економіки України. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. № 2. С. 17–21.
3. Денисенко І. М., & Карташов В. А. Організаційно-економічний механізм рибальського господарства в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку економіки АПК*. 2019. № 2. С. 14–23.
4. Кулик А. В., & Рябцев В. А. Правове регулювання використання водних біоресурсів в Україні. *Право та інновації*. 2018. № 3. С. 49–54.
5. Матвієнко В. В., & Бузинова Г. А. Стратегічні напрями розвитку рибальського комплексу в Україні. *Економіка та управління: теорія та практика*. 2019. № 3-1. С. 42–47.

Канівець Тарас Олегович
фахівець Департаменту з питань регіональної політики
Офісу Президента України
Шергіна Лідія Антонівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-6>

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ У ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВИЙ СЕКТОР У СПРИЯННІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Роль інвестицій у військово-промисловий сектор є ключовою складовою економічного розвитку багатьох країн, особливо тих, що перебувають у стані реформування та зміцнення своєї обороноздатності. Україна володіє значним потенціалом у галузі ВПК, що включає в себе розвинену науково-технічну базу, досвідчені та талановиті кадри, які вже неодноразово зарекомендували себе, створюючи ефективну продукцію військового призначення.

Українські підприємства, перебуваючи під загрозою закриття в умовах війни, можуть знайти можливості і для розвитку, переорієнтувавшись на виробництво товарів і послуг, необхідних для оборони країни. Державні контракти та попит на продукцію подвійного призначення можуть стати ефективними інвестиційними рішеннями для компаній, які здатні диверсифікувати своє виробництво [1].

У цілому світі зростають оборонні витрати та інвестиції у ВПК, в тому числі, на тлі війни в Україні та зростання загальної напруженості і небезпеки. Світові військові витрати зростають

9-й рік поспіль, досягнувши у 2023 р. рекордного рівня у 2443 млрд дол. Починаючи з 2009 р. збільшення військових витрат відбулося у всіх 5 географічних регіонах, причому особливо значний ріст спостерігався в Європі, Азії та Океанії, а також на Близькому Сході [3; 4].

Україна ж збільшила свої оборонні витрати до безпрецедентного рівня з початку російського широкомасштабного вторгнення у 2022 р. Про що йдеться в даних, оприлюднених Стокгольмським інститутом дослідження проблем миру (SIPRI). Військові витрати України сягнули 44 млрд дол. у 2022 р. – це колосальне збільшення аж на 640 %. Автори звіту назвали це «найбільшим однорічним збільшенням військових витрат країни, яке коли-небудь фіксувалося в даних SIPRI» [4].

У 2023 р. Україна стала 8-ю у світі за обсягом витрат після різкого зростання витрат на 51 %. Військові витрати України у 2023 р. становили 59 % від розміру витрат росії. Проте протягом року Україна також отримала щонайменше \$35 млрд військової допомоги, у тому числі \$25,4 млрд від США. У сукупності ця допомога та власні військові витрати України стали еквівалентні приблизно 91 % від загальних російських витрат [3].

Військовий тягар України, тобто військові витрати як частка ВВП, досяг 34 % у 2022 р. порівняно з 3,2 % у 2021 р. Це стало результатом зростання військових витрат та економічного спаду, спричиненого вторгненням росії. За оцінками МВФ, у 2022 р. ВВП України впав на 35 %. Крім того, бюджетні документи показують, що оборонні витрати становили понад 40 % державного бюджету у 2022 р. [5]. За даними Держстату у 2022 р. відбулось падіння ВВП на 28,8 %, а у 2023 р. він зріс на 5,3 % у порівнянні з попереднім періодом (рис. 1) [6; 7].

Незважаючи на тягар для економіки, який несе для неї збільшення оборонних витрат, інвестування у ВПК України, яка переживає складний період в умовах війни та соціально-економічних і політичних трансформацій, мають потенціал стати рушійною силою не лише для зміцнення національної безпеки

й перемоги у війні, але й для стимулювання економічного зростання та модернізації промислового сектора України.

Рис. 1. Зміна реального ВВП (у % до попереднього року)

Джерело: [6; 7]

Це стане можливим, якщо Україна перетвориться на один із провідних хабів виробництва високотехнологічної зброї на європейському континенті. На базі українських підприємств повинні розроблятися передові дрони, системи ППО та боєприпаси. Після припинення війни український ВПК може стати ключовим постачальником для військ НАТО і Заходу технологій, що випробувалися в Україні і можуть стати зброєю майбутнього.

Однак, можна вже стверджувати, про високий рівень розвитку та перспективність української військової галузі. За даними New York Times, оборонні підприємства України збудували утрічі більше бронетехніки, ніж до війни, і в чотири рази збільшили виробництво протитанкових ракет, а у 2024 р. Україна планує витратити майже 1,4 млрд дол. на придбання та розробку зброї в межах країни, що в 20 разів перевищує обсяги до повномасштабного вторгнення Росії [8].

Німецький гігант у виробництві зброї Rheinmetall і турецький виробник безпілотників Baykar вже розпочали будівництво своїх заводів в Україні. Rheinmetall оголосили про те, що в Україні розпочнеться виготовлення високотехнологічних систем ППО. Крім того, ще 3 французькі компанії, спеціалізовані на виробництві безпілотників та обладнання для сухопутних військ, на шляху до укладення аналогічних угод. Німеччина та Франція оголосили про створення спільного підприємства для виготовлення деталей для танків і гаубиць в Україні [9].

Переорієнтація бізнесу та інвестування у військово-промисловий комплекс вже стало поширеною практикою для українських підприємств. ІТ компанії переорієнтувались на виробництво дронів та розробку програмного забезпечення для них. Дана галузь вважається надзвичайно перспективною для інвестицій. Здебільшого виробництвом безпілотників займаються приватні компанії. У 2023-му держконтракти отримали 58 українських виробників дронів. Загалом на ринку працює понад 200 українських компаній, які займаються БПЛА або сервісами та продуктами у сфері дронів [11].

Українським підприємствам необхідно адаптувати свою бізнес-модель до нових умов воєнного стану, інвестуючи в український ВПК. Це не лише наблизить перемогу у війні, але й відкриває новий технологічний та сучасний ринок продукції, яка користуватиметься попитом держави як вже зараз, так і по завершенню воєнного стану. Виробництво дронів – це інвестиція у обороноздатність держави, це отримання регулярних замовлень та можливість експорту у майбутньому [10].

Для ефективної реалізації цього потенціалу українського ВПК потрібно: залучення значних фінансових вливань від західних партнерів на рівні держав-членів НАТО, модернізації наявних виробничих потужностей українських державних підприємств, запровадження програм державно-приватного партнерства, надання пільгових умов кредитування та оподаткування для приватних виробників, можливість бронювання від мобілізації приватних

виробників, законодавчі ініціативи ефективного регулювання діяльності приватних виробників зброї і звісно впровадження інноваційних технологій. Інвестиції можуть стати каталізатором для перетворення українського ВПК у потужний сегмент економіки, що забезпечить створення нових робочих місць, збільшення експорту та зростання валового внутрішнього продукту.

Якщо Україна зможе виробляти хоча б половину того, що імпортує для забезпечення фронту, за оцінками, це зможе суттєво підвищити реальний ВВП. Тому надзвичайно важливо залучати найкращі західні експертизи та технології у виробництво воєнної продукції. Крім того, має бути розроблений чіткий механізм гарантій для підприємств оборонного комплексу. Українські приватні виробники дронів та зброї повинні отримати підтримку з боку держави та використовуючи висококваліфікований рівень праці та передовий інтелект українських інженерів та IT-спеціалістів, бути максимально долученими до проєктів ВПК. Український бізнес, який може інвестувати у ВПК, повинен бути повністю залучений у процес та переорієнтуватись на виготовлення продукції ВПК, у першу чергу, надзвичайно перспективній ніші виробництва дронів різного типу.

Література:

1. Скопенко Н. С. Інструменти та стратегії розвитку українських підприємств в умовах викликів війни. 2024. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3261/3297>
2. Спільні оборонні підприємства та залучення інвесторів в сектор ОПК. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/spilni-oboronni-pidpriemstva-ta-zaluchennia-investoriv-v-sektor-opk-odyn-z-prioritytiv-u-vidnosynakh-z-nimechchynoiu-iuliia-svrydenko-na-zustrichi-ministriv-g7> (дата звернення: 10.05.2024).
3. Global military spending surges amid war, rising tensions and insecurity. URL: <https://www.sipri.org/media/press-release/2024/global-military-spending-surges-amid-war-rising-tensions-and-insecurity> (дата звернення: 10.05.2024).
4. Військові видатки України в 2022-му зросли на 640 % ВВП в порівнянні з 2021-м. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-viiskovi-vydatky-ukraina-sipri/32376625.html> (дата звернення: 13.05.2024).

5. Developments in Military Expenditure and the Effects of the War in Ukraine. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10242694.2023.2221877> (дата звернення: 13.05.2024).
6. Реальний ВВП України в 2023 році зріс на 5,3 % – Держстат. URL: <https://forbes.ua/news/realniy-vvp-ukraini-u-2023-rotsi-zris-na-53-derzhstat-28032024-20191> (дата звернення: 13.05.2024).
7. Державна служба статистики України. URL: <https://www.facebook.com/Ukrstat> (дата звернення: 13.05.2024).
8. Ukraine's Arms Industry Is Growing, but Is It Growing Fast Enough? URL: <https://www.nytimes.com/2024/04/02/us/politics/ukraines-war-weapons-industry-russia.html?smid=tw-share> (дата звернення: 14.05.2024).
9. На Україну може чекати бум військового виробництва. URL: <https://www.holosameryky.com/a/vyrobnyctvo-zbroji-v-ukrajini/7553424.html> (дата звернення: 16.05.2024).
10. Як Україна нарощує виробництво дронів. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-ukraina-narosue-virobnictvo-droniv/a-67368464> (дата звернення: 16.05.2024).
11. Українські виробники виготовили близько 200 000 FPV-дронів з початку року – Мінстратегпром. URL: <https://forbes.ua/news/ukrainski-virobniki-vipustili-blizko-200-000-fpv-droniv-z-pochatku-roku-zastupnitsya-golovi-minstrategpromu-29022024-19573> (дата звернення: 16.05.2024).

Кривошлик Марія Максимівна
студентка,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-7>

РОЛЬ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Важливою складовою стратегії економічного керівництва Національного банку України (НБУ) є монетарна політика, спрямована на досягнення різноманітних цілей, таких як підвищення рівня зайнятості, забезпечення цінової стабільності та створення сприятливих умов для економічного зростання. Основною метою цієї політики є впровадження комплексу заходів, узгоджених з державою через центральний банк, у сферах грошово-кредитної та фінансової діяльності для досягнення стратегічних цілей економічного розвитку. Монетарне регулювання відбувається у грошово-кредитній сфері за допомогою диференційованих каналів та інструментів, які у комплексі формують трансмісійний механізм. Під терміном «монетарний трансмісійний механізм» розуміється взаємозв'язок між передачею змін у використанні центральним банком різноманітних інструментів монетарної політики та їх впливом на фінансову ситуацію в країні, що впливає на макроекономічний стан [1, с. 74].

Зазначимо, що результативність монетарної політики залежить від різних ключових аспектів, таких як досягнення відповідного рівня інфляції, стабілізація національної валюти та платіжного балансу, а також забезпечення повноцінного рівня зайнятості населення. Такий підхід дозволяє розглядати монетарну політику як ключовий інструмент у досягненні стабільності та ефективного функціонування економічної системи країни. Нагромадження

дисбалансів у розвитку національної економіки може суттєво обмежити ефективність фінансових трансмісійних механізмів, призводячи до розладів на грошовому, кредитному та валютному ринках. Залежно від етапу ділового циклу та конкретних фінансових інструментів, які використовувалися для стабілізації економічного та фінансового стану, можна виділити два основних типи монетарної політики – рестрикційну та експансіоністську [3].

У періоди економічного підйому, коли необхідно стабілізувати ціни та покращити платіжний баланс, застосовуються рестриктивні заходи, такі як скорочення кредитування та підвищення відсоткових ставок, з метою зменшення ділової активності. З іншого боку, при погіршенні економічних показників, процентні ставки можуть бути знижені для стимулювання кредитування, інвестицій, економічного зростання та зменшення безробіття. Такий експансіоністський підхід спрямований на підтримку економіки в умовах негативного економічного спрямування, забезпечуючи фінансову підтримку та сприяючи позитивному розвитку ключових секторів.

За допомогою монетарної політики, що регулює обсяг грошей в обігу, управління ліквідністю та інші фінансові інструменти, банки спільно з регуляторами мають можливість впливати на економічний клімат, забезпечуючи стабільність і підтримку у важкі періоди економічних труднощів. Такий підхід сприяє збереженню фінансової стійкості та створенню умов для подальшого розвитку економіки [7, с. 22].

Антикризове управління визначається як процес запобігання чи подолання кризи, об'єднуючи дві ключові складові: запобігання виникненню кризового стану за допомогою застосування різноманітних механізмів та подолання кризи в посткризовий період. Завданням державного антикризового управління є ефективне застосування заходів та механізмів для передбачення та попередження складних проблем. Однією з головних функцій апарату антикризового управління є розробка планів антикризового управління, спрямованих на запобігання негативним явищам та прийняття ефективних заходів у разі виникнення кризової

ситуації. Застосування диференційованих ресурсів та реалізація спеціально розроблених механізмів грають ключову роль у забезпеченні стійкості економіки та соціально-економічного розвитку країни. Такий підхід сприяє оптимальному використанню ресурсів та реагуванню на зміни в економічному середовищі, сприяючи попередженню або подоланню кризових ситуацій. Це визначається як необхідна умова для забезпечення стабільності та відновлення економічного розвитку в умовах несприятливих факторів [5, с. 107].

Для забезпечення стабільності та стійкості фінансової системи необхідно розробити чітку концепцію антикризового управління, приділяючи першочергову увагу регуляторній реформі. Ефективна система антикризового управління фінансовою стабільністю ґрунтується на нормативно-правовій базі, якою користуються фінансові суб'єкти при ухваленні стратегічних і тактичних рішень. Правові норми антикризового управління повинні володіти «ефектом передбачення», оскільки якість норм і правил регулювання залежить від рівня (випереджаючого, відстаючого чи деструктивного) впливу на розвиток діяльності суб'єктів фінансових відносин [6, с. 810].

Система антикризового фінансового управління повинна базуватися на діагностиці стану банківської сфери, включаючи аналіз та оцінку національної банківської системи та виявлення факторів, які можуть впливати на неї в майбутньому. Для ефективного антикризового фінансового управління важливо вживати конкретні заходи, такі як створення спеціальних фондів, системна банківська реструктуризація, націоналізація банків, фінансові стимули, а також забезпечити захист інтересів вкладників та кредиторів, що сприятиме стабільності і довірі до банківської системи в цілому [4, с. 20].

Антикризове фінансове управління є системним заходом, який має уникати упередженості та суб'єктивізму, сприяючи ефективному самостійному управлінню кризовими ситуаціями банками. Умови втручання уряду в функціонування банків

виникають лише при серйозній загрозі. Після кризи центральні банки отримують розширені повноваження для антикризового регулювання, використовуючи інструменти макропруденційного регулювання для стабільності фінансової системи. При цьому важливо забезпечити відкритість, прозорість та підзвітність центральних банків, а також узгодженість грошово-кредитної, бюджетної та фіскальної політики [2].

Отже, роль монетарної політики в економічному розвитку країни визначається її здатністю до ефективного використання монетарних інструментів для забезпечення стабільності фінансової системи та підтримки економічного зростання. Раціональне впровадження макроекономічних заходів, спрямованих на балансування цих завдань, дозволяє досягти макроекономічної рівноваги та попереджати можливі загрози для економіки.

Література:

1. Галусян Р. О. Роль монетарної політики в системі забезпечення фінансової стабільності держави. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2023. С. 73–77.
2. Дудченко В. Ю. Роль та функції центрального банку у фінансовій системі. *Науковий вісник Полісся*. 2021. № 1 (20). С. 60–66.
3. Коваленко В. В., Суганяка М. В., Фучеджи В. І. Антикризове фінансове управління в системі суб'єктів економічної діяльності: методи та інструменти оцінювання : монографія. Одеса : Атлант, 2013. 381 с.
4. Кравченко І., Багратян Г. Криза та регулювання фінансової системи: уроки і перспективи. *Вісник НБУ*. 2009. № 1. С. 19–23.
5. Мельник Ю. М. Маркетингові стратегії антикризового управління: класифікаційні ознаки та умови їх застосування. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4 (2). С. 105–110.
6. Mihus I., Koval Y., Laptev S., Bala O., Kopytko M. Monitoring the state anti-crisis management of economic security of the Ukraine banking institutions. *Verclas: teorija ir praktika*. 2020. Vol. 2. P. 804–812.
7. Sidak V., Koval Y. Anti-crisis management economic safety of banking institutions on the state level: problems and ways of their solution. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovatio*. 2018. Vol. 2. P. 20–28.

Лемешенко Ірина Геннадіївна
*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського*

Титаренко Інна Олегівна
*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-8>

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ

В сучасному глобальному економічному середовищі, інновації стали стратегічним інструментом для забезпечення конкурентоспроможності та стійкого розвитку промислових регіонів. Забезпечити інноваційний прорив означає розуміти напрямки розвитку та визначати їх важливість для сталого промислового прогресу.

Напрямки реалізації інновацій в промисловому розвитку України:

1) освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;

2) освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;

3) освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;

4) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;

5) впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;

6) широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;

7) розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [1].

Стратегічне партнерство в розвитку інновацій особливо ефективне, коли воно охоплює різні сектори суспільства. Стратегічне партнерство – це коли дві або більше організації об'єднують свої зусилля, щоб спільно досягти певної мети чи завдання, яке їм важко було б досягти самотійно. Це подібно до того, як друзі можуть об'єднатися, щоб разом вирішити якийсь важливий питання або виконати проєкт, більший, ніж кожен з них міг би зробити поодиночі. Таке партнерство дозволяє обмінюватися ресурсами, ідеями та підтримкою для спільного успіху [2].

Від приватного сектору до громадських організацій та академічних установ, спільна праця та обмін знаннями та ресурсами стають двигуном інновацій.

Розрізняють різноманітні форми і моделі партнерства:

1. **Академічно-промислове партнерство:** взаємодія між університетами та підприємствами для обміну знаннями та розробки нових технологій.

Вдалим прикладом такого партнерства є компанія IBM та Університет Оксфорду співпрацюють у сфері квантових обчислень. Це партнерство дозволяє об'єднати академічні дослідження та корпоративні ресурси для створення передових технологій [3].

2. **Публічно-приватне партнерство:** співпраця між урядовими органами та приватним сектором для спільних інвестицій у проєкти розвитку.

Прикладом є програма “Partnership for a New Generation of Vehicles” у США, де автовиробники та уряд спільно працювали над створенням більш екологічно чистих автомобілів [4].

3. **Кластерні ініціативи:** співпраця компаній однієї галузі або суміжних галузей для спільної інноваційної діяльності.

Прикладом є Кремнієва долина є одним з найвідоміших технологічних кластерів у світі. Розташована у Каліфорнії, вона об’єднує сотні високотехнологічних компаній, стартапів, інвесторів та дослідницьких лабораторій, створюючи умови для інновацій та технологічного розвитку [5].

4. **Міжнародні партнерства:** співпраця між організаціями та компаніями з різних країн для глобального розвитку інновацій. Прикладом є програма Horizon 2020 в Європейському Союзі. Це найбільша європейська програма для наукових досліджень та інновацій. Вона об’єднує науковців, підприємства та організації з різних країн для спільного фінансування та вирішення глобальних викликів [6].

Формування ефективного співробітництва для інноваційного розвитку вимагає визначення ключових принципів. Прозорість у партнерствах, взаємодія, спільні цілі та довгострокове бачення стають важливими факторами успіху. Забезпечуючи відкритий обмін ідеями та ресурсами, створюється основа для стійкого інноваційного розвитку.

Промислові регіони, що активно розвивають інновації, стають більш стійкими у відповідь на зміни у світовій економіці, тому так важливе їх стимулювання. Не є виключенням і Полтавський регіон. Фінансування інновацій у Полтавському регіоні України є важливим аспектом для стимулювання розвитку новаторських ідей та підтримки інноваційних підприємств [7].

Проте стимулювання інноваційної діяльності підприємств Полтавського регіону дасть змогу перейти до створення і використання технологій, продукції більш високого рівня та економічного зростання, яке сьогодні вкрай необхідне для регіону.

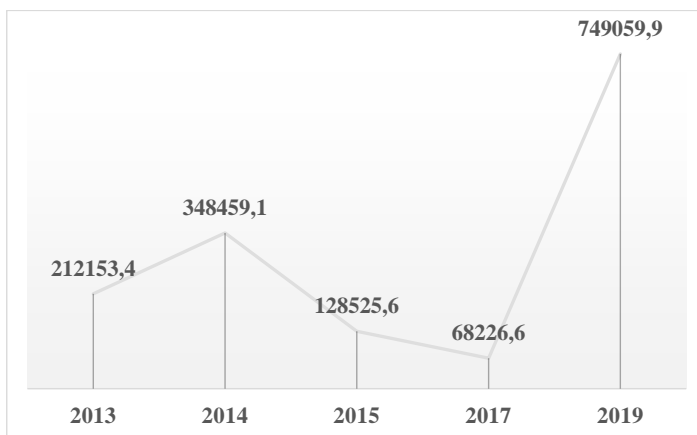

Рис. 1. Фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств

Проте стимулювання інноваційної діяльності підприємств Полтавського регіону дасть змогу перейти до створення і використання технологій, продукції більш високого рівня та економічного зростання, яке сьогодні вкрай необхідне для регіону.

Стимулювання інноваційного розвитку можливе завдяки фінансовим, податковим та іншим заохоченням. Прикладом заохочень є податкові заохочення, іноземні інвестиції, залучення Венчурних Інвесторів тощо.

Оцінка результативності стратегічних партнерств на соціально-економічні показники Полтавського регіону є важливим завданням, оскільки вона визначає вплив спільних ініціатив на розвиток території.

1. Економічний Зріст. За останні роки спостерігається стійкий позитивний економічний зріст у регіоні, що можна пояснити спільними інвестиційними проектами та розвитком інноваційних галузей.

2. Зайнятість населення. Зменшення рівня безробіття та створення нових робочих місць свідчать про позитивний вплив стратегічних партнерств на ринок праці.

3. **Інноваційна Активність.** За підтримки стратегічних партнерств зросла кількість інноваційних проєктів та збільшилася активність компаній у впровадженні новаторських рішень.

4. **Рівень життя населення.** Поліпшення доступу до освіти, розвиток медичної інфраструктури та забезпечення комфортних умов проживання свідчать про соціальні покращення в регіоні.

5. **Залучення Інвестицій.** Стратегічні партнерства привертали інвестиції у різні галузі, що сприяло модернізації та розвитку індустрії.

6. **Сталість Розвитку.** Забезпечення стабільного розвитку через стратегічні партнерства говорить про їхню відповідність довгостроковим цілям регіону.

7. **Участь у міжнародних проєктах.** Участь у міжнародних ініціативах свідчить про глобальну інтеграцію регіону та взаємодію на міжнародному рівні.

Загалом, стратегічні партнерства виявилися результативними, сприяючи збалансованому соціально-економічному розвитку Полтавського регіону. Однак необхідно продовжувати моніторинг та вдосконалення стратегій для досягнення ще більш ефективних результатів.

Література:

1. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 23.11.2023).

2. Чекаленко Л. Д. Стратегічне планування. Зовнішня політика України : підручник для студентів ВНЗ. 2016. 355 с.

3. University of Oxford Becomes UK Collaborator in IBM's Quantum Computing Network. URL: <https://nqit.ox.ac.uk> (дата звернення: 23.11.2023).

4. Partnership for a New Generation of Vehicles. URL: <https://en.m.wikipedia.org/> (дата звернення: 23.11.2023).

5. Кремнієва долина. URL: <https://uk.m.wikipedia.org> (дата звернення: 23.11.2023).

6. Програма Horizon 2020. URL: <https://eu-ua.org> (дата звернення: 23.11.2023).

7. Головне управління статистики у Полтавській області. URL: <https://www.pl.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 23.11.2023).

Мармура Максим Володимирович
*директор департаменту внутрішнього контролю і безпеки,
«Контінентал Фармерз Груп»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-9>

НОВІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Воєнна агресія проти України значним чином вплинула на діяльність всіх вітчизняних підприємств. Одним з проявів такого впливу стала значна актуалізація важливості економічної безпеки для всіх без виключення вітчизняних підприємств. За умов економіки мирного часу економічна безпека підприємства є важливою, втім під час розроблення стратегії підприємства, ухвалення поточних управлінських рішень, все ж таки часто поступається питанням забезпечення прибутковості підприємств, захоплення частки ринку тощо. За умов економіки воєнного часу саме економічна безпека стає пріоритетною категорією для вітчизняного бізнесу: немає сенсу розглядати питання прибутку, розширення бізнесу тощо за умови значних загроз підприємству, наслідком яких може бути не просто погіршення фінансових результатів, а припинення діяльності підприємства й згодом банкрутування.

Поняття економічної безпеки підприємства є комплексним, складним. Окремі точки зору щодо його розуміння є такими:

- міра гармонізації в часі й просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища та їх часткова захищеність від загроз [1];

- комплекс заходів, які сприяють підвищенню фінансової стійкості суб'єктів господарювання за умови ринкової економіки, що захищають їх комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів [2];

– кількісна та якісна характеристика властивостей фірми, що відображає здатність до «самовиживання» і розвитку в умовах виникнення зовнішньої та внутрішньої економічної загрози [3];

– захищеність діяльності суб'єкта господарювання від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усувати різні варіанти загроз або пристосовуватися до наявних умов, що не позначаються негативно на його діяльності [4].

Наведені визначення явно не вичерпують зміст складного поняття економічної безпеки підприємства, але дозволяють у першому наближенні визначити його зміст для подальшого оперування таким поняттям.

Економічна безпека є важливою для всіх підприємств в умовах війни, свою важливість це поняття має й для підприємств аграрного сектору, а сам аграрний сектор є виключно важливим для економіки України. У 2021 р. до війни проти України, за оцінками Міністерства аграрної політики та продовольства, частка сільського господарства у ВВП України була найвищою серед усіх секторів економіки, так само, як і найбільшою була частка аграрного сектору у загальному експорті України – 41 % [5]. До початку воєнних дій Україна входила до ТОП-5 світових експортерів соняшнику, ячменю, рапсу, кукурудзи та пшениці [6]. Є оцінки, що до війни Україна забезпечувала продовольством 400 млн людей у світі. Тобто вітчизняний аграрний сектор має цінність не тільки у національному вимірі, виступаючи джерелом експортних надходжень, важливим складником ВВП, великим роботодавцем, але й у міжнародному вимірі, сприяючи глобальній продовольчій безпеці.

За оцінками Національного інституту стратегічних досліджень [7], вже у 2023 р. після початку масштабних бойових дій проти України, українські аграрії продавали на експорт 3/4 від того, що виробляли, внутрішнє споживання зернових становило лише 20–25 %. Україна постачала 10 % світового експорту пшениці, понад 14 % кукурудзи і понад 47 % соняшникової олії.

Попри війну, Україна залишається ключовим постачальником на світових ринках зерна та соняшникової олії, з часткою понад 10 % міжнародної торгівлі. 2023 р. експортовано 16,1 млн т пшениці до 65 країн, 26,2 млн т кукурудзи до 80 країн і 5,7 млн т соняшникової олії до 130 країн світу. В умовах війни в Україні збір за всіма групами сільськогосподарських культур у 1,5–3 рази перевищує потреби внутрішнього споживання. На кінець грудня 2023 р. аграрії намолотили 79,2 млн т, зокрема зернових та зернобобових культур – 58,4 млн т, олійних культур – 20,8 млн т. Накопано 11,9 млн т цукрових буряків [7]. Все це забезпечує національну продовольчу безпеку та дозволяє аграрному сектору вносити важливий внесок у підтримку стабільного функціонування вітчизняної економіки у вигляді збереження робочих місць та виплати заробітної плати, сплати податків, надходження валюти до української економіки та підтримки платіжного балансу за рахунок експорту тощо.

Отже, агросектор України є важливим складником національної економіки, і для аграрного сектору, так само як і для інших галузей, значно актуалізувалися питання економічної безпеки кожного окремого аграрного підприємства в Україні. Забезпечення економічної безпеки українських аграрних підприємств потребує особливої уваги до нових загроз, які з'явилися для таких підприємств внаслідок активних воєнних дій. Зрозуміло, що просто ідентифікація кожної окремої загрози ще не дозволяє її подолати, але визначення такої загрози та опис її проявів є першим кроком для розроблення заходів щодо її подолання та зміцнення у такий спосіб економічної безпеки аграрних підприємств.

Початок активних воєнних дій проти України актуалізував певні загрози саме для підприємств агросектору, які треба ідентифікувати з метою визначення подальших кроків реагування. За результатами узагальнення [5–8] виявлено такі нові загрози для українського аграрного сектору:

– забруднення земель сільськогосподарського призначення мінами та вибуховими предметами – понад 170 тис. км² української землі (станом на червень 2023 р.) залишаються небезпечними через ворожі міни та снаряди [6]; є оцінки, що станом на 2023 р. 24 % земель сільськогосподарського призначення в Україні були заміновані [6], що унеможливує їхнє використання;

– неможливість проведення робіт у зоні, наближеній до бойових дій через надмірні ризики для персоналу сільськогосподарських підприємств;

– блокування експорту сільськогосподарської продукції морем та автомобільними шляхами сполучення, що привело до автоматичного ускладнення, здорожчання та уповільнення експортних операцій;

– зменшення забезпеченості українських сільськогосподарських підприємств необхідними матеріально-технічними засобами, зокрема сільгосптехнікою, добривами, засобами захисту рослин, паливом тощо через логістичні проблеми та удорожчання таких засобів;

– руйнування частини інфраструктури сільського господарства, зокрема зернохосвищ, елеваторів, логістичної інфраструктури, зернових терміналів, продовольчих складів тощо;

– погіршення зрошення частини сільськогосподарських земель у складі Дніпропетровської, Херсонської та Запорізької областей через наслідки руйнування Каховської ГЕС;

– дефіцит кадрів у сільськогосподарському виробництві, у тому числі кваліфікованих кадрів – за оцінками [7], унаслідок бойових дій частина працівників сільгосппідприємств та фермерів була вимушена не тільки припинити економічну діяльність в аграрному секторі, а й покинути власні домівки, понад 150 000 фермерів / працівників продовольчої системи безпосередньо постраждали від війни та/або були змушені мігрувати; негативно на забезпеченість трудовими ресурсами впливає міграція та призов частини чоловіків до ЗСУ; явище нестачі персоналу у сільському господарстві є масовим,

що підтверджується даними галузевого опитування, 26 % респондентів якого оцінили кількість основного виробничого персоналу як недостатню, і ще стільки ж респондентів зазначили на дефіцит допоміжних працівників [7].

Зазначені загрози для українського аграрного сектору частково існували і раніше, але істотно загострилися внаслідок воєнних дій проти України. Окремі загрози – руйнування елеваторів та іншої інфраструктури, забруднення використовуваних забруднення земель сільськогосподарського призначення мінами та вибуховими предметами, неможливість проведення сільськогосподарських робіт у районах, що наближені до бойових дій, блокування експорту – для українських аграрних підприємств є принципово новими та потребують формування адекватної управлінської реакції для подолання таких загроз, розроблення управлінського інструментарію прогнозування впливу таких загроз, побудови сценаріїв дій для українських аграрних підприємств тощо. Попри війну, український аграрний сектор залишається важливим складником національної економіки й тому підприємства такого сектору потребують забезпечення своєї економічної безпеки.

Література:

1. Козаченко А. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : монография. Киев : Либра, 2003. 280 с.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека. Київ : Фенікс, 1999. 338 с.
3. Забродський В. А., Кизим М. О. Власність, економічна безпека і держава. *Економічна кібернетика*. 2000. № 3–4. С. 58–63.
4. Ковалев Д., Сухорукова Т. Экономическая безопасность предприятия. *Экономика Украины*. 1998. № 10. С. 48–51.
5. У 2021 році понад 10 % ВВП виробили у сільському господарстві, – Лещенко. URL: <https://propozitsiya.com/ua/u-2021-roci-ponad-10-vvp-vyrobyly-u-silskomu-gospodarstvi-leshchenko>
6. Савченко Н. Релокація зерна та кукурудзи. Чи можуть українські аграрії отримувати врожай в інших кліматичних умовах. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/chi-mozhna-perenesti-polya-hersonshchini-v-inshi-regioni-vpliv-na-vrozhay-i-na-cini-50332073.html>

7. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryu-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta>

8. Особливості функціонування аграрного сектора економіки України в умовах війни. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/osoblyvosti-funktsionuvannya-ahraryho-sektora-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh>

Пилипак Олександр Валерійович
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, аналітики,
моделювання та інформаційних технологій в бізнесі,
Хмельницький національний університет*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-10>

УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ: МЕТОД ЧУТЛИВОСТІ В ОЦІНЦІ РИЗИКІВ ПРОЄКТУ

Управління проєктами – надзвичайно складна та багатогранна діяльність особливо в умовах високої турбулентності майже усіх процесів. Сьогодні, в умовах воєнного стану ця діяльність набула особливого звучання. З одного боку, прогнозувати фактори ризику надзвичайно проблематично, а з іншого – традиційна методологія оцінки має вельми умовне застосування.

Оцінка інвестиційного проєкту, незважаючи на методологічну єдність, практично завжди є односторонньою. Ніколи не можна однозначно сказати, що проєкт доцільний за усіма критеріями, оскільки таких критеріїв є дуже багато, і тільки їх синтез дає наближене уявлення про «відповідність» проєкту. Одним із найбільш вагомих і водночас неоднозначних критеріїв є ризик, який визначає усі інші. Без перебільшення можна сказати що проєктний ризик – це той параметр, який і формує управлінський механізм рішень щодо нього.

Напевно самим неординарним й неоднозначним методом оцінки рівня проєктного ризику є метод чутливості, адже здійснюючи аналіз ризику інвестиційного проєкту досить часто необхідно отримати відповідь на питання: що трапиться із результативним показником, якщо зміниться значення однієї з факторних змінних? Отримати відповідь на це питання можна застосувавши метод чутливості, важливість якого підтверджена

практично усіма міжнародними стандартами бізнес-планування: UNIDO, TACIS, BFM Group, KPMG, EBRD та ін.

Незважаючи на доволі значну проробку багатьох аспектів оцінки рівня проєктного ризику, метод чутливості не знайшов належного відображення в працях фахівців і як наслідок відсутні структуровані практичні рекомендації щодо його застосування. Зокрема подальшої розробки потребують критерії оцінки чутливості. Особливо недослідженим залишаються математичні форми оцінки чутливості параметрів проєкту. Удосконалення потребують також сучасні форми представлення й, що не менш важливо інтерпретації результатів аналізу чутливості.

Метод чутливості можна віднести до групи методів моделювання з притаманними для нього перевагами та недоліками. Хоча моделі і не претендують на створення точної копії реального процесу або об'єкту, вони можуть доволі точно відобразити реальні відношення і взаємодії між різними факторами і що дуже важливо для дослідника дозволяють об'єднувати інформацію з різних джерел.

З погляду автора, найбільш суттєвим обмеженням детермінованої форми аналізу чутливості є доволі слабка наочність представлення його результатів: якщо факторів більше двох, практично неможливо показати результати за допомогою графіка. З іншого боку виникає проблема інтерпретації результатів аналізу, яка є наслідком доволі суб'єктивного вибору факторів дослідником і розуміння їх бажаного діапазону зміни. Загалом, слід чітко розуміти, що еталонів того, яка степінь варіації в результатах є прийнятною, не існує, а отже включається вкрай суб'єктивний фактор інтерпретації результатів.

Види детермінованої форми аналізу чутливості рівня проєктного ризику можна згрупувати так:

- однофакторний аналіз;
- багатофакторний аналіз.

Якщо при однофакторному аналізі може варіюватися тільки одна змінна, то при багатофакторному таким змінних може бути

доволі значна кількість, що значно ускладнює саму процедуру аналізу та практично унеможливує наочність представлення результатів.

Автор пропонує такі кроки здійснення однофакторного аналізу чутливості рівня проектного ризику:

1. За допомогою математичного рівняння задається взаємозв'язок між результативним та факторними (як уже зазначалося факторних показників декілька, і тільки у рідкісних випадках, і то, при надмірному спрощенні реального процесу, обирають тільки один фактор) показниками. Для цього можна скористатися потужним апаратом економетрії. У такому випадку після того, як форма взаємозв'язку встановлена, тобто здійснена специфікація майбутньої моделі, спеціальними методами оцінюються невідомі параметри і записується сама модель у вигляді одного рівняння або системи рівнянь.

Взаємозв'язок може задаватися й на основі конкретної загальноприйнятої залежності між ними (формули). Наприклад поширеним є застосування залежності між чистою теперішньою вартістю (*NPV*) та показниками, які на неї впливають.

2. Визначаються найбільш вірогідні значення факторних показників та можливі діапазони їх зміни. Сам діапазон зміни складається з двох меж – верхньої x_{\max} та нижньої x_{\min} , тобто має такий вигляд $[x_{\min}, \dots, x_{\max}]$, і тільки в окремих випадках діапазон відкритий: одна із меж відсутня. У разі, якщо є визначений найбільш вірогідний (або оптимальний) рівень факторного показника, то, відповідно, крайні межі діапазону будуть визначатися з огляду на його можливу зміну. Наприклад, якщо факторний показник – оптимальний обсяг виробництва складає 120 000 од., а його ймовірна зміна $\pm 8\%$, то діапазон буде наступний: $[\dots, 110400, 120000, 129600, \dots]$.

3. У межах попередньо визначеного діапазону здійснюється зміна одного із факторних показників і при цьому визначається зміна результативного показника. Так послідовно «перебираються» усі фактори. Поширений підхід, коли спочатку збільшують нижню

межу діапазону на 1 % ($x\%$). При цьому визначається значення результативного показника, потім, відповідно на 2 % ($(x+1)\%$) тощо. Можливий й інший підхід: у межах нижнього та верхнього значення діапазону визначається найбільш вірогідне значення; потім це значення збільшують на 1 %, на 2 % тощо. Аналогічно найбільш вірогідне значення зменшують на 1 %, на 2 % тощо. І знову ж таки визначаються значення результативного показника які відповідають значенням факторного.

У якості показника, який відображає таку зміну, тобто чутливість, доцільно використовувати показники еластичності, основним із яких є коефіцієнт еластичності. Коефіцієнт еластичності показує на скільки відсотків зміниться результативний показник, якщо один із факторних зміниться на один відсоток.

Так, якщо на результативний показник Y здійснюють вплив n факторних показників $(x_1, x_2, x_3, \dots, x_n)$, тобто $Y = f(x_1, x_2, x_3, \dots, x_n)$, то коефіцієнт еластичності за фактором x може бути визначений таким чином:

$$KE_x = \frac{y_2 - y_1}{y_1} \bigg/ \frac{x_2 - x_1}{x_1}, \quad (1)$$

де KE_x – коефіцієнт еластичності за фактором x ;

y_2, y_1 – значення результативного показника, відповідно, після та до зміни;

x_2, x_1 – значення факторного показника після та до зміни.

Наприклад, якщо результативний показник – чиста теперішня вартість (NPV), а факторний – ставка дисконтування (z), то формула коефіцієнту еластичності прийме такий вигляд:

$$KE_z = \frac{NPV_2 - NPV_1}{NPV_1} \bigg/ \frac{z_2 - z_1}{z_1}, \quad (2)$$

де NPV_2, NPV_1 – значення чистої теперішньої вартості проекту, відповідно, після та до зміни, грн;

z_2, z_1 – рівень ставки дисконтування після та до зміни, %.

Крім чистої теперішньої вартості в якості результативного показника при оцінці проектних ризиків можна застосувати:

дисконтований період окупності (*DPI*); модифіковану чисту теперішню вартість (*MNPV*); дисконтований індекс прибутковості (*DPI*); внутрішню норму прибутковості (*IRR*); модифіковану внутрішню норму прибутковості (*MIRR*), грошовий потік (*CF*) тощо.

У якості факторних показників можна обрати будь-який кількісний показник, що прямо або опосередковано впливає на результативний. Автор пропонує такі результативні показники оцінки проєктних ризиків та основні кількісні фактори впливу на них (рис. 1).

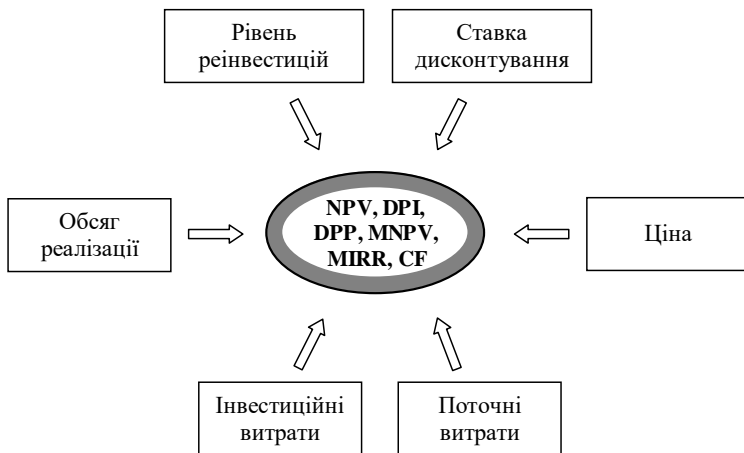

Рис. 1. Результативні показники оцінки проєктних ризиків та основні кількісні фактори впливу на них

Варто одразу ж зауважити, що наведені на рис. 1 результативні та факторні показники можуть застосовуватися й при інших методах оцінки проєктних ризиків.

4. На основі отриманих значень результативного показника в залежності від зміни факторного будується спеціальна аналітична таблиця, павутинний графік або графік чутливості. В останньому

випадку на графіку відображується залежність між варіацією самого фактору та зміною результативного показника.

Метод чутливості не є універсальним методом оцінки рівня проектного ризику и тим паче не може претендувати на абсолютну достовірність, але як доповнюючий елемент моделювання ризиків – цілком зайняв свою нішу в арсеналі інструментарію управління проектами.

Література:

1. Bonnetterre J., Bercez C., Bonnetterre M.-E., Lenne X. and Dervaux B. Cost-effectiveness analysis of breast cancer adjuvant treatment: FEC 50 versus FEC 100 (FASG05 study). *Annals of oncology*. Volume 16. Issue 6. P. 915–922.
2. Renee J. G. Arnold. *Pharmacoeconomics: From Theory to Practice* (Drug Discovery) Boca Raton. FL: CRC Press, 2009. P. 263–273.

Романовський Валентин Валентинович
здобувач третього рівня вищої освіти,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-11>

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна в Україні спричинила значні зміни в усіх сферах життя, включаючи й інтелектуальну власність (ІВ) у сфері інформаційних технологій (ІТ). З одного боку, ІТ-сектор є одним із небагатьох, що продовжує демонструвати стійкість та генерувати експортні надходження. З іншого боку, війна створює нові виклики для захисту ІВ в ІТ секторі, які потребують комплексного аналізу та рішень.

До основних проблем захисту інтелектуальної власності доцільно віднести:

1. Зростання кіберзагроз.

Війна супроводжується значним зростанням кібератак, спрямованих на крадіжку даних, промисловий шпіонаж та порушення роботи ІТ-систем. Це призводить до витоку конфіденційної інформації, ноу-хау та комерційних таємниць, що завдає шкоди ІТ-компаніям та їхнім клієнтам. Тому зростає потреба у вжитті заходів щодо посилення кібербезпеки, вдосконалення систем захисту даних та підвищення обізнаності ІТ-спеціалістів щодо кіберзагроз.

2. Ускладнення реєстрації та захисту прав [1].

Військові дії та руйнування можуть призвести до порушення процедур реєстрації об'єктів ІВ, а також ускладнити доступ до відповідних державних органів. Це робить процес захисту прав

на ІВ більш складним та витратним, що може негативно вплинути на інвестиційну привабливість ІТ-сектору. Тому нагальним завданням стають заходи щодо спрощення процедур реєстрації ІВ, забезпечення доступу до державних реєстрів в умовах війни та використання онлайн-сервісів для подання заявок та отримання свідоцтв.

3. Незаконне використання ІВ.

В умовах війни можуть зрости випадки незаконного використання ІВ, наприклад, використання піратського програмного забезпечення, копіювання контенту без дозволу або порушення патентних прав. Це завдає шкоди ІТ-компаніям, знижує їхні доходи та стримує інновації. З цих причин необхідно посилити контроль за дотриманням законодавства в сфері ІВ, активізувати роботу правоохоронних органів та проводити кампанії з підвищення обізнаності щодо захисту ІВ.

4. Відтік кадрів: війна призвела до значного відтоку ІТ-спеціалістів з України, що може призвести до витоку ноу-хау та послаблення потенціалу захисту ІВ. Це може негативно вплинути на конкурентоспроможність ІТ-компаній та уповільнити розвиток ІТ-сектору. Вирішення цієї проблеми потребує заходів щодо підтримки ІТ-спеціалістів в Україні, створення сприятливих умов для їхнього повернення та розвитку кадрового потенціалу ІТ-сектору.

Отже, посилення захисту інтелектуальної власності в Україні лежить у площині [2]:

1. Вдосконалення законодавства.

Необхідно внести зміни до законодавства в сфері ІВ, щоб воно відповідало сучасним викликам та забезпечувало ефективну захист прав інтелектуальної власності. Це стосується посилення відповідальності за порушення прав на ІВ, вдосконалення процедур розгляду спорів та запровадження нових інструментів захисту ІВ, наприклад, географічних зазначень та торгових марок.

2. Державна підтримка.

Держава має вживати заходів щодо підтримки ІТ-сектору в умовах війни, включаючи фінансування програм захисту ІВ, розвиток інфраструктури кібербезпеки та надання стимулів для інновацій. Мова має йти на включати податкові пільги для ІТ-компаній, грантові програми для розробки нових технологій.

Державним органам, відповідальним за захист інтелектуальної власності, необхідно виділити:

- Підвищення обізнаності: Необхідно підвищувати обізнаність правовласників у сфері ІС про свої права та про те, як їх захистити.

- Формування культури поваги до інтелектуальної власності. Необхідно формувати культуру поваги до інтелектуальної власності в Україні, що дозволить знизити рівень піратства та інших форм незаконного використання інтелектуальної власності.

Отже, захист інтелектуальної власності у сфері ІТ є важливим завданням для забезпечення сталого розвитку ІТ-сектору в Україні. Вирішення проблем у цій сфері дозволить зберегти конкурентні переваги українських ІТ-компаній та стимулювати їх подальше зростання.

Література:

1. Борисенко В. Що змінилося в регулюванні права інтелектуальної власності під час війни. 2023. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/223120_shcho-zmnilosya-v-regulyuvann-prava-ntelektualno-vlasnost-pd-chas-vyni
2. Як технічні компанії можуть захистити свою інтелектуальну власність: 5 ефективних способів. URL: <https://www.avitar.legal/post/yak-tehnichni-kompaniyi-mozhut-zahistiti-svoyu-intelektualnu-vlasnist-5-efektivnih-sposobiv>

Середюк Катерина Максимівна

студентка,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-12>

ВПЛИВ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВА

Цінова політика підприємства відіграє ключову роль у формуванні його стратегії ціноутворення, визначаючи набір практичних методів та факторів, що використовуються при встановленні ринкових цін на продукцію. Цінова політика має враховувати різні аспекти, щоб забезпечити успішну реалізацію продукції та максимізувати прибуток підприємства.

Активна цінова політика підприємства включає такі чинники:

- При встановленні цін необхідно враховувати попит на товари чи послуги, і навіть конкурентоспроможність ціни ринку.
- Цінова політика має враховувати не лише ціни, а й очікувані обсяги продажу та виробництва. Це допомагає оптимізувати виробничі процеси та керувати запасами.
- Важливо оцінити середні витрати на виробництво продукції та визначити, які ціни дозволятимуть досягти прийнятної рентабельності.
- Цінова політика має бути спрямована на досягнення прийнятної рентабельності продукції, враховуючи витрати та активи підприємства [3, с. 120–123].

Успішна цінова політика сприятиме досягненню наступних цілей:

- Поліпшення конкурентоспроможності.
- Збільшення прибутку [4, с. 675].

Розуміння відмінностей між економічними та бухгалтерськими витратами виробництва та реалізації продукції є важливим аспектом ефективного ціноутворення на підприємстві.

Економічні витрати виробництва включають всі витрати, які необхідні виробництва та пропозиції товару над ринком. Вони охоплюють як прямі, і непрямі витрати, пов'язані з виробництвом продукції. Серед економічних витрат значну роль відіграють витрати на використання праці та робочої сили. Важливо враховувати не лише прямі витрати на заробітну плату, а й інші витрати, такі як фінансування соціальних програм, дотації на житлово-комунальні послуги та інші витрати. Однак найбільшу вагу в економічних витратах зазвичай становлять витрати на виробництво продукції, які формують виробничу собівартість [5, с. 142].

Бухгалтерські витрати реалізації відносяться до витрат, пов'язаних із процесом продажу та поширення продукції на ринку. Ці витрати включають комерційні витрати, такі як транспортування, упаковка, зберігання, реклама та інші витрати, пов'язані з просуванням товару [2, с. 88]. Ці витрати можуть впливати на кінцеву ціну продукції і мають враховуватися для формування цінової політики підприємства.

Розуміння та аналіз як економічних, і бухгалтерських витрат дозволяє підприємству ефективно управляти своєю ціновою політикою. Важливо знайти баланс між забезпеченням прийнятної рентабельності продукції та конкурентоспроможністю над ринком. І тому необхідно враховувати як економічні, і бухгалтерські аспекти витрат, щоб встановити ціни, які будуть вигідні як підприємствам, так його клієнтів.

При аналізі ціноутворення для підприємства важливо враховувати виробничу (заводську) собівартість і комерційні витрати, що у сумі утворюють повну собівартість продукції. Ціна є ключовим фактором, що визначає величину прибутку підприємства. Що ціна продукції, то більше вписувалося прибуток може бути отримана. При постановці завдань із ціноутворення необхідно враховувати цей аспект і прагнути встановлення цін, які

забезпечують досягнення бажаного рівня прибутку [2, с. 80–82]. Ціна також відіграє роль стимулюванні чи стримуванні попиту продукцію. Високі ціни можуть стримувати попит, особливо в умовах конкурентного ринку, тоді як низькі ціни можуть стимулювати попит та допомогти розширити ринок збуту.

Етап розробки цінової політики підприємства включає оцінку можливостей підприємства та аналіз попиту на його продукцію. Грунтуючись на цих даних, формується стратегія ціноутворення, яка враховує як внутрішні, так і зовнішні чинники, що впливають на ціни. Додатковим фактором, який необхідно враховувати при розробці цінової політики, є економічна та законодавча нестабільність, характерна для деяких країн, включаючи Україну. Ця нестабільність може негативно впливати на результати роботи підприємства, тому важливо адаптувати цінову політику до поточних економічних умов та змін у законодавстві.

В умовах економічної нестабільності та шокових реформ підприємства схильні зосереджуватись на виживанні у короткостроковій перспективі, замість того щоб розробляти та впроваджувати довгострокові стратегії розвитку. Нестабільність податкової та кредитної політики, а також високі ціни на кредити створюють додаткові перешкоди для розвитку підприємств. Високі ціни, встановлені підприємствами, часто спричинені зовнішніми факторами, такими як податковий тягар та високі кредитні ставки. Це призводить до збільшення цін на кінцеві товари та послуги, що знижує їх конкурентоспроможність на ринку та зменшує споживчий попит [1, с. 76].

Багато підприємств, особливо ті, які перебувають під державним контролем, можуть залишатися монополістами на ринку через обмеження для іноземних товарів та інвестицій. Це призведе до зниження мотивації для вдосконалення виробництва, скорочення витрат та вирішення інших проблем розвитку підприємства, оскільки відсутня конкуренція.

Отже, вирішення цих проблем потребує комплексного підходу. Держава може вжити заходів для пом'якшення податкового

та кредитного гніту, сприяти конкуренції на ринку, а також заохочувати розвиток стратегічних планів у підприємств. Це дозволить створити більш сприятливе середовище для розвитку бізнесу та підвищити його конкурентоспроможність.

Література:

1. Божкова В. Рябченко І. М. Систематизація методів маркетингового ціноутворення. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2020. № 4. С. 74–80.
2. Куратник П. Варіанти ціноутворення: витратний чи маркетинговий? *Довідник економіста*. 2013. № 5 (113). С. 78–89.
3. Лінтур М., Рега М. Г. Сутність та роль маркетингової цінової політики на підприємствах в умовах кризи. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. Випуск 3 (03). С. 118–123.
4. Мазур О. Цінова політика як базис цінового менеджменту, Матеріали Міжнародної конференції: *Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства*. 2020. С. 674–678.
5. Могилевська О., Слободяник А., Данилевська-Жугунісова О. Ключові аспекти ціноутворення як елемент маркетингової політики підприємства. *Economic Analysis*. 2022. № 2. С. 140–145.

Сосюра Владислав Вадимович
студент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-13>

**РОЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ
ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

У сучасних умовах розвитку глобалізації та зростаючих викликів, таких як військові конфлікти та екологічні кризи, сталий розвиток підприємств набуває особливої актуальності. Війна в Україні вплинула не лише на політичний ландшафт регіону, але й на економічну стабільність та екологічну безпеку. Тому цільова орієнтація бізнесу на принципи сталого розвитку, враховуючи екологічний та фінансовий компоненти, є ключовою для досягнення довгострокової рівноваги.

Метою даної тези є аналіз впливу воєнного конфлікту на екологічну ситуацію та економічну стабільність України [1], а також розгляд можливостей фінансування сталого розвитку підприємств в умовах воєнного стану.

Завданнями є:

- Оцінка екологічних збитків від військових дій.
- Аналіз впливу воєнного стану на фінансову стійкість та потенціал підприємств.
- Розробка стратегій адаптації бізнесу до умов сталого розвитку в кризових умовах.

Згідно з даними Міністерства захисту довкілля України, військові дії призвели до емісії близько 30 млн т CO₂, з яких значна частина походить від використання боєприпасів та знищення

інфраструктури [2]. Викиди парникових газів, знищення рослинного покриву та контамінація ґрунтів хімічними речовинами ставлять під загрозу аграрний сектор, який є однією з ключових сфер економіки країни.

Фінансовий аналіз показує, що руйнування промислових об'єктів і критичної інфраструктури внаслідок обстрілів та інших воєнних дій призвели до значних втрат [4]. Згідно зі звітом Європейської бізнес асоціації, підприємства в Україні стикаються зі скороченням фінансових потоків, що ускладнює їхні зусилля щодо екологічної модернізації.

Це вимагає від підприємств зміни підходів до ведення бізнесу, зокрема, застосування екологічних технологій і принципів сталого розвитку. Фінансовий потенціал підприємств, який має стати основою інвестицій в сталий розвиток, враховувати не тільки внутрішні ресурси компанії, але й доступ до зовнішнього фінансування, в тому числі міжнародної допомоги та екологічних грантів.

Вирішення зазначених проблем потребує тісної взаємодії влади та бізнесу та імплементації кращих закордонних практик провадження політики, спрямованої на екологічну відбудову та сталий розвиток, з використанням новітніх технологій та залученням міжнародних інвестицій.

У свою чергу, нестача фінансування, продовження військових дій та відсутність ефективної державної політики, що призводять до затягування процесу відновлення економіки та екологічного потенціалу – ускладнює процес нарощення обсягів фінансових ресурсів вітчизняними підприємствами.

Зважаючи на складну соціально-економічну та політичну ситуацію в країні, для України буде прийнятним варіант поступового, стабільного переходу до сталого розвитку, що супроводжується законодавчою та фінансовою підтримкою уряду та поступовим збільшенням інвестицій в «зелені» технології з боку приватного сектору.

Українське суспільство та економіка переживають серйозні випробування, викликані війною та її наслідками. Перехід до сталого розвитку є не лише вибором, а необхідністю, що вимагає комплексного підходу, включно з впровадженням сучасних технологій, збалансованого використання природних ресурсів та забезпечення соціальної відповідальності. Інвестиції у «зелені» технології [3], реформування промисловості та адаптація до екологічних стандартів можуть не тільки пом'якшити негативний вплив війни на довкілля [1], але й сприяти створенню стійких робочих місць, збільшенню експортного потенціалу країни та підвищенню якості життя населення. Важливою умовою успіху є створення ефективної системи управління цими процесами на державному рівні та залучення приватного капіталу для фінансування довгострокових проєктів, які б сприяли економічному зростанню та екологічному благополуччю.

Література:

1. Інститут аналітики та адвокації. Війна та екологія: чому природа стає жертвою збройного конфлікту? URL: <https://iaa.org.ua/articles/vijna-ta-ekologiya-chomu-pryroda-staye-zhertvoyu-zbrojnogo-konfliktu/> (дата звернення: 03.05.2024).
2. Офіційний ресурс Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/> (дата звернення: 04.05.2024).
3. Демченков Я. Урядовий портал. Інвестиції в чисті «зелені» технології – наш пріоритет. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/investytsii-v-chysti-zeleni-tekhnologii-nash-priorytet-iaroslav-demchenkov> (дата звернення: 04.05.2024).
4. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 03.05.2024).

Філяк Максим Сергійович

*кандидат економічних наук, докторант,
Львівський університет бізнесу та права*

Назар Владислав Орестович

магістр політології,

Львівський національний університет природокористування

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-14>

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРИЧИНИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ ВЕЛИКОГО МІСТА У ПРАЦЯХ ВИДАТНИХ ЕКОНОМІСТІВ

Сучасний світ визначається швидким індустріальним та економічним розвитком, що призводить до значущих трансформацій у структурі великих міст. Розуміння цих змін та їх впливу на соціально-економічний ландшафт великих міських територій є ключовим завданням для економістів та соціологів. Особлива увага у подібних дослідженнях приділяється розгляду ролі технологічного розвитку, технологічних інновацій, та соціокультурних та економічних чинників у формуванні сучасного обличчя мегаполісів. Відомі економісти і соціологи досліджували явище соціально-економічної стратифікації мегаполіса.

Зокрема, видатний соціолог Питирім Сорокін вивчав характеристики соціально-економічної структури великого міста та причини її еволюції. Він визначив, що соціально-економічна структура міста стратифікована за основними ознаками, включаючи економічні, культурні та соціальні аспекти. Сорокін також аналізував причини еволюції цієї стратифікації, включаючи концентрацію багатства, соціальну нерівність та появу міських еліт. Він стверджував, що ці фактори призвели до формування двоякої структури всередині міста, де деякі райони переживають стрімкий

розвиток і процвітання, тоді як інші залишаються відсталі та нерозвинуті. Сорокін також наголошував на важливості ролі технологій та інновацій у формуванні соціально-економічної структури великого міста. Він вважав, що технологічні досягнення мають значний вплив на концентрацію багатства та виникнення нових економічних секторів у місті. Сорокін також досліджував культурні аспекти соціально-економічної структури великого міста, виокремлюючи роль культурного різноманіття та наявність визначених культурних груп у місті. Він вважав, що культурне різноманіття є значущим чинником економічного зростання та розвитку міста. Дослідження Сорокіна про соціально-економічну структуру великого міста описують складнощі міського розвитку та різноманітні фактори, які впливають на його еволюцію. У його роботах також підкреслюється важливість урахування культурних, соціальних та економічних факторів при аналізі соціально-економічної структури великого міста.

Німецький економіст і соціолог Макс Вебер вніс значний внесок у розуміння соціально-економічної структури великих міст, а також факторів, які сприяють їх стратифікації. У своїх працях Вебер підкреслював роль соціального статусу, влади та престижу в формуванні соціальних прошарків у місті та їх взаємодії до економічних процесів. Аналіз Вебера був спрямований на розвиток сучасного міста, яке він розглядав як продукт раціоналізації економічної діяльності. Він стверджував, що міська економіка характеризується відокремленням економічної діяльності від особистих та соціальних відносин, які традиційно регулювали економічний обмін. Це призвело до виникнення нових форм економічної організації, таких як сучасна корпорація та бюрократична держава. Вебер також досліджував методи, якими соціальна стратифікація формує систему взаємодії в місті. Він визначав три аспекти стратифікації: клас, статус і партія. Клас визначається економічними факторами, такими як дохід і багатство. Статус базується на соціальних і культурних факторах, таких як освіта та рід занять. Партія вказує на здатність впливати

на прийняття політичних рішень. Вебер стверджував, що ці виміри стратифікації взаємодіють між собою, створюючи складну соціальну ієрархію в місті. Він також визначив ряд факторів, які сприяють формуванню цієї ієрархії, зокрема, концентрацію економічної влади, розвиток спеціалізованих професій та зростання бюрократичних інститутів. Роботи Вебера про соціально-економічну структуру великих міст представляють собою комплексний аналіз факторів, які формують розвиток міста та сприяють соціальній стратифікації. Його ідеї і сьогодні впливають на дослідження в галузі соціології та економіки міст.

Визначний економіст і соціальний теоретик Карл Маркс вніс суттєвий внесок у аналіз соціально-економічної структури великих міст та причин їх еволюції. У своїх працях Маркс аргументував, що структура великого міста характеризується наявністю соціальних класів, які відрізняються одне від одного та постійно знаходяться в конфлікті.

За словами Маркса, буржуазія, або капіталістичний клас, визначає соціально-економічну структуру великих міст, адже цей клас володіє засобами виробництва і контролює розподіл товарів і послуг, що, на думку Маркса, призводить до експлуатації пролетаріату або робочого класу. Пролетаріат складає більшість населення великого міста і залежить від продажу своєї праці для виживання. Боротьба між цими двома класами призводить до формування класової свідомості серед робочого класу, який прагне кращих умов праці, зарплат і, в кінцевому підсумку, на думку дослідника, може вдатися до революції для повалення буржуазії.

Маркс також підкреслював роль держави в утриманні статус-кво великих міст. Він стверджував, що держава є інструментом владного класу, і вона використовує свою владу для захисту інтересів буржуазії. Маркс вважав, що пролетаріат може досягти соціальної справедливості та рівності лише поваливши капіталістичну систему та встановивши безкласове суспільство.

Загалом твори Маркса щодо соціально-економічної структури великих міст і класової боротьби в них і зараз впливають на еволюцію економіки та соціології. Його науковий внесок використовувався у минулому для пояснення виникнення соціальних нерівностей, трудової експлуатації та ролі держави в формуванні структури великих міст.

Американський соціолог Толкотт Парсонс вніс значний внесок у вивчення соціально-економічної структури міст, зокрема через концепцію «соціальної диференціації», яка вказує на поділ суспільства на різні групи або класи на основі їх ролей і функцій. Парсонс вважав, що міста характеризуються високим рівнем соціальної диференціації, оскільки люди в міських агломераціях мають тенденцію спеціалізуватися в певних ролях і професіях.

Парсонс також визначив концепцію «урбанізму» як культурного явища, властивого містам, яке формує спосіб взаємодії та поведінки людей у міському середовищі. Він запропонував, що урбанізм створює відчуття анонімності та індивідуалізму серед мешканців міста, а також більшою мірою сприяє ефективності та раціональності у повсякденному житті.

У роботах Парсонса також підкреслюється важливість соціальних інститутів, таких як уряд, сім'я та освіта, у формуванні соціально-економічної структури міст. Дослідник вважав, що ці інститути допомагають зберігати соціальний порядок і стабільність, але також можуть сприяти нерівності та стратифікації в міських районах. Роботи Парсонса щодо соціально-економічної структури міст сформували важливі уявлення про роль соціальної диференціації, урбанізму та соціальних інститутів у формуванні складної та динамічної природи міських середовищ.

Американський соціолог Роберт К. Мертон вніс значний внесок у вивчення соціальної стратифікації та структури міського суспільства. Зокрема, він розробив концепцію «аномії», яка вказує на розклад норм і цінностей у суспільстві. Мертон вважав, що аномія – ключовий фактор у виникненні девіантної поведінки, включаючи злочинну діяльність та інші форми соціальної

дезорганізації. Мертон також досліджував концепцію соціальної мобільності, або можливості осіб пересуватися вгору чи вниз соціальною драбиною. Він визначив два типи соціальної мобільності: «структурну мобільність», яка виникає внаслідок змін у загальній структурі суспільства, і «міжпоколіннєву мобільність», яка вказує на рух осіб з одного соціального класу в інший протягом їхнього життя.

Крім того, Мертон вивчав роль бюрократії в сучасному суспільстві, стверджуючи, що бюрократичні структури можуть як сприяти, так і заважати соціальному прогресу. Він також аналізував явище «референтних груп», тобто соціальних груп, які окремі особи використовують як основу для порівняння при оцінці свого власного статусу та досягнень. Дослідження Мертона з соціальної стратифікації та суспільства міста мали значний вплив на галузь соціології і продовжують впливати на дослідження в цих областях.

Американський соціолог Кінгслі Девіс багато досліджував урбанізацію та розвиток міських агломерацій. Девіс найбільш відомий своїми дослідженнями з урбанізації та росту населення в Сполучених Штатах у середині ХХ ст. Його дослідження стосувалися структурних змін, які відбулися в суспільстві США внаслідок урбанізації та виникнення соціальних і економічних нерівностей. Девіс багато вивчав концепцію урбанізму або способ життя, пов'язаний із містом та прилеглими районами. Він вважав, що урбанізація – це процес соціальної та економічної диференціації, який призводить до формування нової соціальної структури, що характеризується зростанням суспільної та економічної нерівності. Урбанізація, на думку Девіса, спричинила розвиток нової міської еліти, яка має більший доступ до освіти, багатства та політичної влади, і яка може керувати політичними та економічними системами міста.

Однією з найвідоміших праць Девіса була «Урбанізація людського населення» у співавторстві з Вільбертом Муром. У цій книзі автори аргументують, що урбанізація є універсальним

явищем, яке трансформує суспільства по всьому світу. Вони вказують, що урбанізація є ключовим фактором у переході від традиційних до сучасних суспільств і має значущі наслідки для соціального та економічного розвитку.

Девіс також вніс вклад у вивчення урбаністичної екології, тобто взаємозв'язків між населенням та природним середовищем у містах. Він стверджував, що зростання міських територій має значущий вплив на природне середовище і сприяє екологічному знеціненню та втраті природних ресурсів. Дослідження Девіса суттєво вплинули на вивчення урбанізації та розвитку міст, а його ідеї продовжують бути актуальними у дискусіях про виклики та можливості, що виникають внаслідок урбанізації, та про необхідність сталого розвитку міста.

Аналітичний підхід до робіт визначених вчених дозволяє висвітлити та проаналізувати основні тенденції у соціально-економічній стратифікації великих міст та розкрити сутність еволюційних процесів.

Література:

1. Sorokin P. A. (1937). *Social and Cultural Dynamics* (Vol. 1–4). American Book Company.
2. Weber M. (1921). *The City*. Translated by Don Martindale and Gertrud Neuwirth. Free Press, 1958.
3. Marx K. (1867). *Capital*. Volume 1. Penguin Classics.
4. Parsons T. (1951). *The Social System*. Free Press.
5. Merton R. K. (1949). *Social Theory and Social Structure*. Free Press.
6. Davis K. (1965). *The Urbanization of the Human Population*. *Scientific American*. No. 213. Pp. 40–53. DOI: <https://doi.org/10.1038/scientificamerican.0965-40>

Ходус Анастасія Іванівна
аспірант кафедри економіки,
Класичний приватний університет

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-15>

КЛАСИФІКАЦІЯ, ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Для здійснення класифікації податкових ризиків слід враховувати показники аналізу суб'єкта ризику, середовища, видів діяльності, часового проміжку та організаційних факторів роботи підприємства.

Можна надати загальну класифікацію податкових ризиків на підприємстві, серед яких:

- програмно-технічний податковий ризик – збій в роботі програмного забезпечення як на підприємстві так і в роботі електронних сервісів контролюючих органів;
- організаційний податковий ризик – відсутність кваліфікованого персоналу, персональної відповідальності;
- нормативно-правовий податковий ризик – зміна діючого законодавства;
- податковий ризик планування – відсутність та/або недотримання плану податкових видатків, відсутність податкового планування на підприємстві;
- іміджевий податковий ризик – наявність податкових ризиків призводить до підвищеного податкового контролю та погіршення взаємовідносин з контрагентами;
- ризик непереборної сили – можливі катастрофи, військові дії та їх наслідки.

Податкові ризики можуть мати місце в разі порушення вимог чинного законодавства, і вони можуть поділятися на наступні види:

- реєстраційний ризик. Відсутність реєстрації як суб'єкта господарювання або платника окремих податків, невідповідність реєстраційних даних, невідповідність системи оподаткування, невідповідність виду діяльності;
- ризик звітності. Неподання, несвоєчасне подання податкової звітності;
- ризик сплати. Порушення термінів, несплата, сплата не в повному обсязі податкових зобов'язань;
- ризик декларування. Арифметичні помилки у звітності, заниження податкових зобов'язань навмисні та ненавмисні;
- ризик ухилення від оподаткування. Формування, використання та розповсюдження схем ухилення від оподаткування;
- ризик податкового контролю. Посилені заходи контролю дотримання вимог чинного законодавства у зв'язку з потенційною відповідністю критеріям ризику.

Зазначено класифікація податкових ризиків розподіляється на зовнішні та внутрішні податкові ризики.

Що за терміном дії та впливом на діяльність підприємства розподіляються на короткострокові (в межах звітного періоду), тривалі (понад звітний період) та постійні (протягом господарської діяльності).

За фактом виникнення податкового ризику може бути: потенційний; реальний.

За результатом податкового ризику: некритичний; критичний;

Під час проведення ідентифікації податкових ризиків встановлюється: джерело ризику (розпізнання об'єкту або суб'єкту спричинення ризику), сфера впливу ризику (масштаб та напрямок розповсюдження податкового ризику), наслідки (регульовані, помірні, неприпустимі).

Критерії оцінки податкових ризиків передбачені Наказом Міністерства фінансів України від 02.06.2015 № 524 «Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків» (зі змінами) розроблена та впроваджена в промислову експлуатацію

Ризикоорієнтована система, на підставі даних якої розраховуються ризики щодо несплати платниками податків відповідних податків, платежів та обов’язкових платежів [1].

Загальна кількість ризиків, за якими формується показники Ризикоорієнтованої системи, складає 74 ризики. До підприємств з високим ступенем ризику належать ті, за якими найчастіше відбираються платники податків до Плану-графіка, а саме:

Рис. 1. Основні ризики високого ступеню

Джерело: побудовано на підставі Наказу Міністерства фінансів України від 02.06.2015 № 524 «Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків» [1]

Зазначені критерії є основою для формування оцінки податкових ризиків на підприємстві. Відповідно, платник податку в ході здійснення господарської діяльності, за аналітичними розрахунками, має змогу мінімізувати податкові ризики самостійно.

Для упередження формування та розповсюдження схемного податкового кредиту по ланцюгу постачання до реального сектору економіки, на меті якого є мінімізація сплати податків з 2017 р. запроваджено «СМКОР» – автоматизована система моніторингу відповідності податкової накладної/розрахунку коригування критеріям оцінки ступеня ризиків (Постанова Кабінету Міністрів України № 117 від 21.02.2018, – що втратила чинність

11.12.2019) [2]. На заміну якої прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. «Про затвердження порядків з питань зупинення податкових накладних /розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних» якою затверджено критерії ризиковості операцій або критерії ризиковості платника податку на додану вартість [3].

Що передбачає автоматизований моніторинг відповідності податкової накладної/розрахунку коригування критеріям оцінки ступеня ризиків – сукупність заходів та методів, що застосовуються контролюючим органом для виявлення ознак наявності ризиків порушення норм податкового законодавства за результатами проведення автоматизованого аналізу наявної в інформаційних системах контролюючих органів податкової інформації [3].

Визначено 8 критеріїв ризиковості платника податку на додану вартість та прийнято довідник кодів податкової інформації, що стала підставою для розгляду питання про відповідність платника податку критеріям ризиковості платника податку, визначається Державною податковою службою України та затверджується відповідним наказом, який оприлюднюється на офіційному вебсайті Державної податкової служби України (що стосуються ухилення від оподаткування, санкцій Ради національної безпеки України та іншого) та 6 критеріїв ризиковості здійснення операцій.

Станом на поточну дату, саме критерії ризиковості операцій або критерії ризиковості платника податку на додану вартість є найбільш актуальними у господарській діяльності підприємств, так як прямо та безпосередньо визначають податковий ризик підприємства, спричиняють негативні наслідки у всіх сферах діяльності та впливають на виникнення ризиків порушення вимог чинного законодавства.

Водночас, зазначені критерії оцінки ризику підлягають упередженню, ідентифікації та мінімізації виникнення та наслідків податкових ризиків.

Відповідні факти виникнення критерії ризику несплати податків високого ступеню для відбору платника податків до плану-графіка проведення документальної планової перевірки за звітний (податковий) період та критерії ризиковості операцій або критерії ризиковості платника податку на додану вартість відображаються в електронному кабінеті платника податків відповідно норм чинного законодавства.

З урахуванням зазначеного, для визначення податкового ризику на підприємстві, в умовах цифровізації податкової сфери, наявна значна кількість інструментів визначених на законодавчому рівні які прокладають основу для індивідуального методу класифікації податкових ризиків відповідно специфіки платника податків.

Література:

1. Наказом Міністерства фінансів України від 02.06.2015 № 524 «Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-15#Text>
2. Постанова Кабінету міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 117 «Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних». Постанова втратила чинність на підставі Постанови КМ України № 1165 від 11.12.2019. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17-2018-п#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. «Про затвердження порядків з питань зупинення ПН/ПК в ЄРПН». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/165-2019-п#Text>
4. Електронний кабінет платника податків. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua>

Шлагов Володимир Денисович

студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-16>

УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний світ переживає складні випробування, зумовлені геополітичними конфліктами та військовими діями. Україна, зазнаючи агресії з боку Російської Федерації, виявилася в епіцентрі військових подій, що мало суттєвий вплив на економіку та бізнес в країні. В таких умовах необхідно не лише виживати, але й шукати нові стратегії та методи управління, зокрема, управління персоналом.

Метою даної роботи є розгляд впливу воєнного стану на управління персоналом підприємств в Україні та розробка стратегій адаптації до нових умов. Завдання включають аналіз сучасної ситуації на підприємствах, ідентифікацію проблем управління персоналом, пошук ефективних рішень та оцінку їхнього впливу на діяльність підприємств.

Українські підприємства, зазнаючи впливу воєнного стану, стикаються з серйозними викликами та загрозами, що вимагають адаптації в управлінні кадровим потенціалом. Критичний стан підприємництва підтверджується великими прямими та непрямими збитками, а також необхідністю значних інвестицій для відновлення діяльності. Середні та великі підприємства піддавалися руйнуванню та пошкодженню, що призвело до серйозних втрат і загроз суспільному розвитку [3].

Умови воєнного стану суттєво впливають на роботу підприємств та їхніх працівників. Зміни в економічному, соціальному та політичному середовищі вимагають від керівництва

підприємств нових стратегій та підходів до управління персоналом. У таких умовах, підприємства стикаються з рядом проблем, таких як обмеженість ресурсів, зменшення сфери застосування праці, погіршення якості трудового життя та зниження шансів і перспектив для регулярного підвищення кваліфікації працівників. Ці проблеми вимагають нових підходів до управління персоналом та стимулювання їх продуктивності.

Процес адаптації бізнесом під умови воєнного стану включає в себе різні етапи, починаючи із захисту суб'єктів господарювання та допомоги їм вибратися з кризового стану й знаходження шляхів відновлення діяльності. Один з таких шляхів – механізм релокації бізнесу, який надавала держава [1]. Це сприяло збереженню та підтримці підприємств шляхом переміщення або зміни місцезнаходження. Проте, не всі підприємства могли скористатися цим механізмом через обмеження у доступі або фінансові обмеження.

Одним із важливих факторів збереження та розвитку кадрового потенціалу підприємств в умовах воєнного стану є мотивація працівників [2]. Крім традиційних методів мотивації, у таких умовах важливо враховувати специфіку ситуації та надавати додаткові стимули, такі як взаємодопомога та підтримка один одного, програми психологічної допомоги та інші. Такий підхід сприяє збереженню продуктивності та адаптації персоналу до складних умов.

Управління персоналом в умовах воєнного стану вимагає глибокого аналізу, гнучкості та швидкого реагування на зміни. Розроблені стратегії та рекомендації повинні бути ефективно впроваджені на практиці з метою забезпечення стабільності та успішного функціонування підприємств у складних умовах воєнного конфлікту. Оцінка результатів повинна здійснюватися через моніторинг показників ефективності та задоволеності персоналу, що дозволить коригувати стратегії управління відповідно до потреб та реалій ситуації.

Література:

1. Дикань В., Фролова Н. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56> (дата: звернення: 06.05.2024).
2. Мурована Т. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49> (дата: звернення: 06.05.2024).
3. Український бізнес внаслідок російської агресії зазнав збитків на \$13 млрд. Дослідження аналітичного центру при Київській школі економіки. URL: <https://business.diiia.gov.ua/cases/novini/ukrainskij-biznes-vnaslidok-rosijskoi-agresii-zaznav-zbitkiv-na-13-mlrd-doslidzenna-analiticnogo-centru-pri-kiivskij-skoli-ekonomiki> (дата: звернення: 05.05.2024).

НАПРЯМ 2. ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА ТА ТУРИЗМ

Яворська Тетяна Іванівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і бізнесу,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-17>

РЕКРЕАЦІЙНЕ ПОЛЮВАННЯ У КОНТЕКСТІ ТУРИЗМУ

Рекреаційна діяльність – діяльність, спрямована на відновлення розумових, духовних і фізичних сил людини шляхом загальнооздоровчого і культурно-пізнавального відпочинку, туризму, санаторно-курортного лікування, любительського та спортивного рибальства, полювання тощо [1]. Рекреаційна діяльність – це один із комплексних видів життєдіяльності людини, спрямований на оздоровлення і задоволення духовних потреб у вільний від роботи час [2].

У вітчизняній та зарубіжній літературі поняття «рекреація» досі трактується по-різному. Рекрація є одним з основних об'єктів дослідження таких наук, як рекреаційна географія, рекреалогія, туризм, рекреаційне природокористування, курортологія. Тому існує складність у визначенні кола понять, які належать до рекреаційної діяльності, що пояснюється низкою причин, зокрема відсутністю єдиного міжнародного термінологічного стандарту на цю тематику [3].

Це стосується і терміну «рекреаційне полювання». Полювання як людська діяльність описується з найдавніших цивілізацій,

але ця діяльність означала різні підходи для різних людей і різних культур. Словник Коллінза визначає «полювання» як «переслідування диких тварин або дичини»; брати участь у погоні, а полювання – це безпосередньо дію полювати. Крім того, визначення «відпочинку» означає «дію відтворення себе за допомогою приємного проведення часу або розваги». У наведеному визначенні відсутнє слово «вбити». Деякі соціологи наголошують на важливості «спортивного шансу», коли впольована тварина є викликом для мисливця, а будь-яке вбивство у більшості випадків, відбувається лише в кінці змагання. Навички мисливця-любителя є важливішими щодо знаходження тварин та проведення полювання, ніж впольована безпосередньо тварина [4].

Отже, рекреаційне полювання можна віднести до видів мисливського туризму, який, у свою чергу, необхідно розглядати комплексно як підприємницьку діяльність, пов'язану із користуванням тваринним світом. Мисливський туризм відноситься до числа найдорожчих видів відпочинку. Середня вартість наданих послуг мисливськими господарствами становить від 200 дол. США і вище за один день, незважаючи на інколи спартанські умови проживання. Недешево коштує також спорядження для полювання. Залежно від об'єкта полювання вартість ліцензії на відстріл може становити від декількох сотень до декількох десятків тисяч доларів.

Рекреаційне полювання можна умовно розділити на місцеве полювання мисливцями, які проживають на цій території та туристичне полювання, коли мисливець живе віддалено від місця полювання та може платити різні суми за товари і послуги для проведення полювання. Більшість українських мисливців бере участь у першому виді полювання. Обидві форми полювання можуть сприяти розвитку місцевої економіки, але очевидно, що туристичне полювання має більший економічний потенціал та вплив на розвиток країни. Наприклад, валовий внесок у ВВП, або економічний слід, від рекреаційного полювання та спортивної стрільби в Австралії в 2018 р. оцінили в 2,4 млрд дол. США,

включаючи 0,8 млрд дол. США безпосередньо та 1,6 млрд дол. США в результаті економічної діяльності [4].

В Україні добувають в рік 180 голів оленя благородного, 3 тисяч козуль, 13 ланей, близько 2 тисяч кабанів. Для порівняння в Угорщині щороку в середньому добувають 43 тисяч голів благородного оленя, 8 тисяч ланей, близько 77 тисяч козуль, 88 тисяч кабанів. При цьому площа мисливських угідь Угорщини складає 4,7 млн га, що майже у 10 разів менші, ніж в Україні. В Угорщині мисливські господарства отримують дохід від іноземного туризму 30 млн дол., тоді як в Україні цей напрямок взагалі не розвинутий. Доходи мисливської галузі в Україні складають 3 млн дол., тоді як в Угорщині – 71, тобто дохід з умовної площі мисливських угідь в Угорщині у 250 разів вищий, ніж в Україні [5].

Організація рекреаційного полювання вимагає якісного сервісного обслуговування. Світовий досвід показує, що туристичне полювання з якісно організованим наданням необхідних послуг у Демократичній Республіці Конго, Замбії та Намібії було основним джерелом доходу для сільських громад (понад 90 %). Решта доходу було отримано від туристів, які просто спостерігали за проведенням полювання [4].

Розгляд рекреаційної діяльності в контексті туризму відкриває проблему одного з найважливіших аспектів – управління якістю сервісу в рекреації. Сучасний менеджмент є умовою, яка забезпечує ефективний розвиток рекреаційної діяльності. Необхідність такого управління впливає зі змісту та закономірностей ринкових відносин, мета яких полягає в отриманні прибутку за рахунок найбільш повного задоволення індивідуальних споживчих запитів [3].

Проте для організації рекреаційного полювання в Україні порівняно з іншими країнами Європи, наліковується катастрофічно мало тварин у дикій природі. Основні причини – погане правозастосування і мізерне фінансування будівництва біотехнічних споруд на територіях мисливських угідь. У результаті спостерігається підвищення рівня браконьєрства і корупції,

констатується низька культура полювання, зменшується кількість мисливської фауни [6].

Для відродження європейських традицій українського мисливства і виведення його на один рівень із кращими світовими стандартами, в Україні зареєстровано нову громадську спілку «Українська Ловецька Рада». Метою спілки є розгляд мисливства у напрямку збереження та розвитку біорізноманіття, єднання людини з природою, сталого та збалансованого використання природних ресурсів, поваги до навколишнього середовища, культури, етики і естетики полювання при організації співпраці між природоохоронними організаціями та ловецькою спільнотою. Діяльність нової спілки базується на фундаментальних європейських принципах та підходах до розвитку мисливського господарства викладених у Європейській Хартії з полювання та біорізноманіття, рекомендацій зі сталого полювання згідно з Директивою Європейського Парламенту та Ради від 30 листопада 2009 р. № 2009/147/ЄС про захист диких птахів, Конвенції про охорону біологічного різноманіття від 1992 р., законами України тощо [7].

Для сприяння більш культурному розвитку мисливської галузі у нашій країні необхідно покращити управління в галузі, використовувати менеджерські підходи, що сприяють збільшенню мисливської фауни та сталому використанню природних ресурсів, розвивати мисливську культуру, традиції та організацію полювання, сприяти збереженню та примноженню рідкісних і червонокнижних видів фауни під час ведення господарства та проведення полювань, покращити взаємодію між мисливськими організаціями та місцевими громадами [6].

Для забезпечення економічно ефективного розвитку рекреаційного полювання в напрямку туристичної діяльності із врахуванням загальносвітових тенденцій, необхідно в екологічно допустимих межах довести фактичну чисельність мисливських тварин до оптимальних значень; збільшити чисельність та підвищити рівень професійності єгерської служби; вдосконалити розрахунок плати за право полювати; здійснювати організацію

обробки трофеїв у мисливському господарстві; забезпечити необхідну рекламу та рівень маркетингу; створити всі необхідні умови проживання та полювання для збільшення кількості туристів-мисливців, особливо іноземних; розвивати інфраструктуру послуг; створювати комплексні господарства, в яких полювання слугуватиме одним із видів рекреаційно-туристичних послуг тощо. Для збільшення кількості іноземних мисливців та розвитку міжнародного мисливського туризму доцільною є співпраця державних мисливських господарств з приватним сектором, закладами розміщення туристів, туристичними фірмами, які зможуть надавати необхідну візову підтримку для іноземних мисливців та інші послуги.

Література:

1. Про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: Положення про затвердження від 22.06.2009 № 330. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0679-09#Text> (дата звернення: 02.05.2024).
2. Масляк П. О. Рекреаційна географія. Київ, 2008. 343 с.
3. Валінкевич Н. В., Тищенко С. В. Рекреаційна діяльність та сервісне обслуговування. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2021. Випуск 4 (63). С. 23–28.
4. Graham Hall. Does recreational hunting have a role in conservation? URL: <https://www.ssa.org.au/wp-content/uploads/2021/02/does-recreational-hunting-have-a-role-in-conservation.pdf> (дата звернення: 05.05.2024).
5. Олег Проців. Як визволити мисливську галузь від корупції. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27490420.html> (дата звернення: 09.05.2024).
6. Закордонний досвід та розвиток мисливського господарства в Україні. Підсумки круглого столу, присвяченого питанням розвитку мисливського господарства в Україні. URL: https://wwf.panda.org/wwf_news/?247172/roundtablehunting (дата звернення: 12.05.2024).
7. Ігор Марчук. Мисливство – один з шляхів розвитку непромислових територій. URL: https://komprompol.rada.gov.ua/news/main_news/75231.html (дата звернення: 12.05.2024).

НАПРЯМ 3. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Дошак Олег Володимирович
аспірант кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-18>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУТСОРСИНГУ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Аутсорсинг (*out* – зовнішній, *source* – джерело, ресурс) розглядається як дієвий метод оптимізації діяльності підприємства за рахунок концентрації зусиль на основному предметі діяльності та передачі функцій, що не є профільними для компанії та корпоративних ролей, зовнішнім спеціалізованим компаніям (підрядникам) [2].

Згідно зі ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів.

Ця ж стаття визначає, що підприємство самостійно визначає форми ведення бухгалтерського обліку і його організації:

- введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;
- користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;
- ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або підприємством, суб'єктом

підприємницької діяльності, самозайнятою особою, що провадять діяльність у сфері бухгалтерського обліку та/або аудиторської діяльності.

Тобто на законодавчому рівні встановлено можливість аутсорсингу бухгалтерських послуг. Оскільки податковий облік є невід'ємною частиною бухгалтерського обліку можна стверджувати що дане трактування однаково відноситься і до податкового обліку.

Сьогодні багато компаній, переслідуючи різні цілі, все більше і більше виявляють зацікавленість в аутсорсингу фінансової функції. Великі компанії, до складу яких входять дочірні підрозділи у різних регіонах, мають на меті спрощення складання консолідованої звітності та керівництва підприємством. У цьому випадку компанія, що надає послуги із зовнішнього ведення бухгалтерського обліку, забезпечує збір та централізовану обробку інформації на всіх підприємствах групи. Середні та малі підприємства, які прагнуть побудувати прозору систему фінансового обліку, у тому числі на основі МСФЗ, і впровадити ефективний внутрішній контроль та управлінський облік, зацікавлені в залученні кваліфікованого фахівця, що має досвід у галузі українського бухгалтерського та податкового обліку, МСФЗ, внутрішнього аудиту та бюджетування [6].

Аутсорсинг податкового обліку має ряд переваг:

- якість надання послуг – у спеціалізованій компанії працює команда бухгалтерів, ведення документації і складання звітності проходить багаторівневий контроль. Відповідно кваліфікація бухгалтера аутсорсингової фірми є високою. Та й навчання, підготовка кадрів і підвищення кваліфікації проводиться за рахунок аутсорсингової фірми, а не клієнта [5];

- відбувається підвищення ефективності бізнесу в цілому за рахунок зниження витрат, пов'язаних із комерційною діяльністю підприємства, пошуку найбільш оптимальних режимів оподаткування, взаємодії з податковими органами та іншими інстанціями;

– мінімізуються витрати на утримання власної бухгалтерії, обладнання робочих місць, спеціальну літературу та програмне забезпечення, фінансування тренінгів та курсів підвищення кваліфікації;

– передати право на ведення обліку таким фірмам можна на будь-якому етапі діяльності організації. Так, наприклад, якщо головний бухгалтер звільнився або пішов у відпустку перед самою здачею балансу, а на пошук нового кваліфікованого спеціаліста немає часу, то це буде непоганим виходом із ситуації;

– аутсорсингова фірма зацікавлена у правильності організації бухгалтерського обліку та його ведення, оскільки несе матеріальну відповідальність у разі нарахування пені або штрафу за невчасне подання звітності та неправильний розрахунок податків та відповідає перед клієнтом своєю репутацією, яку, на відміну від матеріальних ризиків, застрахувати неможливо [5];

– не менш важливим є те, що якщо вся бухгалтерська документація зберігається в аутсорсинговій фірмі, то в разі виникнення якихось непорозумінь податкова інспекція навідається до цієї фірми, а не до організації, котра безпосередньо користується послугою аутсорсингу.

Проте крім переваг аутсорсингу податкового обліку є певні недоліки, це в першу стосується ризику витоку інформації. Тому вибір компанії для аутсорсингу податкового обліку має бути ретельним і подібні ризики мають бути узгоджені на початковому етапі при укладанні відповідного договору.

Гальмує розвиток аутсорсингу в Україні також і відсутність необхідної законодавчої бази. Наявність чітких регулюючих норм щодо укладання угод значною мірою підвищило б рівень взаємодії між компанією-клієнтом та аутсорсинговою фірмою.

Популярним є використання представників «великої четвірки» для аутсорсингу. Доцільно розглянути послуги які надають ці компанії.

Компанія Deloitte пропонує послуги як аутсорсингу в сфері податкового обліку і податкової звітності, так і консультаційні

послуги в даній сфері від міжнародних корпорацій до сімейних компаній. Компанія представлена в 169 країнах світу, де працює більше 44 тисяч працівників, які є експертами з податкового обліку конкретних країн, і охоплюють питання зі звітності з ПДВ, податку на прибуток, трансферного ціноутворення. Що важливо, компанія може інтегруватися з переважною більшістю інформаційних облікових систем які використовує підприємство, що дає можливість отримувати всю необхідну інформацію самотужки, без залучення підприємства.

Подібне портфоліо послуг також пропонує PricewaterhouseCoopers (PwC) в сфері непрямих податків, податку на прибуток, трансферного ціноутворення. Один з офісів що надають ці послуги для компаній здебільшого східної і центральної Європи розташований в Україні.

Компанія Ernst & Young (EY) пропонує послуги податкового обліку і складання податкової звітності в 140 країнах світу, де штат працівників налічує більш як 54 тисячі. Працюють в ділянках непрямих податків, податку на прибуток, трансферного ціноутворення, місцевих податків і зборів.

KPMG пропонує послуги аутсорсингу в ділянках непрямих податків, податку на прибуток, трансферного ціноутворення.

Перевагами використання «великої четвірки» є безумовно якість, надійність, довіра, бренд. Через це інколи послуги цих компаній дорожчі в порівнянні з іншими менш відомими. Цей ринок послуг розвивається, і крім відомих компаній з'явилися нові, менш відомі, проте якість послуг і умови нічим не гірші, а в багатьох випадках і кращі. Тому при виборі аутсорсингової компанії потрібно враховувати багато факторів, щоб зупинитись на найбільш оптимальному.

Таким чином можна сказати, що аутсорсинг податкового обліку, як один з елементів організації обліку на підприємстві має ряд переваг, в першу чергу мова йде про високоякісні послуги і передача певних ризиків компанії що надає послуги, оптимізація організаційної структури і витрат підприємства. Проте є ряд

недоліків, в тому числі на законодавчому рівні які гальмують розвиток аутсорсингу податкового обліку в Україні, тут мова йде в першу чергу про ризик витоку конфіденційної інформації.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України від 07 вересня 2001 р. *ВВР*. 2001. № 9.
2. Воскресенська Т. І. Аутсорсинг бухгалтерського обліку: сутність та особливості поширення в Україні. *Бізнес Інформ*. 2018. № 1. С. 254–259.
3. Долбнева Д. В. Бухгалтерський аутсорсинг у системі управління підприємствами в Україні. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 1. С. 165–169.
4. Лабурцева О. І. Зниження витрат підприємства за допомогою аутсорсингу: зарубіжний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3. С. 5–9.
5. Пилипенко С. М. Організація бухгалтерського обліку на умовах аутсорсингу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Т. 31 (70). № 6. С. 222–228.
6. Фімушкіна В. А. Сучасний стан, переваги та недоліки аутсорсингу бухгалтерського обліку. *Управління розвитком*. 2013. № 17. С. 33–35.

Овсюк Ніна Василівна
*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Національний авіаційний університет*
Терещенко Євгеній Юрійович
*студент,
Національний авіаційний університет*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-19>

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА: АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД

В умовах викликів сьогодення виникає нагальна потреба глибокого аналізу формування та використання прибутку підприємства, що є ключовим етапом фінансового управління, який відіграє важливу роль у стратегічному плануванні та досягненні фінансових цілей. Це питання вимагає глибокого дослідження різних аспектів фінансової діяльності підприємства, включаючи джерела прибутку, фактори, що впливають на його формування, та стратегії його оптимального використання. Аналіз цих аспектів дозволяє зрозуміти ефективність та стійкість фінансового стану підприємства, виявити можливості для оптимізації та покращення його фінансової продуктивності.

Поява прибутку безпосередньо пов'язана з появою категорії «витрати виробництва». Прибуток є показником, який характеризує виробничо-фінансову діяльність підприємства [1].

Перше, на що слід звернути увагу при аналізі формування прибутку, це його джерела. Підприємство отримує прибуток з різних джерел, які можуть включати:

- виручку від реалізації продукції, робіт або послуг;
- інвестиційні доходи, одержані від фінансових інструментів, акцій чи облігацій;

- операційні прибутки, які включають у себе доходи від основної діяльності підприємства, такі як виробництво, торгівля чи послуги.

Аналіз різних джерел прибутку допомагає зрозуміти, які сектори або напрямки діяльності приносять найбільші доходи підприємству, а також виявити можливості для розвитку та оптимізації.

На другому етапі аналізу слід розглянути фактори, які впливають на формування прибутку підприємства. Ці фактори можуть бути різноманітними і включати:

- економічну кон'юнктуру та стан ринку, які впливають на попит на товари чи послуги суб'єкта господарювання;
- рівень конкуренції на ринку, який має можливість визначати цінову політику та маржинальність прибутку;
- стратегії ціноутворення та маркетингові підходи, які використовуються для залучення клієнтів та збільшення обсягів продажів;
- витрати на виробництво та операційну діяльність, які можуть включати зарплати працівників, сировинні матеріали, витрати на маркетинг та рекламу.

Аналіз цих факторів дозволяє визначити основні чинники, що впливають на фінансовий результат підприємства та виявити можливості для оптимізації та управління.

На третьому етапі аналізу важливо розглянути стратегії використання прибутку підприємства. Ці стратегії можуть бути різними і включати:

- інвестування в розвиток бізнесу, яке може включати розширення виробничих потужностей, введення нових продуктів чи послуг на ринок, а також розвиток нових ринків збуту;
- виплати дивідендів акціонерам, які є одним із способів винагороди для власників підприємства;
- реінвестування прибутку в підприємство, що дозволяє збільшити капіталовкладення та покращити фінансову стійкість [2].

Аналіз цих стратегій допомагає визначити оптимальний спосіб використання прибутку для досягнення фінансових цілей та забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Аналіз формування та використання прибутку підприємства є важливим етапом фінансового управління, який дозволяє зрозуміти ефективність та стійкість фінансового стану підприємства, виявити можливості для оптимізації та покращення. Аналіз різних аспектів формування та використання прибутку дозволяє зрозуміти, як підприємство може досягти успіху та стійкого розвитку в умовах сучасного ринкового середовища.

Література:

1. Проскура К. П. Шляхи удосконалення планування прибутку підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2011. № 5. С. 115–121.
2. Зінченко О. А. Показники і критерії якості прибутку підприємства на етапі його використання. *Економіка та управління підприємствами*. 2011. № 7. С. 106–111.

Шевців Любов Юліанівна
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аналізу і контролю,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-20>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ – ВЕКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Україна перебуває на початку розвитку високоякісної цифрової економіки – індустрії 4.0 із інтегрованими виробничими, логістичними процесами, зростаючою взаємодією між роботами, людьми та потоками даних у глобальних ланцюгах створення вартості. Трансформація системи бухгалтерського обліку впливає на всі бізнес-процеси, в тому числі облікові, маючи на меті поліпшення ефективності, точності та швидкості обробки фінансової інформації. Наявна практика організації бухгалтерського обліку, свідчить про суттєві переваги застосування автоматизованих облікових інформаційних систем: порівняно з традиційним обліком, це оперативність створення, підписання, передачі інформації, документів та звітів; онлайн-моніторинг фінансової позиції підприємства, ресурсів та показників; віддалений доступ до інформації незалежно від фізичного місцезнаходження, ефективності та екологічності процесу. Проте значна частка підприємств не мають можливостей здійснити цифрову трансформацію базових систем та бізнес-процесів через різні причини, що свідчить про актуальність досліджень, потреби трансформації бухгалтерського обліку в умовах цифровізації.

Успішність процесів цифровізації в Україні насамперед забезпечується наявністю дієвого законодавчого підґрунтя, а саме прийняття Законів України «Про інформацію», «Про

телекомунікації», «Про Національну програму інформатизації» «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємств та громадських формувань», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», «Про електронну комерцію», «Про публічні закупівлі», «Про адміністративні послуги», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про електронні комунікації», «Про електронні довірчі послуги», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», «Про публічні електронні реєстри» тощо. У Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. визначено перспективи цифровізації регіонів. Проте сучасний бізнес не зможе існувати в довгостроковій перспективі без розробки стратегії цифрової трансформації – ефективність, конкурентоздатність та створення нових цінностей, як суспільних або технологічних змін, що пов’язані із проникненням цифрових технологій в усі аспекти взаємодії з людиною, пошуку нових підходів управлінських концепцій. Ключовими цифровими трендами «Індустрії 4.0» є дані (рис. 1), які стають головним джерелом конкурентоспроможності: розвиток сфери Інтернету речей; хмарні обчислення; кібербезпека; блокчейн; цифрові трансформації як окремих бізнесів, так і цілих секторів; економіка спільного користування; віртуалізація фізичних інфраструктурних ІТ-систем; штучний інтелект; цифрові платформи [1].

Рис. 1. Роль цифрових технологій в «Індустрії 4.0»

Джерело: [1]

У цьому контексті потребують трансформації системи бухгалтерського обліку, які повинні адаптуватися до цифровізації, трансформувавши для «Індустрії 4.0» (рис. 1) управлінські концепції з вирішення класичних бізнес-завдань, під потреби стейкхолдерів. Зміни в системі бухгалтерського обліку, компетенцій облікового персоналу, вчені та практики, пов'язують з цілою низкою факторів та причин: зі зниженням функціональності обліку та цінності інформації фінансової звітності для ключових груп стейкхолдерів, високі витрати на ранній стадії експлуатації інформаційних систем; відносно великі витрати транзакційного і трансформаційного характеру, які пов'язані з переходом до використання цифрових технологій усіма економічними агентами; дефіцит професійних кадрів, пов'язаний з усталеною диспропорцією між попитом на висококваліфікованих фахівців

і недостатньою їх підготовкою закладами освіти; відсутність необхідних єдиних стандартів, технічних регламентів та відповідних законодавчих норм, які регулюють відносини, що складаються між учасниками у сфері цифрових технологій; недостатній рівень захисту цифрових технологій від неправомірних посягань. Усі підприємства, незалежно від специфіки діяльності, ведуть оперативний облік: складають таблиці, акумулюють події, формують різні звіти, розраховують показники робочої продуктивності. Бухгалтер у своїй діяльності потребує знань і облікових та інформатизації, для використання сукупності програмних продуктів у веденні обліку, формування звітності, організації документообігу, що значно полегшить обліковий процес: від калькуляторів до автоматизованих реєстрів та форм звітності. Дослідження бухгалтерських порталів, інформаційних сайтів для бухгалтерів, дали змогу виокремити найбільш поширені спеціалізовані програми, які сформовано в табл. 1.

У зв'язку зі збільшенням впливу цифровізації на облік, виникає необхідність трансформації рутинних операцій за допомогою програм, які можна розділити на декілька груп, і які одночасно можуть бути і етапами цифровізації: електронні таблиці ручного введення; ЕКР-системи, в межах яких застосовується блок з ведення обліку; комп'ютерні програми, написані власними силами; програми бухгалтерського обліку, де є можливість ведення різних видів бухгалтерського обліку; вузькопрофільні програми для різних видів обліку. Трансформація бухгалтерського обліку завдяки цифровізації передбачає: зміну ролі бухгалтера та вимог до її професійних компетенцій; автоматизацію рутинних задач та оптимізація робочих процесів; зміна якості та точності ведення бухгалтерського обліку; забезпечення швидкого та зручного доступу до фінансової і нефінансової інформації; вплив цифровізації на ухвалення управлінських рішень. Саме автоматизація обліку бізнес-процесів знижує ризик людської помилки та забезпечує більш швидке та ефективно його ведення.

Цифрові інструменти дозволяють інтегрувати різноманітні джерела даних, забезпечуючи більш глибокий і всебічний аналіз [2].

Таблиця 1

Шляхи цифровізації бухгалтерського обліку

Шляхи цифровізації	Сфера застосування	Програмне забезпечення
Калькулятори	Спрощення математичних розрахунків з урахуванням змін законодавства	Зарплатний калькулятор; Калькулятор індексації заробітної плати; Калькулятор терміну відпустки/кількості (робочих) днів; Пенсійний калькулятор; Калькулятор нарахування амортизації основних засобів тощо
Програмний реєстратор розрахункових операцій (ПРРО)	Проведення розрахунково-касових операцій	СмартКаса; Кашалот; Checkbox
Сервіси для отримання кваліфікованого електронного підпису (КЕП)	Онлайн-сервіс створення удосконаленого електронного підпису для подання електронної звітності до контролюючих державних органів, підписання електронних документів, отримання державних електронних послуг	Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг інформаційно-довідкового департаменту ДПС (ЕДП ІДД ДПС); ЦСК «Україна»; MasterKey; Deposit Sign Portfel.ua та ін.
Інформаційно-довідкові системи	Надання юридичної допомоги, професійні консультації	ЛІГА: Закон; ІНФО-Диск; Парус-Консультант тощо
Електронний кабінет платника податку	Актуальний довідник по податковому законодавству України, подачі електронних звітів, сплаті податків, перевірці заборгованості онлайн	Taxer; https://cabinet.tax.gov.ua/
Звітність	Онлайн-заповнення та автоматичне відсилення форм звітності	MEDoc; Cota; BAS Бухгалтерія; iFin; Liga: Report; iBuh Online; електронна бухгалтерія; Приват 24 та ін.

Закінчення таблиці 1

Автоматизація обліку	Здійснення регламентних операцій господарської діяльності за допомогою комп'ютерних програм	BAS Бухгалтерія; Дебет-Плюс; iBuh Online; SMARTfin.ua; Book Keeper; MASTER: Бухгалтерія та ін.
База даних підприємств	Упорядкування інформації за реєстрами	Реєстр платників податків; Реєстр застрахованих осіб ПФУ; Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та ін.
Електронний документообіг	Онлайн-сервіс створення, погодження та підписання електронних документів	Вчасно; DEALS; Fredo та ін.

Отже, цифровізація є ефективним вектором трансформації системи бухгалтерського обліку, без якої неможливо уявити сучасну бухгалтерію. Вдало підібрана й ефективно налагоджена інформаційна облікова технологія бухгалтерського обліку забезпечує максимальну ефективність управління підприємством в цілому та системи бухгалтерського обліку зокрема. Однак, жодна комп'ютерна програма не замінить кваліфікованого бухгалтера, хоча дозволить заощадити його час і сили за рахунок автоматизації рутинних операцій, знайти арифметичні помилки в обліку та звітності, оцінити фінансовий стан підприємства та його перспективи.

Література:

1. Національна стратегія Індустрії 4.0, АППАУ. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
2. Склярук І. П., Вовк Н. О. Управлінський облік бізнес-процесів в умовах діджиталізації. Економіка та суспільство. № 59. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3415>

Ясінська Алла Іванівна
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»*

Река Володимир Іванович
*аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-21>

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ЩОДО ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ПОБУДОВИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Системний підхід для ведення управлінського обліку на будівельних підприємствах є надзвичайно важливим для ефективного управління та успішного функціонування підприємств даної галузі. Насамперед, цей підхід передбачає взаємозв'язок та взаємодію всіх складових системи управління, що дозволяє вирішувати завдання шляхом комплексного підходу, а також відстежувати та аналізувати фінансову діяльність, контролювати витрати, планувати ресурси та уникати ризиків. Поряд з цим, задля належного функціонування системи управлінського обліку важливим є формування інформації для потреб менеджерів, формування управлінської звітності, яка використовуватиметься ними для прийняття управлінських рішень.

Інформаційне забезпечення управлінського обліку на будівельних підприємствах – це система обліку та аналізу фінансово-економічних бізнес-процесів, що відбуваються на будівельному підприємстві. Насамперед, дана система включає в себе збір, обробку та аналіз інформації, які допомагають управлінцям приймати обґрунтовані рішення та контролювати фінансові результати діяльності підприємства. Важливо, щоб

інформаційне забезпечення було достовірним, актуальним та доступним для всіх зацікавлених сторін, що дозволить підприємству ефективно управляти своєю діяльністю.

На підприємствах будівельної галузі в системі управлінського обліку важливим є джерела інформації, на основі яких менеджери матимуть змогу управляти підприємством, як загалом так і окремими будівельними проектами, виконувати поставлені завдання та цілі. Основними такими групами інформації можна виокремити такі:

- фінансовий облік: інформація щодо величини та складу доходів і витрат, грошових коштів, розрахунки вартості будівельних проєктів, взаєморозрахунки з постачальниками та підрядниками, місце виникнення витрат, аналіз фінансової ефективності підприємства (проєктів), тощо;

- виробничий облік: інформація щодо розподілу витрат на незавершене будівництво і готових об'єктів, витрат на матеріали, запаси, оплату праці, будівельне обладнання та механізми, тощо;

- управління персоналом: інформація щодо витрат на оплату працю керівного складу та робітників за видами будівельно-монтажних робіт (загально-будівельні, спеціальні, роботи з використанням машин і механізмів), ведення кадрових даних, планування робочого часу, тощо;

- управління проєктами: планування та виконання будівельних проєктів, ведення документації, контроль якості виконання робіт, дотримання термінів та бюджетів, виконання норм охорони праці, комплектація об'єктів, погодження технічних рішень у процесі будівництва, організація злагодженої роботи з підрядниками, тощо.

Інформаційне забезпечення в управлінському обліку із застосуванням системного підходу на будівельних підприємствах полягає в тому, щоб розглядати управлінський облік як єдину складну систему, що включає в себе різні аспекти та процеси, пов'язані з фінансовим та оперативним управлінням будівельними проєктами. Цей підхід передбачає вивчення всіх складових

системи, взаємозв'язки між ними та розробку ефективних стратегій управління, які дозволять підприємству ефективніше виконувати свої завдання. Системний підхід також покладає наголос на використання сучасних технологій та інформаційних систем для збору, обробки та аналізу даних у реальному часі. І водночас, дозволяє підприємствам оперативно реагувати на зміни в умовах ринку та приймати обґрунтовані рішення з проєктування, розробки, виробництва та реалізації будівельних проєктів, що в результаті дасть змогу підвищити ефективність управління, зменшити ризики та забезпечити стійкий розвиток в умовах сучасного будівельного ринку.

Крім того, необхідно також враховувати, що на підприємствах будівельної галузі існує значна кількість специфічних особливостей, які мають вагомий вплив на облікові процеси в цій сфері та організацію і ведення управлінського обліку. Облікові операції на будівельних підприємствах мають унікальні характеристики порівняно з іншими секторами, і це зумовлює необхідність адаптації та системно-індивідуального підходу до побудови системи управлінського обліку на таких підприємствах з врахуванням програмного забезпечення та інструментів автоматизації.

Література:

1. Павелко О. В., Власюк І. І., Попчук Д. О. Управлінський облік будівельних підприємств: характерні особливості організації та ведення. *Вісник НУВГП. Серія: Економічні науки*. 2022. Випуск 2 (98). С. 200–217. DOI: <https://doi.org/10.31713/ve2202219>
2. Партин Г. О. та ін. Управлінський облік: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. 672 с.
3. Краєвський В. М., Пінчук К. С. Удосконалення управлінського обліку та внутрішньогосподарського контролю у будівництві. *Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування*. 2020. Вип. 5. С. 98–107. DOI <https://doi.org/10.33244/2617-5932.5.2020.98-107>
4. Ясінська А. І., Река В. І. Вплив специфіки будівельних організацій на побудову системи управлінського обліку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3856>

НАПРЯМ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Давидов Олександр Іванович

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-22>

РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ ОЦІНКИ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ У ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Вартісно-орієнтоване управління підприємствами є інноваційною концепцією менеджменту, реалізація якої спрямована на зростання вартості суб'єктів господарювання.

Впровадження на мікроекономічному рівні системи вартісно-орієнтованого менеджменту передбачає адекватну оцінку вартості підприємств. Оцінка вартості підприємств є базисом для прийняття управлінських рішень і тому виступає вихідним пунктом у процесі управління суб'єктами господарювання за критерієм зростання їх вартості, важливою складовою вартісно-орієнтованого управління підприємствами.

Ефективність прийняття управлінських рішень у системі вартісно-орієнтованого менеджменту значною мірою визначається особливостями вартості підприємств як об'єкта оцінки.

Сучасною наукою пропонуються різні підходи до трактування поняття вартості підприємства [1, с. 101–102]:

1) ціннісно-ціновий підхід (основою вартості виступає «міра грошового вираження», яка формується з урахуванням

ефективності суб'єкта господарювання, а також цінності для його власників);

2) стратегічний підхід (вартість підприємства виражається величиною майбутніх грошових потоків);

3) майновий підхід, згідно якого вартість підприємства трактується з позицій вартості усього наявного у підприємства майна;

4) системний підхід (у розрізі цього підходу підприємство розглядається як відкрита система, що перебуває під впливом багатьох факторів, які обумовлюють формування величини вартості підприємства);

5) комплексний підхід, який є найбільш універсальним і трактує поняття «вартість підприємства» шляхом синтезу ціннісно-цінового та стратегічного підходів; ціннісно-цінового, майнового та стратегічного підходів; ціннісно-цінового та системного підходів.

Оцінка є цілеспрямованим впорядкованим процесом визначення вартості підприємств на конкретний момент часу. Саме завдяки вимірюваності вартість підприємства може слугувати ефективним об'єктом управління в умовах впровадження на мікроекономічному рівні системи вартісно-орієнтованого менеджменту.

Оцінка показників вартісно-орієнтованого управління підприємством пов'язана із визначенням у грошовій формі аналітичної або ринкової вартості активів або потенціалу створення доданої вартості у майбутньому [2, с. 69].

Реалізація концепції вартісно-орієнтованого менеджменту передбачає цілеспрямоване управління процесом нарощування вартості підприємств, що обумовило виникнення та використання ряду моделей доданої вартості. Моделі доданої вартості відображають постійну зміну вартості та дозволяють визначити приріст вартості підприємств в управлінських цілях. Найбільш поширеними є такі моделі доданої вартості: економічна додана вартість (Economic Value Added, EVA), ринкова додана вартість

(Market Value Added, MVA), рентабельність інвестицій за грошовими потоками (Cash Flow Return on Investment, CFROI), грошова додана вартість (Cash Value Added, CVA), акціонерна додана вартість (Shareholder Value Added, SVA).

Моделі доданої вартості надають конкретний інструментарій оцінки приросту вартості підприємств як індикатора ефективності управлінських рішень у процесі впровадження системи вартісно-орієнтованого управління на мікрорівні сучасної економіки.

Кожна з моделей доданої вартості має свою специфіку, яка обумовлює ступінь адекватності оцінки доданої вартості з точки зору її прийнятності для управлінських цілей, відповідні можливості використання цих моделей у вартісно-орієнтованому управлінні суб'єктами господарювання в сучасних економічних умовах.

Розвиток концепції вартісно-орієнтованого управління відбувався під впливом теорії зацікавлених сторін (стейкхолдерського підходу). Відповідно до нього в управлінні діяльністю підприємства недоцільним є зосередження виключно на інтересах однієї групи – власників (акціонерів) підприємства, адже його функціонування передбачає взаємодію з багатьма іншими зацікавленими особами, від урахування інтересів яких залежить стабільність розвитку підприємства у довгостроковій перспективі. У сучасних умовах метою підприємства повинно бути не лише забезпечення зростання добробуту власників, а й дотримання суспільних інтересів, тобто формування моделі соціально-відповідального бізнесу [3, с. 74].

Концепція оцінки доданої вартості у вартісно-орієнтованому управлінні має розвиватися у таких напрямках:

- 1) вимірювання фундаментальних ефектів фінансово-господарської діяльності підприємства у вигляді його внутрішньої цінності, що створюється шляхом отримання суб'єктом господарювання власних вигод від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;

- 2) врахування вигод стейкхолдерів підприємства (власників, менеджерів, працівників, кредиторів, партнерів, держави) з метою

відображення в оцінці доданої вартості цінності суб'єкта господарювання з позицій стейкхолдерів, які суттєво впливають на фінансово-господарську діяльність підприємства та нарощування його вартості.

Розвиток концепції оцінки приросту вартості підприємств для цілей вартісно-орієнтованого управління на мікрорівні сучасної економіки передбачає застосування нової моделі доданої вартості – фундаментально-стейкхолдерської доданої вартості підприємств.

Фундаментально-стейкхолдерська додана вартість формується в результаті перевищення фундаментально-стейкхолдерського доходу над ринковими витратами на інвестований капітал. Розмір цього перевищення визначає величину додаткових фінансових вигод підприємства та його ключових стейкхолдерів. Сформована таким чином фундаментально-стейкхолдерська додана вартість відображає стратегічний фінансовий результат, отримання якого забезпечує довгостроковий розвиток суб'єкта господарювання за рахунок найбільш повного задоволення фінансових інтересів підприємства та його головних стейкхолдерів [4, с. 159].

Запропонована модель доданої вартості забезпечує об'єктивну оцінку фундаментально-стейкхолдерської доданої вартості підприємств, дозволяє здійснювати постійний моніторинг її величини, створює основу для розробки ефективних управлінських рішень у процесі впровадження системи управління суб'єктами господарювання за критерієм зростання фундаментально-стейкхолдерської доданої вартості.

Література:

1. Кривов'язюк І. В., Бурбан О. В. Економічна сутність поняття «вартість підприємства» та детермінанти її зростання. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 99–104.
2. Жерліцин Д. М. Аналітичні та ринкові показники вартості підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 5 (22). С. 67–72. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/2467/1/Zherlitsyn.pdf> (дата звернення: 15.05.2024).

3. Захаркін О. О. Вартісно-орієнтоване управління інноваційною діяльністю підприємств: методологічні засади, світовий та вітчизняний досвід : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2015. 400 с.

4. Давидов О. І. Модель формування фундаментально-стейкхолдерської доданої вартості підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2019. Вип. 1 (53). С. 154–162.

Деревко Юрій Олексійович
*аспірант кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-23>

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ЛІЗИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Лізинг за сучасних умов господарської діяльності набуває все більшого значення для вітчизняних суб'єктів. Це пов'язано насамперед з тим, що лізинговий бізнес дозволяє використовувати компанії, які не мають достатньо власного капіталу орендоване майно для вирішення поточних виробничих проблем, а також заставу для здійснення інноваційної діяльності. Крім того, «позики» у вигляді майна, вигідна для фінансових установ, оскільки, на відміну від позик готівкою, знижує ризик дефолту коштів, оскільки орендодавець зберігає право власності на передане майно.

З 1 липня 2020 р. Національний банк отримав повноваження з регулювання ринку небанківських фінансових послуг – страховиків, фінансових компаній, лізингодавців, кредитних спілок і ломбардів. За три роки регулювання на ринку кількість ЮО-лізингодавців скоротилося удвічі з 146 од. у 2020 р. до 76 од. у 2023 р. Однак якість складу покращилася, а ділова активність в окремих сегментах зростає, незважаючи на повномасштабну війну.

Сьогодні ринок фінансового лізингу в Україні діє на перехідній стадії законодавчого регулювання: до 13 червня 2021 р. діяв Закон України «Про фінансовий лізинг» № 723-97/ВР від 16.12.1997 (у редакції ст. 16.01.2004 р., 1381-IV); з 13 червня 2021 р. набрав чинності Закон України «Про фінансовий лізинг» № 1201-IX від 04.02.2021.

Значну роль відіграє ринок лізингових послуг в русі капіталу, забезпечує відновлення економіки і зростання виробництва, а також підвищує рівень конкуренція на ринку фінансових послуг. Фінансування лізингових операцій наведено в табл. 1.

Таблиця 1

**Розподіл джерел фінансування лізингових операцій
юридичними особами-лізингодавцями за 2021–2023 рр.**

Джерела фінансування	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	+, –	
Авансовий платіж	2600,2	33,1	679,9	25,58	1106,3	31,1	–1493,9	57,4
Власний капітал	2740,7	34,9	1658,1	63,2	2098,9	59,1	–618,8	23,4
Кредити банків	1707,0	21,8	272,0	10,4	221,9	6,2	–1485,1	87,0
Комерційні кредити постачальників	63,7	0,8	3,6	0,1	23,3	0,6	–40,4	63,4
Випуск цінних паперів	96,6	1,2	0,0	—	7,3	0,2	–89,3	92,4
Кошти міжнародних фінансових організацій	151,4	1,9	0,0	—	0,0	—	–151,4	—
Кошти державного та місцевих бюджетів	0,0	—	0,0	—	0,0	—	—	—
Інші джерела	486,3	6,2	47,8	1,8	81,9	2,3	–404,4	83,1
Всього	7845,9	100	2661,4	100	3539,6	100	–4306,3	54,9

Джерело: розраховано автором за даними Національного банку України [1]

Аналізуючи джерела фінансування лізингових операцій за 2021–2023 рр., у 2022 р. спостерігається зменшення джерел

фінансування в 2 рази. Питому вагу в структурі займає власний капітал 59,1 %, далі йде авансований платіж 31,1 %. У період воєнного стану відсутні надходження міжнародних фінансових організацій та кошти державного та місцевих бюджетів.

Наприкінці 2022 р. ринок лізингу активно відновився: обсяг послуг порівняно з 2019 р. зріс у 1,6 рази. Операції ІОО орендодавців збільшилися на 16 % за період. Договори лізингу уклалися в основному на закупівлю легкових автомобілів, менше – вантажних і сільськогосподарських транспортних засобів (рис. 1).

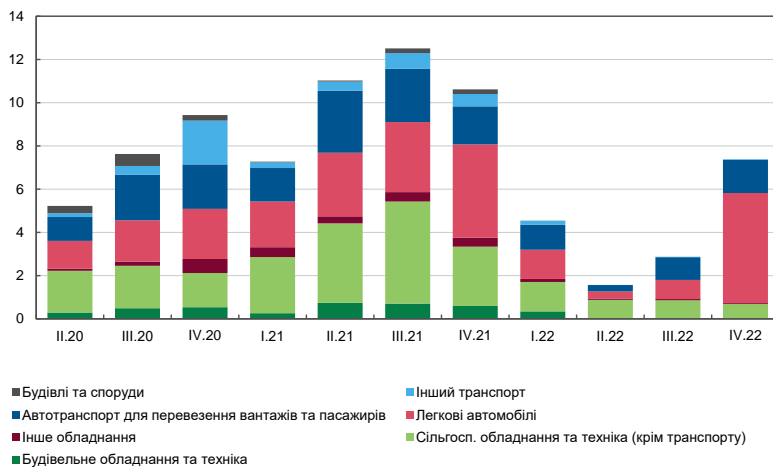

Рис. 1.

Проаналізувавши звітність за третій квартал 2023 р., оприлюднену Нацбанком, можна відзначити позитивну динаміку кількості та вартості лізингових угод у банківському сегменті. Вартість нових угод, укладених банками у третьому кварталі 2023 р., склала 4,8 млрд грн, що на 36,5 % більше порівняно з відповідним періодом минулого року [1].

Всього в другому кварталі послуги фінансового лізингу надавали 20 банків – на три оператора менше, ніж торік. Найактивнішими банками за підсумками року стали: Таскомбанк

(28,1 % від обсягу нових угод усіх банків), ПУМБ (25,4 %) та Укргазбанк (16 %).

Портфель лізингових договорів банку на звітну дату становив 7,1 млрд грн, тобто зменшився на 16 % порівняно з аналогічним періодом минулого року. Три найбільші банки за розміром лізингового портфеля мають частку 59 % від загальної вартості портфельів банків. П'ятірка лідерів за розміром портфеля незмінна: ПУМБ, Таскомбанк, Укрексімбанк, Приватбанк і Кредобанк. Частка юридичних осіб у нових договорах лізингу з банками становила 93,3 %, решта 6,7 % – фізичним особам. У портфелях частка юридичних осіб становила 90,1 %, інші 9,9 % – фізичні особи [2].

Метою Національного банку є розвиток ринку фінансового лізингу на основі прозорості та дотримання прав та інтересів клієнтів шляхом запровадження ризик-орієнтованого підходу в регулюванні та нагляді.

Діяльність з надання послуг фінансового лізингу не становить істотного ризику для фінансової системи. Фінансові компанії, які надають послуги фінансового лізингу, та юридичні особи-лізингодавці здійснюють свою діяльність без залучення коштів населення. Тому їхня діяльність підлягатиме спрощеному регулюванню та нагляду Національного банку.

З метою створення сприятливих умов для розвитку лізингу Національний банк планує чітко врегулювати та розширити джерела фінансування лізингових компаній, додатково дозволивши залучати кошти афілійованих осіб та кошти на умовах субординованого боргу, у тому числі від фізичних осіб та юридичних осіб, які є кваліфікованими інвесторами.

Література:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/regulation-nonbank-fs-market>
2. Голос лізингу та автопрокатів. Українське об'єднання лізингодавців. URL: <https://uul.com.ua/tag/avtoprokat/>

Селезень Олена Миколаївна
*старший викладач кафедри маркетингу та логістики,
Сумський національний аграрний університет*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-24>

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПОКАЗНИК ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Ринкова система господарювання передбачає зміну концептуальних підходів до управління підприємством, які обумовлені з одного боку, зростанням ролі підприємств у розвитку суспільного виробництва, а з іншого – підвищенням господарської та фінансової самостійності підприємства, а отже і відповідальності за результати своєї діяльності. Діяльність підприємства в ринкових умовах спрямована на досягнення визначених ним стратегічних цілей, основними тактичними завданнями підприємства є досягнення ефективності господарсько-фінансової діяльності на всіх стадіях життєвого циклу підприємства. Комплексним підходом, який забезпечить успішний розвиток підприємства є діагностика фінансового стану підприємства [1].

Фінансовий стан – це інтегроване поняття, яке є індикатором його розвитку і характеризується абсолютними і відносними показниками процесу формування його фінансових ресурсів. Показники оцінки фінансового стану в значній мірі визначають конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, виступають певним гарантом економічних інтересів підприємства та його партнерів.

Оцінка фінансового стану підприємства як показник конкурентоспроможності його сфер діяльності (постачання, виробництва та збуту) дозволяє виявити ефективність кожного з цих аспектів та їхній вплив на загальну конкурентоздатність підприємства [2, с. 23].

Ефективність постачання є критично важливою для конкурентоспроможності підприємства, оскільки вона впливає на вартість виробництва, якість продукції та здатність реагувати на попит ринку. Цей блок характеризуватимуть такі показники, як: коефіцієнт оборотності виробничих запасів; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; коефіцієнт якості сировини й матеріалів; коефіцієнт виконання контрактних договорів; коефіцієнт ритмічності виконання контрактних договорів. Від того як швидко запаси перетворюються в готову продукцію, який середній термін поставки (чим коротший термін поставки, тим швидше підприємство може реагувати на зміни в попиті та уникати затримок у виробництві) буде залежати рівень конкурентоздатності. Ефективне управління постачанням забезпечить стабільність виробничого процесу, знизить витрати і підвищить якість продукції, і сприятиме підвищенню конкурентоздатності.

Ефективність виробничого процесу безпосередньо впливає на продуктивність, собівартість продукції та здатність підприємства задовольняти ринковий попит. Конкурентоспроможність виробничого процесу можна оцінити за допомогою коефіцієнту фондівдачі необоротних активів; коефіцієнту матеріалівдачі; коефіцієнту автономії; коефіцієнту рентабельності активів; коефіцієнту рентабельності власного капіталу; коефіцієнту продуктивності праці працівників; коефіцієнту кадрового забезпечення. Низька собівартість без зниження якості продукції підвищує рентабельність і дозволяє пропонувати конкурентоспроможні ціни. Висока продуктивність праці сприяє зниженню витрат на одиницю продукції.

Ефективне управління виробництвом забезпечить високу якість продукції, зниження витрат та здатність швидко адаптуватися до змін попиту, що підвищує конкурентоздатність підприємства.

Ефективність збуту визначає здатність підприємства реалізовувати свою продукцію на ринку, забезпечуючи таким чином дохід та рентабельність. Цю сферу діяльності можна оцінити за допомогою коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості;

коефіцієнта запасовіддачі готової продукції; коефіцієнту рентабельності продажу; коефіцієнту рентабельності продукції; коефіцієнту ефективності збуту.

Висока оборотність дебіторської заборгованості свідчатиме про ефективне управління кредитними ризиками та поліпшенням грошових потоків. Зростання обсягів продаж свідчить про ефективну маркетингову стратегію та високий попит на продукцію. Рентабельність продажів, тобто, яка частка прибутку припадає на одиницю продажу, свідчатиме про здатність підприємства продавати продукцію з високою маржею. Ефективне управління збутом дозволяє підприємству максимально використовувати ринкові можливості, швидко реагувати на зміни попиту та підтримувати стабільні грошові потоки, що підвищує його конкурентоздатність.

Оцінка фінансового стану кожної з цих сфер діяльності дозволяє підприємству виявити сильні та слабкі місця, розробити стратегії для покращення ефективності та підвищення загальної конкурентоздатності. Збалансований підхід до управління постачанням, виробництвом і збутом забезпечує стійкий розвиток та здатність підприємства утримувати позиції на ринку.

Отже, для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності необхідно збільшити інвестування у виробничі технології, процеси постачання та збуту, оптимізувати бізнес-процеси; проводити постійний моніторинг діяльності конкурентів для своєчасного реагування на зміни ринку та впровадження інновацій. Таким чином, оцінка фінансового стану підприємства за сферами діяльності є важливим інструментом для підвищення його конкурентоздатності на ринку що забезпечує високу фінансову стійкість. Стійке фінансове положення з низькою залежністю від зовнішніх джерел фінансування дозволить підприємству бути більш гнучким і незалежним у прийнятті стратегічних рішень.

Література:

1. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2017. 592 с.
2. Жмайлова О. Г., Строченко Н. І., Лищенко М. О., Жмайлов В. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Суми : СНАУ, 2019. 292 с.

Чикалюк Микола Миколайович
здобувач ступеня доктора філософії,
Приватний вищий навчальний заклад
«Буковинський університет»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-25>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Процес становлення фінансової системи України має складний шлях розвитку.

Щоб детальніше зрозуміти цей трансформаційний процес, слід згадати сутність поняття «фінансової системи», її внутрішню будову, структуру.

Так, С. В. Наumenкова та С. В. Міщенко зазначають, що за ознакою внутрішньої будови фінансова система – це сукупність відокремлених взаємопов'язаних фінансових відносин, які відображають специфічні форми та методи розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів. Відповідно до іншої ознаки, організаційної структури, це сукупність фінансових органів та інститутів, які управляють грошовими потоками [4].

Фінансова система в Україні почала активно формуватися після проголошення Незалежності України. У спадок вона отримала багато труднощів.

У доволі критичних умовах відбувалось становлення вже незалежної національної фінансової системи України, а також введення нової фінансової політики. Першочерговими завданнями, які необхідно було вирішити під час становлення даної системи стали: вихід із економічної кризи, яка існувала на той час у країні; досягнення певної, хоча і часткової, макроекономічної стабільності, а також – чітка регламентація ефективності розподілу фінансових ресурсів [3].

Створення самостійної банківської системи України та Національного банку стало можливим після проголошення 16 липня 1990 р. державного суверенітету України. 20 березня 1991 р. Верховна Рада ухвалила Закон «Про банки і банківську діяльність». Замість Української республіканської контори Держбанку СРСР з'явився Національний банк України зі статусом центрального емісійного банку держави. Цей день вважають датою заснування НБУ та появи незалежної банківської системи [7].

У грудні 1990 р. було ухвалено Закон УРСР «Про бюджетну систему Української РСР», який визначав бюджетну систему Української РСР, як сукупність республіканського та місцевих бюджетів, до складу яких входили обласні, районні, міські, селищні та сільські бюджети, тобто зазначений закон був спрямований на відокремлення від загальносоюзної бюджетної системи та на розмежування прав і обов'язків законодавчої та виконавчої влади.

Перші платежі через систему електронних платежів (СЕП) пройшли 5 січня 1993 р. З 1 січня 1994 р. в Україні були повністю скасовані паперові та телеграфні авізо (повідомлення про перерахунки грошей) у міжбанківських розрахунках. Усі ці роки СЕП працювала безперебійно, і навіть у 2022 р., попри повномасштабну війну з РФ, СЕП провела 363 млн платежів на суму 133 трлн грн, тобто майже по одному мільйону транзакцій кожного дня [7].

З метою забезпечення ефективного управління доходами та видатками державного бюджету, введення касового порядку його виконання, посилення контролю за надходженнями, цільовим і економним використанням коштів 18.06.1993 за № 219/93 прийнято Указ Президента «Про порядок виконання Державного бюджету», яким унормовано питання проведення розрахункових операцій органами влади різного рівня, їх підпорядкованими підприємствами. У Національному банку «Україна» було відкрито рахунок «Кошти Державного бюджету України» для концентрації коштів бюджету, здійснення фінансування видатків у межах наявних фінансових ресурсів у Державному бюджеті України. У банківській системі, в яку входили і комерційні банки,

організовано облік доходів Державного бюджету України, встановлено порядок і систему контролю проходження і виконання платіжних доручень по доходах та видатках державного бюджету.

Завдяки прийнятого в 1993 р. Декрету Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори», підвищилася самостійність місцевих бюджетів. Місцеві органи влади отримали право встановлювати окремі види місцевих податків і зборів [6].

У квітні 1995 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про бюджетну систему Української РСР»; у червні 1995 р. – прийняття нової редакції Закону «Про бюджетну систему України», яким було закладено законодавчі підвалини розвитку фінансово-бюджетних відносин, що сприяло реформуванню бюджетної системи, розвитку бюджетного регулювання соціально-економічного становлення України. Закон України «Про бюджетну систему України» проіснував до червня 2001 р. майже у незмінній редакції. Важливим кроком у становленні бюджетної системи можна вважати Указ Президента «Про Державне казначейство України», яким було створено Державне казначейство. Ця нова структура виконувала низку важливих завдань, пов'язаних з касовим виконанням бюджетів усіх рівнів та управління бюджетними коштами за рахунок їх розподілу за пріоритетністю виконання соціально-економічних завдань суспільства [5].

2–16 вересня 1996 р. в Україні відбулася грошова реформа, якою введено в обіг нову національну валюту – гривню. На першій одnogривневий банкноті було зображено київського князя Володимира. Історія гривні як грошової одиниці дуже давня і налічує не менш як тисячу років [7].

Прийнята Конституція України у 1996 р. зазначила такі основні принципи бюджетної системи, як справедливий та неупереджений розподіл суспільного багатства; передбачено оприлюднення регулярних звітів про доходи і видатки державного бюджету України; закріплено засади здійснення парламентського контролю за використанням коштів державного бюджету через Рахункову

палату України; було встановлено право самостійно розробляти та контролювати функціонування місцевих бюджетів територіальними громадами, встановлювати місцеві податки та збори [1].

На врегулювання організації бюджетної системи значною мірою вплинув прийнятий в червні 2001 р. Бюджетний кодекс України, яким було чітко визначено процедури розроблення, прийняття та виконання бюджету, а також встановлено взаємовідносини між ланками бюджетної сфери та відповідальність учасників бюджетних відносин за бюджетні правопорушення [2].

5 лютого 2015 р. НБУ відмовився від фіксованого валютного курсу, який застосовувався із дати введення гривні, та перейшов до ринкових механізмів курсоутворення. Відтоді курс гривні до долара, євро й інших валют визначався міжбанківським валютним ринком. Після початку повномасштабної війни з РФ НБУ тимчасово повернувся до фіксованого валютного курсу [7].

Складний трансформаційний процес розвитку фінансової системи України продовжується безперервно. Основним завданням такого процесу зараз стоїть вирішення проблем ефективності розподілу фінансових ресурсів держави, підприємств та населення, в складних умовах війни й величезних видатках на підтримку й збереження державності. А це, зараз для нас завдання із «зірочкою», в умовах динамічних змін.

Література:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Германова О. Розвиток, а не виживання. *Вісник податкової служби України*. 2010. № 17. С. 3–6.
3. Канцір І. А. Еволюція становлення та розвитку фінансової системи України. *Науковий вісник НЛТУ України* : збірник науково-технічних праць. Львів : РВВ НТЛУ України, 2011. Вип. 21.14. С. 222–226.
4. Наумкова С. В., Міщенко С. В. Сучасна модель фінансової системи: порівняльний аналіз основних підходів. *Фінанси України*. 2006. № 6. С. 44–56.

5. Полозенко Д. В. Бюджет 2005 – новий етап соціального розвитку. *Фінанси України*. 2005. № 11. С. 25–31.
6. Шульга Л. О., Шульга Г. В. Систематизація та оцінка етапів розвитку бюджетної системи України. *Фінансовий механізм державного управління економікою України* / гол. ред. С. Ф. Поважний. Донецьк, 2007. С. 50–62.
7. Хоптюк Д. Становлення фінансової системи незалежної України: від 1991-го до сьогодні. URL: <https://fondy.ua/uk/blog/ukrainian-financial-system-formation/>

Щетинін Анатолій Іванович

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Університет митної справи та фінансів*

Ульянова Людмила Петрівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Чайка Юлія Миколаївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-26>

**ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ**

Усі аспекти соціально-економічного розвитку сучасного суспільства, як в дзеркалі, відображаються у показниках фінансового стану держави. Їхнє погіршення в Україні почалося з агресії росії у 2014 р. та значно посилювалося у період повномасштабної, кривавої війни проти нашого народу. Підтвердженням цього можуть бути зміни, які відбулися у стані такого важливого фінансового показника як державна заборгованість країни. У 2014 р. державний борг України зріс проти попереднього року на 88,4 %, сягнувши показника у 1 100 564 млн грн. А вже в першому кварталі 2024 р. він склав майже 6 трлн грн. За прогнозними оцінками уряду до кінця поточного року сукупний державний борг сягне рівня у 8,8 трлн грн, а його відношення до ВВП країни складе 104,6 % [1].

Зрозуміло, що обсяг такого боргу є надзвичайно небезпечним для нашої держави і з продовженням війни, оскільки вона потребує величезних витрат, борг буде зростати у зв'язку зі збільшенням

бюджетного дефіциту. У 2024 р. Уряд планує за допомогою збільшення боргових зобов'язань покрити 95 % усього бюджетного дефіциту [2]. У поєднанні з тим фактом, що росія систематично руйнує нашу інфраструктуру і нарощування ВВП йде з великими труднощами, буде погіршуватись і показник відношення сукупного державного боргу до вартості виготовленого продукту.

Якщо зіставити вищезазначений вітчизняний показник з нормою, яка встановлена Світовим банком (для розвинутих країн вона зафіксована на рівні 77 %, а для країн що розвиваються, а Україна входить саме в цю групу, на рівні 64 %), то вже сьогодні обсяг заборгованості є загрозливим для нашої економіки. Безсумнівно, оптимісти можуть заперечувати цей висновок на підставі того, що є країни з значно більшими проти встановлених рівнів розмірів відношення загального державного боргу до ВВП. Так, у Японії він становить 259 %, в США – 150 %, у Великій Британії – 143 %. Проте слід враховувати той факт, що можливості цих високорозвинених країн в оперативному вирішенні проблем, пов'язаних з величезним державним боргом, значно більші, ніж у нашої держави. Вони, і це обґрунтовує значна кількість дослідників, мають високий рейтинг на міжнародному ринку позичкових капіталів, реальні і сучасні за формою організації можливості в здійсненні процесів реструктуризації внутрішнього боргу та, головне, високотехнологічні і динамічні загально національні виробничі комплекси. Україна можливостей такого рівня не має, що посилює тягар великого державного боргу. Розглянемо дану ситуацію дещо детальніше.

Оскільки на міжнародному ринку позичкового капіталу рейтинг України значно менший за рейтинг високорозвинених країн, то прямим наслідком цього є те, що позики ми беремо під більш високі відсотки. Хоча зараз, і це неможливо не відмітити, за умов війни наша країна отримуємо значну кредитну допомогу від МВФ і міжнародних фінансових організацій під пільгові, а інколи і під нульові відсотки. Зазначене, звісно, в певній мірі покращує кредитну доступність. Відтак, маневрування новими

позиками для покриття тих, по яким вже наступив термін платежу, можливе, але залишається досить дорогим та докорінно не змінює гостроту проблеми.

Важливо відмітити вельми обмежені можливості нашої країни в проведенні реструктуризації як зовнішнього, так і внутрішнього державного боргу. Так, у ракурсі вдосконалення реструктуризації зовнішнього боргу заслуговують комплексної оцінки дії українського Уряду 2014–2016 рр. Яким було здійснено реструктуризацію боргу приватним компаніям Franrin Advisorsing; BTG Raktual Europe LLP та іншим з перенесенням виплат по боргу на період 2019–2027 р. з підвищенням дохідності з 7,22 % до 7,75 %. Водночас було списано нашу заборгованість на суму в 3,8 млрд. доларів. У цілому ці домовленості економісти вважають успішними, однак вони виділяють і деякі негативні наслідки. Справа в тому, що на суму списаного боргу були випущені варанти, платежі по яким могли здійснюватися за певних умов до 2025 р., а після цього вже без обмежень до 2040 р. Обмеження були в більшості прив'язані до динаміки ВВП. Наприклад, при зростанні ВВП до 3 % виплати не здійснюються. А якщо цей показник буде вище цього рівня, то платежі відновляться і будуть прив'язані до певних рівнів зростання ВВП. Вартість варантів в середньому сягала 30 % від номіналу, і країна б витратила на викуп усіх варантів приблизно 1 млрд дол. Уряд цього не зробив і вже при зростанні ВВП на 3,5 % ми заплатимо за них 5,7 млрд дол., що майже вдвічі більше списаного боргу. До речі, вже у 2019 р. приріст ВВП склав 3,2 % і виплати у 2021 р. сягнули 40,7 млн дол. Якщо темпи приросту ВВП будуть в межах 5,7 %, сума виплат буде величезною. Викупити варанти вже не вигідно, бо їхня ціна піднялась до 110 % від номіналу та навряд чи впаде. Подати позов до міжнародного суду Україна теж не може, бо 10 % цих варантів ми купили. Патова ситуація, звісно, не на користь країни [3].

Більш складним для розв'язання є завдання щодо прийняття рішень про реструктуризацію внутрішнього державного боргу. Це обумовлено тим, що прийняття рішення про реструктуризацію

конкретного випуску ОВДП будуть пов'язані з не високим, порівняно з розвинутими країнами, рівнем добробуту населення, з війною, яка вносить великі корективи в сприйняття категорії часу людського життя. Потужним фактором проти ефективної реструктуризації внутрішнього боргу також виступає досить високий рівень інфляції. Доцільно відмітити, що її середній рівень в Україні ще значно вище від середнього показника високорозвинених країн. Доцільно відмітити, що в останні роки перед початком повномасштабної агресії росії проти нашої держави Уряд і НБУ перейшли до практики таргетування інфляції, і це стало не просто наміром, а й було успішно реалізовано. Але війна чорною смугою накрила цей безсумнівний позитивний результат даного підходу. Не можна списувати з аргументів проти успіху довгострокової реструктуризації внутрішнього боргу і факт історичного досвіду нашого населення із життя в межах адміністративно-командної економіки, коли держава могла облігації внутрішньої державної позики розміщувати практично примусово (до прикладу, видавати працюючим частину заробітної плати облігаціями, або ставити в залежність погашення даних цінних паперів від розіграшів в лотерею, тощо).

Підводячи підсумок дослідженню, можна зробити висновок про те, що величезний державний борг України неминуче буде зростати як за умови продовження війни, так і в післявоєнний період відновлення зруйнованої рашистами економіки. Борговий тягар впаде ще й на плечі наступного покоління бо термін погашення зовнішнього державного боргу охоплює десять і більше років. Ситуація з поверненням боргових зобов'язань України погіршується тим, що кількість нашого населення швидко зменшується. По прогнозам, озвученим директором Інститута демографії і соціальних досліджень Е. Лібановою, на 2033 р. населення нашої держави складе не більше 35 млн людей [4]. Усе це ставить перед українцями питання про шляхи послаблення тиску цього боргового зашморгу.

Зрозуміло, що найбільші наші сподівання пов'язані з досягненням історичної справедливості і повної компенсації усіх,

принаймні матеріальних, втрат за рахунок кривавого агресора. Певна робота в цьому напрямку вже здійснюється і пов'язана зараз з документацією злочинів, зроблених росією на нашій території. Це важливий і необхідний напрям роботи, але цього замало. Необхідно створення спеціального і надпотужного юридичного центру по забезпеченню обґрунтування наших вимог до країни агресора. При цьому важливо враховувати не тільки те, що це юридично надскладний процес, а й і те, що велика кількість країн пов'язана економічно з агресором і буде, принаймні приховано, чинити опір впровадженню санкцій.

З метою зменшення негативних наслідків наявності величезного державного боргу вельми необхідно вже сьогодні розробляти стратегію розвитку вітчизняної економіки за новою, сучасною моделлю, у межах якої будуть переважати високотехнологічні галузі з максимально високим рівнем доданої вартості у виготовленому продукті. Окрім вище зазначеного важливо мати детальний план розроблених урядом заходів по управлінню державним боргом. При цьому необхідно відійти від практики планування роботи та відповідальності за неї тільки межами термінів дії повноважень уряду. Практика роботи кожного нового уряду з чистого аркуша повинна відійти в минуле.

Література:

1. Міністерство фінансів. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення: 10.05.2024).
2. Україна знайде кошти для покриття бюджетного дефіциту цього року. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/04/19/712625/> (дата звернення: 11.05.2024).
3. Реальний виклик для України Зеленського – виплати за так званими ВВП-варантами. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ohliad-presy/30244829.html> (дата звернення: 11.05.2024).
4. У 2033 році населення України становитиме близько 35 мільйонів. Укрінформ. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3763296-u-2033-roci-naselenna-ukraini-stanovitime-blizko-35-miljoniv-libanova.html>

НАПРЯМ 5. МЕНЕДЖМЕНТ

Дарміць Ростислав Зеновійович

кандидат економічних наук,

Інститут економіки і менеджменту

Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3759-2575>

Сухоставський Віталій Володимирович

аспірант,

Інститут економіки і менеджменту

Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0548-326X>

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-27>

ВРАХУВАННЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ІТ-МЕНЕДЖЕРІВ

Розглядаючи компетентність менеджерів у сфері ІТ як явище, систему, діяльність чи процес слід брати до уваги сукупність чинників, які впливають та визначають її зміст. Кожен із факторів по-різному діє на компетентність з огляду на інтенсивність і характер впливу.

Поняття компетентності одним з перших ґрунтовно досліджував Дж. Равен; термін трактується як можливість установлення зв'язку між знаннями й ситуацією через здатність знайти, виявити знання й дії (процедуру), що можна застосувати для вирішення проблеми (соціальної ситуації) [1].

Чинник – умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис; фактор. Екзогенні та ендогенні – чинники зовнішнього чи внутрішнього

походження, викликані зовнішніми чи внутрішніми причинами відповідно [2, с. 1601].

На основі аналізування поглядів науковців [3; 4] для дослідження та структурування чинників впливу на формування компетентностей ІТ-менеджерів, зокрема, слід приймати до уваги:

- специфіку галузі та управління ІТ-підприємствами;
- специфіку управління персоналом ІТ-підприємств;
- зміст та особливості компетентностей персоналу

ІТ-підприємств.

Обставина – явище, подія, факт тощо., що пов’язані з чим-небудь, супроводжують або викликають що-небудь, впливають на щось; сукупність умов, за яких що-небудь відбувається [2, с. 819].

Умова – необхідна обставина, яка уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь [2, с. 1506].

Отож, **обставини**, які виникають на ринку, визначають набір **чинників**, що впливають на **умови** і тим самим формують **компетентності** менеджерів ІТ-підприємств. З урахуванням положень ситуаційного підходу, до важливих характеристик середовищ впливу на формування компетентностей менеджерів ІТ-підприємств віднесено такі, як:

- зміст і мінливість чинників;
- циклічність, еволюційність чинників;
- динаміка і темпи змін чинників.

Постійний моніторинг, групування, структурування, встановлення взаємозв’язків, оцінювання чинників (що дозволяє комплексно і цілісно враховувати їх вплив) лягає в основу системного підходу. Поєднання положень ситуаційного і системного підходів дозволяє вибудувати відповідну послідовність **формування компетентностей** (рис. 1).

Досліджуючи сукупність факторів впливу на формування компетентностей ІТ-менеджерів, потрібно передбачати постійну динаміку ситуацій, що за логікою встановленого «ланцюжка», – визначатиме і подальші умови/вимоги до розвитку компетентностей. Дана послідовність також характеризується певною циклічністю

(еволюційністю), оскільки напрацьовані (здобуті) носіями компетентності, своєю чергою, ляжуть в основу наступних витків обставин, і подальшого розвитку.

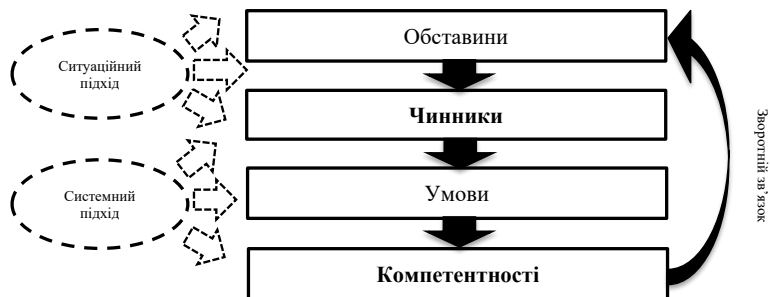

Рис. 1. Врахування впливу на формування компетентностей

Джерело: розроблено авторами

Для процесу формування (чи реформування) компетентностей менеджерів та працівників ІТ-сфери характерними є ознаки еволюційності або революційності (за умов стрімких проривів НТП тощо). Під впливом обставин, які виникатимуть на «наступному витку», окремі уже набуті компетентності можуть втрачати актуальність та доцільність, зазнавати своєрідного «морального зносу», натомість на їх підґрунті або замість них формуватимуться нові (вищого порядку або змісту) у відповідь на запити ринку.

Чинники впливу на формування компетентностей ІТ-менеджерів доцільно класифікувати з урахуванням сутнісних ознак:

1. За рівнем (середовищем) впливу (макро-, мезо-, мікроекономічні).

2. За формою прояву (постійні, спорадичні, разові).

3. За змістом (технологічні, інформаційні, ринкові тощо).

4. За формою оцінювання (кількісні, якісні).

5. За ступенем впливу (вирішальні, другорядні).

6. За величиною оцінки впливу (згідно з обраною шкалою).

Для виявлення та оцінювання чинників доцільно застосовувати відповідні інструменти, а саме – експертні методи (метод Дельфі, мозковий штурм, оцінки журі, сукупна думка збутовиків тощо), соціологічні (статистичні) дослідження або ж встановлення кореляційно-регресійних залежностей між конкретними чинниками і результатом показником рівня розвитку компетентності.

Отже, для менеджерів та працівників ІТ-сфери у контексті врахування чинників формування компетентностей чи не найбільш раціональним слід вважати постійне перебування у «тренді подій», моніторинг, релевантне реагування і прогнозування обставин, які змінюються.

Література:

1. John Raven. *The Tragic Illusion: Educational Testing*. Trillium. 1991. 108 p.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / за ред. Бусел В. Т. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1440 с.
3. Орлова О. Особливості управління персоналом в ІТ-сфері. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. № 11. С. 117–120. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/13830>
4. Лаговська О. А., Лоскоріх Г. Л. Класифікація ІТ-підприємств: обліковий аспект. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 1 (2). С. 115–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2019_1%282%29_20

Крикун Ольга Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент закладу вищої освіти кафедри економіки

та менеджменту,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Крючко Єлизавета Сергіївна

здобувач вищої освіти,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-28>

СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Сучасні українські компанії переживають постійні зміни в управлінні економічними процесами, особливо це відбувається в умовах війни.

Велика кількість наявних наукових робіт з окресленої тематики, їх висока наукова і практична цінність належить класикам науки управління, але існує потреба в подальшому дослідженні саме технології формування методів мотивації.

Метою статті є обґрунтування способів формування системи мотивації та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності управління мотивацією працівників організації в дистанційному форматі.

Мотивація – це процес спонукання себе й інших людей до досягнення особистих цілей і цілей організації; це внутрішній стан, що визначає поведінку людини. Таке визначення поняття мотивації дає розуміння частини процесу управління, за допомогою якого людська енергія перетворюється в певну поведінку. Отже, найважливішим критерієм мотивації працівників компанії має бути тип впливу керівника на підлеглих.

Розрізняють мотиваційні типи впливу керівника на персонал, це матеріальні і нематеріальні стимули, які мають переваги (табл. 1).

Таблиця 1

Мотиваційні типи впливу керівника на персонал

Матеріальні стимули	Нематеріальні стимули
<ul style="list-style-type: none"> – фінансові бонуси; – премії; – стимулюючі заходи за рахунок компанії; – фінансова допомога в релокації працівникам компанії та їхнім сім'ям 	<ul style="list-style-type: none"> – дбайливе відношення до безпеки працівників; – подяки; – гнучкий робочий час; – чіткі алгоритми дій працівників під час повітряної тривоги та надзвичайних ситуацій
Переваги мотивування:	
<ul style="list-style-type: none"> – підвищення якості виконуваної роботи і продуктивності працівників компанії; – формування позитивної і доброзичливої атмосфери в колективі; – довгострокове співробітництво з кращими працівниками (зниження плинності кадрів); – формування психологічного комфорту працівників 	
Слабка мотивація праці:	
не підвищується зарплата; немає просування по кар'єрних сходах; немає похвали на роботі; не відзначаються знаменні дати, не згуртовується колектив	

Джерело: [1; 2]

Дуже важливо на самому початку процесу розробки чітко визначити цілі, які компанія планує досягти, запровадивши нову систему мотивації, особливо в умовах воєнного стану. Керівництву компанії особливо важливо мотивувати команду в умовах війни, піклуватися про їхню безпеку, прислухатися до працівників, підтримувати в колективі атмосферу довіри і взаємодопомоги, визначитися, що найголовнішим в компанії є персонал.

Визначення цілей, концентрація уваги на досягненні бажаного дають можливість виробити критерії, за допомогою яких кожен співробітник здатний оцінювати свою діяльність з чітко визначеною точкою зору.

Існують вимоги до організації стимулювання праці:

– Комплексність – означає єдність моральних і матеріальних, колективних та індивідуальних стимулів, значення яких залежить від системи підходів до управління персоналом, досвіду і традицій компанії.

1. Комплексність припускає також наявність антистимулів.

2. Диференційованість – означає індивідуальний підхід до стимулювання різних груп працівників.

3. Гнучкість та оперативність – проявляються у постійному перегляді стимулів залежно від змін, що відбуваються в суспільстві і колективі [4].

Системи стимулювання праці індивідуальні, залежать від безлічі унікальних чинників, властивих конкретної організації, і не підлягають простого копіювання. Їх створення – велика праця керівників та представників кадрових, фінансових та економічних підрозділів. Для залучення висококваліфікованих співробітників потрібно враховувати:

– поточну потребу в додатковому персоналі і можливу – у найближчому майбутньому;

– способи мотивації, застосовувані в інших компаніях, середні ставки заробітної плати та ін.;

– оптимальний в даний момент обсяг витрат на персонал;

– планований на найближчі періоди (квартал, рік) рівень витрат на працівників;

– можливості здійснення управлінського обліку, необхідного для функціонування системи стимулювання праці.

Для збереження складу співробітників, зменшення плинності кадрів та мотивування неможливо обійтися без узгодження наступних факторів:

– дохід кожного підрозділу і компанії в цілому;

– організаційна і управлінська структура компанії;

– особливості роботи (фізична, творча, керівна, адміністративна);

- категорії співробітників (керівники, менеджери, інженерно-технічні працівники, робітники);
- кваліфікація, компетентності фахівців;
- ступінь відповідальності, покладеної на співробітника;
- сезонні коливання активності людей, взаємини між працівниками та відділами, рівень шкідливості виробництва.

Управління розглядається з позиції людських відносин, мотивована діяльність, з позиції лідерства і професіоналізму [3]. Дотримання балансу цих факторів є необхідною умовою для створення ефективної системи стимулювання праці.

Система мотивів і стимулів праці має опиратись на певну базу – нормативний рівень трудової діяльності. Сам факт вступу працівника в трудові відносини припускає, що він за обумовлену винагороду повинен виконувати деяке коло обов'язків. У цій ситуації для стимулювання ще немає місця. Тут сфера контрольованої діяльності, де працюють мотиви уникнення, пов'язані зі страхом покарання за невиконання пропонуваніх вимог. Таких покарань, пов'язаних із втратою матеріальних благ, може бути, як мінімум, два: часткова виплата обумовленої винагороди або розрив трудових відносин.

Система стимулювання праці у компанії як би виростає з адміністративно-правових методів управління, але, ні в якому разі їх не замінює. Стимулювання праці ефективно тільки в тому випадку, коли органи управління вміють домагатися і підтримувати той рівень роботи, за який платять. Мета стимулювання – не взагалі спонукати людину працювати, а спонукати її працювати ще краще.

Здійснення програм стимулювання праці завжди вимагає різноманітних витрат і відповідно, визначення ефективності системи стимулювання. Найчастіше при визначенні ефективності системи стимулювання праці у розрахунках використовується матеріальна її складова. Це пояснюється зручністю та можливістю точного визначення показників ефективності та виключення суб'єктивного фактору.

Показники ефективності праці характеризують рівень заробітної плати, який збільшується за рахунок високої продуктивності праці. Їх можна розділити на дві групи:

1. Комерційні, які прив'язані до цілей компанії: дохід, прибуток, дебіторська заборгованість та інше.

2. Некомерційні (якісні) показники. своєчасність подання звітів, плинність персоналу, вихід на інші ринки, залучення клієнтів, пошук нових партнерів тощо.

До показників, що характеризують задоволеність працівників розміром і формами матеріального стимулювання праці відносяться [2]:

- рівень задоволеності розміром заробітної плати;
- рівень залежності заробітної плати від кількості і якості витраченої праці;
- рівень співвідношення фактичної заробітної плати з тою, яку «zasлyгoвye» працівник;
- рівень незадоволеності розміром заробітної плати;
- рівень задоволеності розміром соціальних виплат;
- рівень задоволеності розміром преміальних виплат.

Отже, існуюча в компанії система стимулювання повинна постійно вдосконалюватися, оскільки зміна умов зовнішнього середовища призводить до організаційних змін, а вони, в свою чергу, в сукупності зі змінами у зовнішньому середовищі можуть викликати зміну мотивації працівників. На сьогодні, під час війни, насамперед треба враховувати загальнолюдські потреби, а саме: відчуття захищеності, фізичний та психологічний комфорт. Для цього необхідно визначитися з новими критеріями коефіцієнта ефективності, важливо обговорити їх з колективом та чітко окреслити межі можливостей компанії на сьогоднішній день. А ще краще у цій ситуації дотримуватися принципів прозорості, чесності і відкритості, щоб забезпечити довіру з боку працівників компанії.

Література:

1. Збрицька Т. П. Мотивація як механізм підвищення ефективності діяльності. *Глобальні та національні проблеми економіки* : електронне наукове фахове видання. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. 2014. Вип. № 2.
2. Колот А. М., Цимбалюк С. О. Мотивація персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2011. 397 с.
3. Крикун О. О. Геніальні принципи і інструменти ефективного менеджменту. *Економічні студії*. Львів, 2020. Випуск 1 (27). 238 с. С. 106–113.
4. Цимбалюк С. О. Організаційно-економічні засади формування компенсаційної політики в сучасній парадигмі соціально-трудових відносин. *Економіка та держава*. 2015. № 6. С. 15–20.

Середа Єлизавета Георгіївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет

Шепиленко Вікторія Юрївна
старший викладач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-29>

SMART CITY ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ МІСТАМИ

Післявоєнна відбудова – невід’ємна складова подальшого розвитку України. Відновлення виробничої та соціальної інфраструктури потребуватиме значних фінансових вкладень, нових технологій відбудови країни, які дозволять оптимізувати наявні інфраструктури з урахуванням тенденцій інноваційного розвитку. Підґрунтям післявоєнного відновлення міст України повинна виступати інноваційна модель управління – SMART CITY. Окресленими питаннями на протязі останніх років займається велика кількість вчених: Поліщук В. Г., Чукут С. А., Мужанова Т. М. та ін.

Вищий рівень технологізації суспільства забезпечують саме технології, спроектовані за принципом SMART: S (specific) – конкретність; M (measurable) – вимірність; A (achievable) – досяжність; R (relevant) – актуальність; T (time bound) – обмеженість у часі [1–4].

Основна мета створення “Smart city” – підвищення якості життя населення використовуючи передові технології акцентуючи увагу на безпеці, економіці та екології [5]. Основні складова розумного міста відображені на рис. 1.

Smart-технології здатні не тільки самостійно формулювати всю множину цілей власного функціонування, але й своєчасно

коригувати такі цілі в залежності від зміни внутрішніх та зовнішніх умов й факторів впливу [5]. В загальному smart-технології означають здатність мислити як людина, діяти як людина, мислити раціонально та діяти співвідносно, тобто досягати цілей у ряді змінних обставин [6].

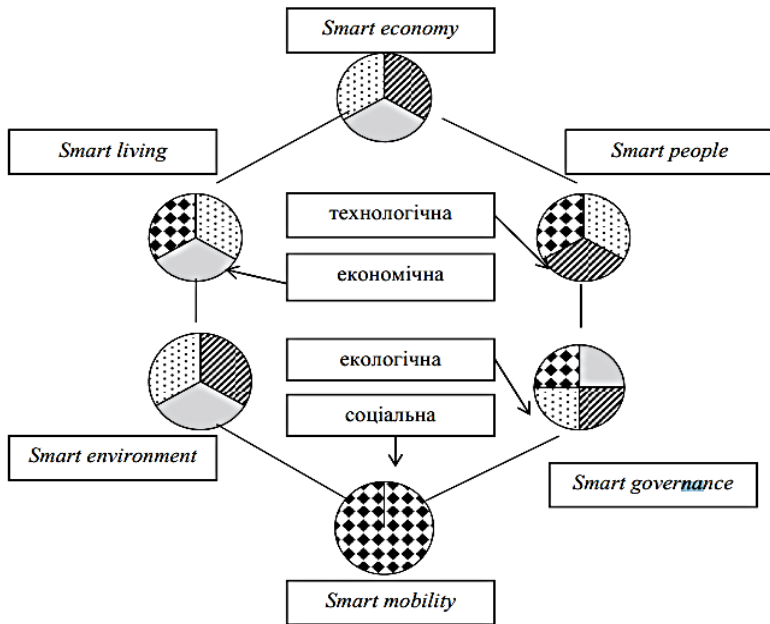

Рис. 1. Складові моделі «розумного міста»

Побудова Smart City – це комплекс заходів, спрямованих на модернізацію всіх сфер управління містом. У кожного міста, зазвичай, свої завдання. Одні вирішують проблеми, пов’язані із безпекою, інші удосконалюють роботу комунального транспорту, треті скорочують енерговитрати у будинках. Жодне із цих завдань не буде ефективно вирішено, якщо у міста не з’явиться базова інфраструктура. По суті вона нагадує просунутого міського телеком-оператора.

Немає жодного міста на території України, в якому було б побудовано досить велику кількість елементів, що належать до Smart City. У більшості міст немає навіть готової збудованої базової інфраструктури. Основною причиною недосконалого розвитку міст є недостатність фінансування.

На сьогоднішній день є певні результати впровадження smart-технологій в Києві: створено Міський дата-центр, встановлено камери, побудовано Ситуаційний центр, Опорну мережу, Зони Wi-Fi, впроваджено систему Єдиний квиток. Якщо з концепцією київського Smart City все більш менш зрозуміло, то в регіонах існує безліч перешкод на шляху впровадження smart-технологій. Тому потрібно удосконалювати цей процес і адаптувати його до післявоєнного відновлення міст України.

На нашу думку, головними передумовами ефективності такого впровадження виступає наявність раціональної інфраструктури, досконалість правового та регуляторного підґрунтя інноваційної моделі управління містом Smart City, дієва система протидії цифровому шахрайству, рівень використання фінансових, інформаційних та комунікаційних технологій, наявність надійної системи вимірювання та оцінки даних в умовах воєнного стану.

Крім того ефективний процес впровадження smart-технологій в післявоєнне відновлення міст України потребує: активного втручання влади; тісної взаємодії державного та недержавного секторів в контексті впровадження smart-технологій; удосконалення механізмів фінансування smart-технологій тощо.

Таким чином, саме системний підхід до формування політики у сфері розбудови smart-інфраструктури зможе пришвидшити розвиток ринку smart-технологій та впровадження smart-рішень в процесі післявоєнного відновлення міст України.

Література:

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 груд. 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text>

2. Сова О. Я., Радзівілов Г. Д., Шишацький А. В., Швець П. С., Ткаченко В. А., Невгад С. С., Жук О. В., Кравченко С. І., Молодецький, Б. В., & Мяких Г. Г. Розробка методу підвищення оперативності оцінки стану об'єкту моніторингу в інформаційних системах спеціального призначення. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2022. № 2 (3 (116)). Р. 6–14. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.254122>
3. Штучний інтелект як технологія створення автоматизованих інтелектуальних систем. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/5044/1/20160428-29_TEZY_V3_P349.pdf
4. Ямпольський Л. С., Ткач Б. П., Лісовиченко О. І. Системи штучного інтелекту в плануванні, моделюванні та управлінні. *Бізнес – Інформ*. 2011. № 2. С. 15–18.
5. Marciniak K., Owoc M. Applying knowledge grid models in smart city concepts. Proceedings of the 6th Knowledge Cities World Summit, KCWS, Lookus Scientific. 2013. P. 238–244.
6. Єфремов М. Штучний інтелект, історія та перспективи розвитку. 2020. URL: <http://vtn.ztu.edu.ua/article/view/81625/79214>
7. Honcharov Yu. V., Shtuler I. Yu., Ovechkina O. A., Shtan M. V. Digitization as a means of implementing changes in the transitive model of power–property–labor relations in Ukraine. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2021. № 5. P. 170–175. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-5/170>

Суворова Ірина Миколаївна
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри логістики,
Національний авіаційний університет*
ORCID:<https://orcid.org/0009-0009-3271-6242>

Ігнатуша Марія Сергіївна
*студентка,
Національний авіаційний університет*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-30>

АКТУАЛЬНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ В АВІАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ

В умовах сьогодення проблема якості є актуальною для всіх організацій, забезпечуючи їх успішність, стійкість та конкурентоспроможність. Водночас, якість є вирішальним чинником підвищення ефективності функціонування не лише окремої організації, але й інтенсивного розвитку економіки країн в цілому.

Якість – це відповідність надання авіаційних послуг очікуваним або встановленим стандартам. Виходячи з цього, реальна форма стандартів і їх зміст є критерієм якості обслуговування пасажирів під час авіаційних перевезень.

Оцінка якості надання послуг є найважливішим елементом системи управління якістю. Вона не тільки дозволяє проводити контроль якості обслуговування пасажирів при авіаперевезеннях, надає базу для аналізу і прийняття управлінських рішень, а й забезпечує зворотний зв'язок, необхідну для будь-якої стійкою і здатною до розвитку системи авіакомпанії.

Якість логістичних послуг в авіаційній галузі є надзвичайно актуальною темою з кількох причин: По-перше, авіаційна логістика відіграє ключову роль у глобалізації економіки, забезпечуючи швидке та ефективне переміщення вантажів по всьому світу.

Підвищення якості логістичних послуг сприяє розвитку міжнародної торгівлі та співпраці. По-друге, сучасні тенденції в авіаційній логістиці включають зростаючу увагу до енерго-ефективності, екологічності та сталого розвитку. Надання якісних послуг з мінімальним впливом на довкілля стає все більш важливим. По-третє, державне регулювання якості авіаційних послуг, включаючи логістичні, є пріоритетним напрямком політики в галузі авіації. Чіткі стандарти та контроль якості необхідні для забезпечення безпеки та задоволення потреб споживачів. А також, логістичні компанії, що працюють в авіаційній галузі, повинні мати глибоке розуміння специфіки ринку, нормативних вимог та інфраструктури. Накопичений досвід дозволяє їм надавати якісні послуги, передбачаючи виклики та оптимізуючи витрати.

Таким чином, підвищення якості логістичних послуг в авіаційній галузі є важливим фактором розвитку міжнародної торгівлі, впровадження екологічних практик та забезпечення безпеки перевезень. Провідні логістичні компанії постійно працюють над вдосконаленням своїх послуг у цій сфері.

Рис. 1. Ланцюг авіаційних послуг

Вантажні перевезення. Авіаційна логістика відіграє ключову роль у глобальному переміщенні вантажів, забезпечуючи швидку та ефективну доставку. Надання якісних послуг з вантажних авіаперевезень є критично важливим.

Обслуговування пасажирів. Логістичні послуги, пов'язані з обслуговуванням пасажирів, включають організацію реєстрації, посадки, трансферу, обробку багажу тощо. Якість цих послуг впливає на задоволеність клієнтів.

Управління матеріальними та супутніми потоками. Ефективне управління логістичними потоками, дотримання екологічних вимог та правил безпеки є важливими для оптимізації витрат та мінімізації впливу на довкілля.

Використання сучасних цифрових технологій. Застосування комп'ютерних, мобільних та інших цифрових технологій для моніторингу та управління авіаційними логістичними процесами підвищує їх ефективність.

Дотримання стандартів та регуляторних вимог. Державне регулювання якості авіаційних послуг, включаючи логістичні, є важливим для забезпечення безпеки та задоволення потреб споживачів.

Таким чином, ключовими логістичними послугами в авіаційній галузі є вантажні перевезення, обслуговування пасажирів, управління потоками, використання цифрових технологій та дотримання стандартів. Надання якісних послуг у цих напрямках є критично важливим для розвитку авіаційної логістики.

Переваги якісної логістики для авіаційної галузі такі, це:

- Зниження витрат: ефективна логістика може допомогти авіакомпаніям скоротити витрати на транспортування, зберігання та управління запасами.

- Підвищення ефективності. Якісна логістика може допомогти авіакомпаніям оптимізувати свої логістичні ланцюги постачання та покращити час доставки вантажів.

- Покращення задоволеності клієнтів. Швидка та надійна доставка вантажів може допомогти авіакомпаніям покращити задоволеність клієнтів та лояльність.

- Підвищення конкурентоспроможності. Ефективна логістика може дати авіакомпаніям конкурентну перевагу на ринку.

- Зменшення впливу на навколишнє середовище. Ефективна логістика може допомогти авіакомпаніям скоротити викиди парникових газів та зменшити свій вплив на навколишнє середовище.

Авіаційна галузь стискається з низкою серйозних проблем, які ускладнюють доставку товару та послуг повітряним транспортом. Ось деякі виклики:

Складність логістичних ланцюгів постачання: логістичні ланцюги постачання в авіаційній галузі можуть бути дуже складними та охоплювати багато різних учасників.

Змінність попиту: попит на авіаперевезення може значно змінюватися протягом року, що може ускладнити планування та управління логістичними ланцюгами постачання.

Міжнародні правила та нормативи: авіакомпаніям необхідно дотримуватися низки міжнародних правил та нормативам, що стосується безпеки, митного оформлення, екологічних норм та інших аспектів. Ці правила можуть бути складними для дотримання, що може ускладнити логістику, а саме призвести до затримок, додаткових витрат та штрафів.

Терористична загроза: терористична загроза змушує авіакомпанії вживати додаткових заходів безпеки, що може ускладнити та подорожчати логістику.

Зростання витрат на паливо: ціни на авіаційне паливо можуть значно коливатися, що робить значний вплив на вартість логістичних операцій. Авіакомпаніям та логістичним компаніям необхідно постійно шукати шляхи оптимізації маршрутів та використання палива, щоб мінімізувати ці витрати.

Нестача кваліфікованого персоналу: авіаційна логістика потребує кваліфікованих фахівців з глибокими знаннями правил та норм, а також досвідом роботи з різними видами вантажів. Нестача таких фахівців може призвести до проблем з ефективністю та якістю логістичних послуг.

Вплив змін клімату: зміна клімату може призвести до більш екстремальних погодних явищ, таких як урагани, повені та посухи, які можуть призвести до затримок та скасування рейсів, а також пошкодження інфраструктури. Це може мати значний негативний вплив на авіаційну логістику.

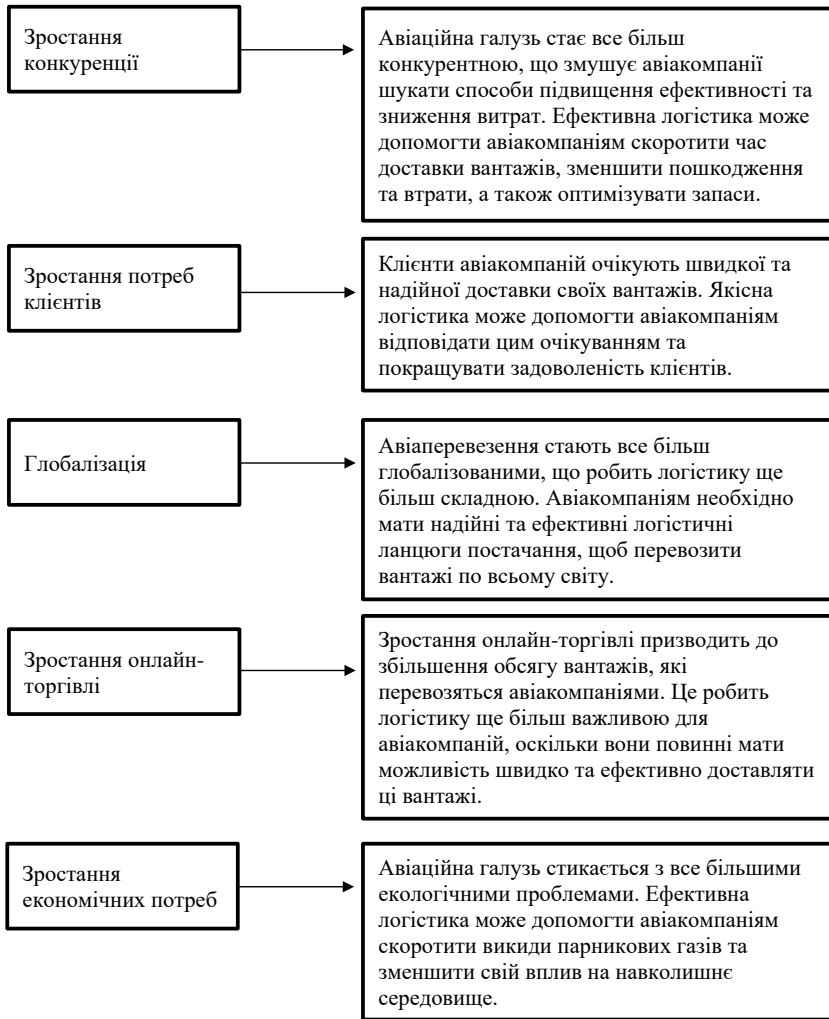

Рис. 1. Актуальність якості логістичних послуг в авіаційній галузі

Вирішення логістичних викликів – це постійний процес, який потребує постійних зусиль та інновацій. Авіакомпанії, які зможуть успішно адаптуватися до мінливих умов та впроваджувати передові

логістичні операції, матимуть значні переваги в майбутньому. Незважаючи на ці виклики, якісна логістика залишається надзвичайно важливою для авіаційної галузі.

Авіаційна галузь постійно працює над подоланням складнощів за допомогою нових технологій, інноваційних методів логістики та співпраці між різними учасниками ланцюга постачання. Ефективне вирішення цих проблем буде ключовим для забезпечення безперебійної та економічно вигідної доставки вантажів повітряним транспортом.

Література:

1. Демченко Д. О. Державне регулювання якості послуг авіаційних перевезень. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=560> (дата звернення: 14.05.2024).
2. Надійні логістичні послуги. Група компаній «Укравтологістика». 2024. URL: <https://ukrautologistic.com.ua/usi-poslugi/> (дата звернення: 15.05.2024).
3. Тенденції розвитку світового ринку логістичних послуг в авіаційній галузі. URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/55237/1/ФМВ_2022_292_НовицькаК.pdf (дата звернення: 15.05.2024).

НАПРЯМ 6. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Ємець Вадим Вікторович

кандидат економічних наук,

докторант кафедри економічної теорії

та конкурентної політики,

Київський державний торговельно-економічний університет

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-31>

ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Формування тіньового сектора стоїть в одному ряду з іншими системними економічними явищами, такими як: негативні структурні перетворення, слабка інвестиційна привабливість та ділова активність, низькі економічні рейтинги, дорожняча позикового капіталу, катастрофічний відтік людського капіталу. Усе це наслідки військових дій що мають місце в Україні.

Рівень тіньової економіки в Україні станом на кінець третього кварталу 2023 р. був на рівні 32 % ВВП (показник не включає кримінальну економіку та економіку домогосподарств). Для порівняння: рівень тіньової економіки у розвинених країнах (США, Швейцарія, Японія, Німеччина) знаходиться в межах 7–16 %. Найбільша концентрація тіньових операцій, за оцінками МЕРТ, перебуває в таких сферах, як: фінансова та страхова діяльність (49 % ВВП), транспорт та складське господарство (45 %), операції з нерухомістю (39 %); менш «тіньовими» в Україні є: сільське, лісове та рибне господарства (6 %), оптова та роздрібна торгівля (20 %).

Серед причин цього явища – значний податковий та регулятивний тиск. Не випадково тінізація економіки підвищується в періоди економічного занепаду (як це було в Україні в 2014 р. та 2021 р. – за підрахунками МЕРТ рівень тіньової економіки сягав 40 % ВВП порівняно з 30–35 % роком раніше), коли перед великою кількістю суб'єктів економічної діяльності виникає вибір – збанкрутувати або займатися бізнесом у тіні.

Подолання «тіні» є досить важливим завданням для влади, оскільки її мінімізація може миттєво покращити низку номінальних та реальних економічних показників. Так, якщо детінізація економіки дасть приріст ВВП лише статистичний (оскільки фактично тінізована економіка функціонує, але не відображається в офіційних даних), то доходи центрального та місцевого бюджетів реально можуть збільшитись, бо детінізація матиме своїм наслідком нарощування податкових надходжень від розширення «світлої» бізнес-діяльності.

Очікується, що заходи щодо подолання «тіні» будуть спрямовані на підтримку економічного відновлення. Тут мова йде про спрощення податкових процедур та зниження, у перспективі, податкового навантаження; зниження державного регуляторного впливу через скорочення функцій низки органів влади та обмеження державного нагляду за сферами, які в ліберальній логіці повинні покладатися на «руку ринку» (енергетика та ЖКГ, торгівля ліками та медицина, громадський транспорт та освіта тощо); ще один напрямок економічної лібералізації має стосуватися роботи «олігархічних» структур. У цій частині мова йде про посилення конкуренції, репатріацію капіталу та формування державних фондів розвитку.

Розглянуті заходи, як і попередні спроби, мають скоріше фрагментарний характер, хоч і включають елементи системності, оскільки не містять інтенції до подолання кризи управління та відновлення державних інституцій. Швидше за все їхнє впровадження, як і раніше, матиме певний позитивний ефект

на початку реалізації та його зниження в міру адаптації учасників до нових умов.

Реальне подолання тіньової економіки можливе лише за умов побудови належної роботи державних інституцій та мінімізації латентного управління, і навіть переходу на стратегічні орієнтири управління країною з виваженим використанням інструментів адміністративного впливу.

Література:

1. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2023 р.
2. Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки: затверджені Наказом Міністерства економіки України 18 лютого 2009 р. № 123.
3. Gutmann P. M. The Subterranean Economy. *Financial Analysts Journal*. 1977. № 33.
4. Tanzi V. The Underground Economy in the United States Abroad. Lexington, Mass: Lexington Books, 1982. 70 p.
5. Тіссен У. Тіньова економіка: методи прогнозування, проблеми кількісної оцінки та висновки для економічної політики. Зрушення до ринкової економіки. Реформи в Україні: погляд зсередини. Київ, 1997. С. 61.
6. Feige E. A new perspective on macroeconomic phenomena: the Theory and measurement of the unabsorbed sector in the US economy. *Causes*, 1980.
7. Турчинов О. В. Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження. Київ : АртЕк, 1995. 300 с.

НАПРЯМ 7. МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Краснопьоров Петро Вікторович

старший викладач кафедри авіаційного транспорту,

Інститут цивільної авіації;

аспірант кафедри економіки та права,

Приватний заклад вищої освіти Харківський гуманітарний

університет «Народна українська академія»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-32>

ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У КИТАЇ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА УПОВІЛЬНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Заохочення іноземних інвестицій є водночас дуже привабливим інструментом розвитком та модернізації економіки, але несе в собі деякі загрози для національної економіки. Наведемо перелік основних переваг та недоліків залучення іноземних інвестицій:

ПЕРЕВАГИ:	НЕДОЛІКИ:
<ul style="list-style-type: none">– отримання нових технологій;– полегшення і розширення НДДКР;– швидкий розвиток виробництва;– збільшення кваліфікованих кадрів;– розвиток сфери послуг;– створення додаткових робочих місць;– поповнення держбюджету;– отримання іноземного досвіду господарювання.	<ul style="list-style-type: none">– вивіз сировини;– конкуренція з місцевим виробництвом;– вивіз прибутку з країни;– іноземне втручання в банківські справи;– захват іноземним капіталом основних сфер економіки, однобічний її розвиток;– втрата контролю над частиною національного ринку для національних виробників;– часткова втрата політичної свободи.

Китай, протягом останніх десятиліть, був одним зі світових лідерів із залучення іноземних інвестицій.

Для створення сприятливого клімату для залучення ПІІ в Китаї було здійснено низку заходів, таких як:

- активна національна інвестиційна політика;
- підтримка високого рівня стабільності в соціально-економічній та політичній сферах життя;

постійне вдосконалення та лібералізація юридичної бази, спрямованої на створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних держав;

- створення адміністративно-економічних районів, де функціонують пільгові режими, які спрямовані спеціально для стимулювання притоку іноземних інвестицій [1].

Наведемо статистику:

Таблиця 1

**Провідні економіки світу за надходженням
прямих іноземних інвестицій у 2022 р. (у млрд дол. США)**

<i>Країна</i>	<i>Прямі іноземні інвестиції (млрд дол.)</i>
США	285
Китай	189
Сінгапур	141
Гонконг	118
Бразилія	86
Австралія	62
Канада	53
Індія	49
Швеція	46
Франція	36

Джерело: [2]

Як можна побачити з наведеної статистики – протягом останніх двох років (2022–23) спостерігається стрімке падіння обсягів іноземних інвестицій у КНР. Особливо суттєве падіння спостерігалось у 2023 р.

Обсяг іноземних інвестицій у Китаї впав до найнижчого рівня за 25 років у другому кварталі 2023 р., посилюючи занепокоєння

щодо того, наскільки геополітична напруженість і уповільнення відновлення економіки можуть зашкодити впевненості бізнесу.

Таблиця 2

Тренди прямих іноземних інвестицій(ПІІ) у Китай

<i>Рік</i>	<i>Обсяг ПІІ (млрд дол.)</i>	<i>Відсоток від ВВП Китаю</i>
1980	0,06	0,02 %
1990	3,49	0,88 %
2000	42,10	3,48 %
2010	243,70	4,0 %
2015	242,49	2,19 %
2018	235,37	1,69 %
2020	253,10	1,72 %
2021	344,07	1,93 %
2022	180,17	1,0 %
2023	33,0	—

Джерело: [3]

Як пише Bloomberg, показник прямих іноземних інвестицій у Китаї – впав до \$4,9 млрд у квітні-червні 2023 р, що на 87 % менше, ніж за аналогічний період 2022 р., і є найменшим показником за будь-який квартал, починаючи з 1998 р.

Привабливість Китаю для іноземних компаній як місце для інвестування останніми роками була підірвана. Мита США під час торгової війни призвели до зростання витрат, пандемія обмежила доступ до країни майже на три роки, а зростання геополітичної напруженості змусило компанії переглянути свої ризики.

Повільне відновлення економіки у 2022 р. ще більше послабило довіру серед закордонних компаній, прибутки яких впали двозначними темпами на тлі низького споживчого попиту в країні. Крім того, китайські компанії в автомобільній промисловості стають все більш конкурентоспроможними та скорочують продажі та прибутки іноземних фірм. Закордонні автовиробники були одними з найбільших інвесторів у Китаї.

Крім того, деякі закордонні компанії стурбовані посиленням контролю з боку китайської влади [4].

Уряд Китаю у другому півріччі 2023 р. посилив державну підтримку національної економіки й активніше стимулюватиме внутрішній попит, щоб прискорити економічне зростання й досягнути запланованих соціально-економічних показників.

Китай посилив коригування економічної політики, зосереджуючись на розширенні внутрішнього попиту, зміцненні довіри та запобіганні ризикам.

Зокрема, планується вжити заходів стимулювання споживання громадянами основних товарів, включаючи автомобілі, електронні вироби та предмети домашнього вжитку, а також заохочення витрат на такі послуги, як спорт, дозвілля та культурні й туристичні послуги.

Щоб подолати труднощі, з якими стикається економіка Китаю, уряд країни в другому півріччі 2023 р. дотримувався проактивної фінансової і збалансованої монетарної політики та, зокрема, зменшив частину податків і зборів й утримував обмінний курс юаня від різких коливань.

Потужну державну підтримку влада обіцяє сектору науково-технологічних інновацій, реальному сектору економіки та мікро-, малим і середнім підприємствам. Підвищену увагу буде приділено й розвитку стратегічних галузей, штучного інтелекту та поглибленню інтеграції цифрової економіки з передовим виробництвом і сучасними послугами.

Державні інвестиції продовжуватимуть відігравати роль рушійної сили загальних капіталовкладень у розвиток економіки, а з метою залучення приватних інвесторів буде розроблено і впроваджено більше стратегій та окремих заходів стимулювання [5].

Щоб запобігти подальшим втратам іноземних компаній, Китай повинен вирішити ключові питання:

1. Він має спробувати відновити відносини із США. Це впливає не тільки на інвестиції американських компаній у Китай, а й на більшість його союзних країн (таких як Велика Британія та Японія).

2. Поліпшення бізнес-середовища, у тому числі усунення бюрократії, а не її інтенсифікація, є обов'язковою умовою, при цьому ключовою умовою є прислуховування до глобальних проблем, а не лише внутрішніх. До них відносяться проблеми клімату, політика Covid, збої в ланцюжках поставок та інших областей.

3. Крім того, Китай має стати більш відкритим з іншими країнами щодо вирішення ключових проблем, пов'язаних з безпекою.

Багатий досвід Китаю у залученні іноземних інвестицій, та досвід державного регулювання іноземних інвестицій урядом Китаю – може бути корисним як для України, так і для багатьох інших країн світу.

Література:

1. Ерфан С. А., Посипанко О. А. Китай як центр тяжіння прямих іноземних інвестицій. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 37–43.
2. Leading economies for foreign direct investment inflows in 2022, by country. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/964016/leading-economies-fdi-inflows-country/>
3. China Foreign Direct Investment 1960–2024. Macrotrends. URL: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/CHN/china/foreign-direct-investment>
4. Приплив іноземних інвестицій до Китаю рекордно. Фінансовий клуб. URL: <https://finclub.net/ua/news/pripliv-inozemnikh-investitsij-do-kitayu-rekordno-skorotivsy.html>
5. Китай посилює держпідтримку економіки. *Фінансовий клуб*. 2023. URL: <https://finclub.net/ua/news/kytai-posyliuie-derzhpidtrymku-ekonomiky.html>

НАПРЯМ 8. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Дармограй Давид Володимирович
магістр з економіки, директор підприємства

ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ СЕКТОР ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-33>

Аналізуючи діяльність суб'єктів підприємництва Закарпатської області можна сміло стверджувати, що у 2015-2022 роках спостерігалася позитивна тенденція у розвитку економіки регіону. Недивлячись на той факт, що в роки пандемії в області спостерігалися негативні тенденції відносно основних показників підприємницької діяльності, війна, як це не дивно виглядає, дала певні позитивні зрушення в аналізованій сфері регіону, що можна пояснити географічним розташуванням Закарпаття і практично відсутніми військовими діями в регіоні, переміщенням бізнесу з територій ведення бойових дій в наш регіон та зростанням чисельності населення регіону за рахунок внутрішньо переміщених осіб, яких на початок 2023 року налічувалося близько 23 тисяч.

Оцінка динаміки структурних зрушень у розрізі видів економічної діяльності за показниками їх частки у виробництві валової доданої вартості та кількості зайнятих вказує на те, що структурний профіль економіки міських громад регіону значною мірою детермінований розвитком сфери послуг, у той час як на сільських територіях регіону насамперед домінує аграрне виробництво. Кількість зайнятих у сфері торгівлі протягом останніх 20 років зросла на 281,5%, що свідчить про існування позитивної тенденції у функціонуванні економіки регіону.

Поряд з цим економічний потенціал регіону знижується – якщо в 2014 році частка регіону за 81 показником кількості суб'єктів господарювання становила 3,0%, то в 2021 році вона скоротилась до 2,4%. Вкрай низькою є питома вага регіону за показником кількості зареєстрованих юридичних осіб – лише 1,8% [1, с. 80-81].

В структурі економіки регіону домінують насамперед малі підприємства (95% у загальній кількості підприємств). Так, у 2020 році їх чисельність становила 6 360 од., що становило 95,6% від загальної кількості підприємств в регіоні. У структурі малих підприємств області частка мікробізнесу становить 87%. Аналіз розвитку промисловості Закарпатської області у 2021 році засвідчив, що протягом аналізованого періоду індекс промислової продукції становив 104,5% (по Україні – 101,1%). За цим показником область посіла 11 місце серед інших регіонів країни. Ріст індексу промислової продукції у 2021 році порівняно з аналогічним періодом попереднього року відбувся за рахунок підприємств переробної та добувної промисловості і розроблення кар'єрів (на 6,3% і 10,5%).

Відсутність великих промислових підприємств у регіоні, які володіють потужним мобілізаційним ефектом фінансових ресурсів, призвела до згортання інноваційної діяльності. В цьому контексті пріоритетним напрямом розвитку промислового виробництва Закарпатської області є впровадження інноваційного вектору розвитку, що передбачає розробку, реалізацію та безперервну модернізацію стратегії інноваційного розвитку промисловості регіону, регіональних цільових програм, що містять інноваційну складову та інструменти фінансування. Разом з цим, аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств Закарпатської області за останні десять років свідчить про скорочення їх інноваційної активності та про існування суттєвої диференціації у здійсненні інноваційної діяльності у адміністративно-територіальному розрізі. Так, якщо у 2010 році в промисловості активну інноваційну діяльність здійснювали 27 промислових підприємств, то у 2019 році їх налічувалося всього 12. Протягом

аналізованого періоду обсяг фінансування інноваційної діяльності у промисловості регіону скоротився на 64% [2, с. 106]. Із загальної кількості інноваційно активних підприємств Закарпатської області по 18,5% розташовано у м. Ужгород та Ужгородському районі, 14,8% – у Свалявській ТГ, 11,1% – у Берегівській ТГ та Берегівському районі, по 7,4% – у Мукачівській ТГ, Виноградівській ТГ та Мукачівському районі, 3,7% підприємств – у Великоберезнянській, Перечинській та Рахівській ТГ. Протягом 2018-2021 рр. 45 підприємств Закарпатської області здійснювали інноваційну діяльність, з яких 24 впроваджували інноваційну продукцію та 15 – інноваційні процеси.

Окремого аналізу заслуговує діяльність малих підприємств у туристично-рекреаційній сфері, оскільки існуючі дані засвідчують на наявність суперечливих процесів у їх діяльності. Стрімкий розвиток недержавного сектору рекреаційних закладів регіону представлений в основному сільськими садибами, приватними готелями, туристичними базами, базами відпочинку тощо. У сільських, а особливо у гірських громадах регіону широкого розвитку набув так званий сільський, або неорганізований туризм [3, с. 21]. Так, протягом останніх 15 років в регіоні зросла кількість закладів туристично-рекреаційного комплексу, зокрема у гірських районах Закарпатської області зростання склало понад 200%. На 170% зросла і кількість закладів малого та мікробізнесу в галузі, що свідчить про активний розвиток приватних підприємницьких структур у ній.

Також слід відмітити, що сьогодні домінуючим суб'єктом підприємництва економіки регіону виступають фізичні особи-підприємці. В області загалом спостерігається скорочення кількості підприємств на 16,51% в 2022 році порівняно з 2015 роком, а частка фізичних осіб-підприємців у останньому аналізованому році становила 86,7% у загальній структурі кількості суб'єктів господарювання по регіону.

В докризовому періоді в області спостерігалася позитивна тенденція щодо зростання кількості зайнятих осіб. Так, до початку

2022 року їх кількість порівняно з 2015 роком зросла на 4,01%, що було досягнуто за рахунок юридичних осіб, оскільки чисельність зайнятих серед фізичних осіб-підприємців скоротилася на 18,92% по Україні, а також на 10,61% у структурі загальної кількості зайнятих працівників по регіону.

Проте відсутність чіткого механізму реалізації державних заходів з підтримки малого бізнесу, труднощі в одержанні кредитів, виробничих приміщень і матеріальних ресурсів поставили малі підприємства в однакові умови з великими. Це спричинило скорочення темпів їхнього росту і орієнтацію переважно на торговельно-закупівельну і посередницьку діяльність. Зокрема, на початок 2022 року у структурі видів економічної діяльності Закарпатської області кількість фізичних осіб-підприємців домінує, насамперед у сферах торгівлі (93,9%), надання послуг (98,0%), тимчасового розміщення й організації харчування (94,2%). Значно менша частка аналізованих суб'єктів у промисловості, будівництві та, зокрема, сільському господарстві (47,5%). Протягом 2015-2022 рр. спостерігалось скорочення кількості фізичних осіб-підприємців, насамперед у зазначених сферах економічної діяльності – у промисловому секторі на 11,53%, у сфері будівництва – на 10,47%, у сфері транспорту, складському господарстві, поштової та кур'єрської діяльності – на 7,41%. Разом з цим, протягом аналізованого періоду відбулося суттєве зростання кількості зайнятих у аграрному секторі економіки регіону – на 40,95%, що характеризує наявність позитивних тенденцій у його структурі.

Досліджуючи проблему діяльності підприємницьких структур не можна не зупинитися на особливостях їх діяльності в регіоні в період війни, зокрема на такому важливому аспекті як вплив переміщеного (релокованого) бізнесу на соціально-економічний розвиток регіону. З початку військових в нашій країні місце реєстрації змінили 7 820 підприємств [5]. За півтора року від початку військових дій станом на кінець вересня в Україні за програмою релокації у більш безпечні регіони переїхало

840 підприємств, з яких 667 вже працюють на новому місці. Найбільша частина бізнес-структур для нового місця роботи обрала Закарпатську та Львівську області – 120 та 199 компаній відповідно. Згідно з офіційними даними, за перший рік війни в область переїхало 369 підприємств з різних регіонів країни. Закарпаття стало другою областю за кількістю релокованих підприємств – 14,5%, пропустивши вперед лише Львівську область – 24% [7]. Із 369 релокованих в області підприємств здійснювали свою діяльність 332, 30 – переїхали, але ще не запустили своєї діяльності, 7 – у процесі переїзду.

Найбільшу частку серед релокованих становлять підприємства сфери інформаційних технологій (трохи більше 47%), сфери послуг (28%), переробної промисловості (19%), будівництва (4%), вантажного транспорту і сільського господарства (0,5%) [8]. Наведене свідчить про те, що релоковані підприємства здебільшого не вписуються в регіональні економічні пріоритети, а це означає, що вони «виснажують» місцеві ресурси, не забезпечуючи при цьому досягнення стратегічних цілей. Також варто відзначити, що 94,9% релокованих підприємств зосередили свою діяльність у міських та селищних громадах Закарпатської області, що являється негативним проявом, оскільки бізнес, який сюди переїхав, практично не вирішує проблем депресивних територій і не чинить суттєвого впливу на соціально-економічний розвиток у сільській місцевості.

Що стосується сфер господарювання релокованого бізнесу, то тут більшість компаній функціонують у ІТ-сфері, переробній промисловості та оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті транспортних засобів. За даними Закарпатської обласної військової адміністрації за пів року війни «на Закарпаття релокувалися понад 100 ІТ-компаній та 30 тисяч працівників цієї галузі» [9].

Вище проведене дослідження дозволяє зробити висновок про глибокі структурні зрушення у функціонуванні та розвитку підприємницького сектору Закарпатської області протягом кризового періоду, спричиненого пандемією та військовими діями в

нашій країні. Економічна оцінка та аналіз діяльності суб'єктів господарювання у пріоритетних сферах економіки Закарпатської області показують, що протягом останніх років загалом спостерігалася позитивна тенденція у розвитку економіки регіону. Зокрема в умовах воєнного стану, враховуючи географічне розташування Закарпаття, відбулося зростання індикаторів, що характеризують розвиток підприємницької та ділової активності.

Література:

1. Керецман Н.І. Організаційно-економічні засади розвитку територіальних громад регіону в умовах сучасних викликів воєнного стану: дис...док. філософії: 051. Ужгород, 2024. 201 с.
2. Маркова Е.В. Соціально-економічний розвиток малих міст регіону в умовах децентралізації : дис... док. філософії: 051. Мукачево, 2021. 219 с.
3. Сочка К.А. Звіт з базового дослідження стратегічного пріоритету Закарпатської області «Розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери». *Проект Канада – Україна: регіональне врядування та розвиток*. 2007. 30 с.
4. Іванов О. Не Львів і не Закарпаття. Куди переїжджав український бізнес з початку повномасштабної війни – інфографіка. *Бізнес*. 2023. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/relokaciya-z-pochatku-viyini-zvidki-i-v-yaki-regioni-nauchastishe-perejzhdzhav-biznes-infografika-50372542.html>
5. Усього за рік повномасштабної війни в Україні релокувалися 800 компаній. Про це повідомили в Міністерстві реінтеграції. *Карпатський об'єктив*. URL: <https://ekonomika.ko.net.ua/?p=27410>
6. На Закарпаття з початку повномасштабної війни релокувалися понад 360 підприємств. URL: <https://zaholovok.com.ua/na-zakarpattya-z-pochatku-povnomasshtabnoyiviny-relokuvalysya-ponad-360-pidpryemstv>
7. Курта О. На Закарпаття релокували понад 100 ІТ-компаній та 30 тисяч працівників цієї галузі. Суспільне новини. URL: <https://susplilne.media/253973-na-zakarpatta-relokuvali-ponad-100-it-kompanij-ta-30-tisac-pracivnikiv-ciei-galuzi/>

НОТАТКИ

НОТАТКИ

Наукове видання

Міжнародна науково-практична конференція

**«ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

(м. Запоріжжя, 17–18 травня 2024 р.)

Підписано до друку 31.05.2024. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 9,3. Тираж 100. Замовлення № 0524-043.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres»
79000, м. Львів, вул. Технічна, 1
87-100, м. Торунь, вул. Лубіцка, 44
E-mail: editor@liha-pres.eu
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.